

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
KRIMINOLOGIJOS KATEDRA**

**ŽIVILĖ PUZINIENĖ
TEISĖS IR POLICIJOS VEIKLOS STUDIJŲ PROGRAMA**

PLĖŠIMAI: RAIDAI IR KRIMINOLOGINEI ANALIZEI VILNIAUS MIESTE

Magistro baigiamasis darbas

**Mokslinis vadovas –
Dr. Arūnas Paukštė**

Vilnius 2009

PLANAS

IVADAS	3
1. BENDRA PLĖŠIMŲ CHARAKTERISTIKA	6
1.1. Pagrindiniai plėšimų bruožai ir kriminologiniai rodikliai.....	7
1.2. Plėšimus vykdančių asmenų charakteristika.....	11
1.3. Plėšimų priežastys.....	15
2. PLĖŠIMAI VILNIAUS MIESTE	19
2.1. Plėšimų raida ir dinamika.....	19
2.2. Plėšimų Vilniuje lygis	20
2.3. Struktūra.....	20
3. PLĖŠIMŲ PREVENCIJOS PRIEMONĖS IR JŲ ĮTAKA PLĖŠIMŲ RAIDAI VILNIAUS MIESTE	24
3.1. Esamos plėšimų prevencijos programos ir priemonės.....	25
3.2. Plėšimų prevencijos efektyvumas Vilniaus mieste.....	30
4. PLĖŠIMŲ VILNIAUS MIESTE KRIMINOLOGINĖ ANALIZĖ	34
4.1. Plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės analizės metodologija.....	34
4.2. Policijos pareigūnų apklausos apie plėšimus Vilniaus mieste analizė ir apibendrinimas.....	36
4.3. Gyventojų nuomonės tyrimo analizė.....	42
4.4. Nuteistųjų nuomonės tyrimo analizė.....	49
4.5. Skirtingų respondentų grupių vertinimų palyginimas.....	53
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS	62
ANOTACIJA	67
SANTRAUKA	68
PRIEDAI	70

Į V A D A S

Mokslinė problema, jos aktualumas. Nusikaltimai nuosavybei, tarp jų ir plėšimai, paplito kartu su nuosavybės instituto atsiradimu. Nors tarp įvykdomų turtinių nusikalstamų veikų dažniausios yra vagystės, plėšimai išskiriami dėl to, kad jais kėsinamasi ne į vieną, o iš karto į du teisinius gėrius – nuosavybę bei žmogaus sveikatą ir laisvę. Tuo sukeliamas kur kas didesnis pavojus visuomenei apskritai ir konkrečiam nukentėjusiajam. Dėl šios plėšimų ypatybės, jų prevencijos klausimas yra svarbus – būtina tobulinti esamus ir ieškoti naujų būdų ir priemonių kovai su šiais nusikaltimais. Todėl plėšimų prevencijos tema ir iki šiol buvo, ir šiuo metu yra aktuali. Tiesa, dauguma autorių, nagrinėdami plėšimų raidą ir prevenciją, neapsiriboja tam tikra teritorija, todėl šio darbo autoriaus pasirinkta tema yra aktuali ir svarbi ypač praktiniu požiūriu, kadangi nagrinėjamos plėšimų prevencijos priemonės būtent Vilniaus mieste.

Atlikti moksliniai tyrimai, temos klausimai, ir jos aspektai, kurie neištirti, nenagrinėti. Dr. A. Drakšienė, tirdama nusikaltimus nuosavybei, išskyrė plėšimus dėl jų smurtinio pobūdžio, pažymėdama šių nusikaltimų didesnį pavojingumą, tiek vertinant pačią veiką, tiek kaltininką¹. H. Lagrange, tyrinėdamas kriminogeninę situaciją Prancūzijoje ir Jungtinėje Karalystėje, mano, kad nusikaltimai nuosavybei bei žmonių apiplėšimai yra glaudžiai susiję su socio-ekonominėmis padėtimis šalyje.² Nusikalstamos veikos iš savanaudiškų paskatų, o jų tarpe ir plėšimai, – kaip labiausiai paplitęs kriminalinis fenomenas V. N. Kudriavcevo redaguotoje „Kriminologijoje“ išskiriami kaip padidinto pavojingumo veikos būtent dėl jų savanaudiško tikslo arba savanaudiško motyvo³. Rusų teisininkas J. A. Voronin⁴ tiksliai ir konkrečiai apibūdina ne tik nusikalstamų veikų, įvykdomų iš savanaudiškų paskatų sąvoką bei tendencijas, bet ir priežastingumą, jų subjektų kriminologinę charakteristiką. Daugelis užsienio mokslininkų pažymi (Mucchielli L., Boucher M., Rey H.)⁵, kad jų šalyse didžioji dalis nusikaltimų yra susiję su imigracija, o pavojingiausiomis vietomis laikomos imigrantų kvartalai. Įdomią šiuolaikišką poziciją kriminologinių tyrimų tema dėsto Rusijos teisininkai L. V. Kondratiuk ir V. S. Ovčinskij⁶, kurie teigia, kad kriminologiniai tyrimai – tai ir konkretūs būdai pažinti nusikalstamumą kaip socialinį reiškinį ir kaip žmogaus savybes. M. Born⁷ pabrėžia, kad svarbiausia kriminologiniame tyrime atkreipti dėmesį į socialinius ir šeimos faktorius. Asmenybės bruožams bei asmenybės ir

¹ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilniaus universiteto leidykla. 1998. P. 17.

² Lagrange H., Crime et conjuncture socio-economique. Éditions OPHRYS et Association Revue Française de Sociologie. 2001. P. 57-59.

³ Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юристъ. 2005. С. 447.

⁴ Воронин. Ю.А. Введение в криминологию. (Курс лекций). Москва. Издательство “Флинта”. 2008. С 187-194.

⁵ Mucchielli L., Delinquance et immigration: le sociologie face au sens commun. Texte paru dans *Hommes et migrations*, 2003, n°1241 P. 20-31; Boucher M., Les représentations pusillanimes des quartiers d’habitat social, de la présence immigrée et de l’Islam en France, in Boucher M., *De l’égalité formelle à l’égalité réelle. La question de l’ethnicité dans les sociétés contemporaines*, Paris, L’Harmattan, 2001 p. 217-240; Rey H., *La peur des banlieues*, Paris, Presses de Sciences-Po. 1996. P. 48-51.

⁶ Криминологическое измерение. Под редакцией К.К.Горяинова. Москва. “Норма”. 2008. С 5.

⁷ Born M., Psychologie de la delinquance. – Paris: de Boeck, 2005. P. 194-198.

agresijos santykio klausimui daug dėmesio skirta dr. A. Drakšienės „Kriminologijos žinyne“⁸, į asmenybės kriminologinį tyrimą dėmesys atkreiptas ir Rusijos teisininkės A. I. Dolgovos⁹.

Atsižvelgiant į tai, jog teoriniame lygmenyje nusikalstamumo prevencija yra gana išsamiai išnagrinėta tema¹⁰, nerimą kelia faktas, kad turtinių nusikalstamų veikų, kurios visoje nusikalstamumo struktūroje sudaro apie tris ketvirtadalius visų užregistruotų nusikaltimų, prevencija nėra nei išanalizuota mokslininkų teoretikų, nei įvertinta įstatymų leidėjų. Turtinių nusikaltimų prevencijai skirtas kuklus paragrafas 1994 m. laidos „Kriminologijoje“¹¹ nebeatitinka laikmečio aktualijų ir praktinių reikalavimų. O vieninteliame norminiame teisės akte – Nacionalinėje nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programoje, nors turtinių nusikaltimų prevencija ir kontrolė išskirta kaip viena iš prioritetinių nusikalstamumo prevencijos krypčių, tėra išvardinti deklaratyvūs šiai krypciai keliami uždaviniai. Ir iki šio laikmečio nebuvo sukurtas kompleksinis numatytų uždavinių įgyvendinimo mechanizmas. Todėl šiame darbe autorius daugiau dėmesio skiria praktinėms problemoms, susijusioms su plėšimų prevencija Vilniaus mieste – analizuojamas plėšimų paplitimas, raida, juos įtakojantys veiksniai ir prevencijos priemonės Vilniuje. Vilnius, kaip šalies sostinė ir didžiausias Respublikos miestas, atspindi didiesiems Lietuvos miestams būdingus plėšimų raidos požymius. Tyrimui ir praktikai tai yra ypač aktualu, kadangi statistiniais duomenimis, didžioji registruotų plėšimų dalis yra įvykdoma būtent didžiuosiuose miestuose¹². Tuo pačiu atskleidžiami sostinės, kaip tranzitinio ir daugianacionalinio bei tankiai apgyvendinto teritorinio vieneto ypatumai. Tyrimo metu lyginami visos Lietuvos ir Vilniaus miesto, kaip vieneto, bei kitų didžiųjų Lietuvos miestų plėšimų raidos rodikliai. Plėšimų raida Vilniaus mieste ištirta nagrinėjant pagrindinius kriminologinius rodiklius: lygį, dinamiką ir struktūrą 2004-2008 metų laikotarpiu. Šis periodas pasirinktas tyrimui, kadangi 2003 m. gegužės 1 d. Lietuvoje įvyko baudžiamųjų įstatymų reforma, o 2008 m. buvo įdiegtas naujas policijos registruojamų įvykių registras, todėl šiuo laikotarpiu vyko ir statistinių duomenų kaita. Tokiu būdu pasirinktas tyrimo periodas leidžia naudoti naujus ir tuo pačiu patikimus duomenis.

Darbo tikslas – išnagrinėti plėšimų Vilniaus mieste pagrindinius rodiklius, probleminius plėšimų prevencijos aspektus bei pateikti moksliskai pagrįstas rekomendacijas plėšimų prevencijai Vilniaus mieste vystyti.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti plėšimų sąvoką.
2. Išanalizuoti plėšimų raidą Vilniaus mieste.

⁸ Drakšienė A., Michailovič I. Kriminologijos žinyras. Vilnius. 2008. P 19-17, 33-35.

⁹ Российская криминологическая энциклопедия: преступность и борьба с ней в понятиях и комментариях. Москва. “Норма”. 2000. С. 298-302.

¹⁰ Justickis V. Kriminologija. II dalis. Vilnius. 2004; Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V. ir kt. Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m. Vilnius. 2008., kt.

¹¹ Bluvšteinas J. (Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994. P. 282-288.

¹² Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus nusikalstamus veikas, padarytas viešose vietose ir gatvėse; http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=VPV-ITI&fnr=6; žiūrėta 2009-09-29; Bluvšteinas J. (Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994. P. 277.

3. Išnagrinėti asmenų, Vilniaus mieste įvykdžiusių plėšimus, asmenybės bruožus ir elgesio motyvus.
4. Ištirti plėšimų plitimą sąlygojančius veiksnius.

Darbo objektas. Plėšimai Vilniaus mieste, pagrindiniai jų kriminologiniai rodikliai.

Hipotezės:

1. Plėšimų latentiskumas Vilniaus mieste yra didelis, nes Vilniuje yra labai didelis nukentėjusiųjų nepasitikėjimas teisėsaugos įstaigomis.
2. Plėšimų prevencija nereglamentuojama arba reglamentuojama paviršutiniškai.
3. Praktinės plėšimų prevencijos priemonės yra neefektyvios todėl, kad valstybės skiriamas dėmesys ir lėšos nusikalstamumo prevencijai yra nepakankamos.

Metodologija. Autorius išnagrinėjo Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos bei Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro statistinius duomenis, išanalizavo pagrindinius plėšimų Vilniaus mieste kriminologinius rodiklius, ištyrė asmenų, įvykdžiusių plėšimus Vilniaus mieste, charakteristiką. Tyrimo metu panaudoti sisteminis ir duomenų analizės metodai.

Dokumentų analizės metodu atliktas esamų nusikalstamumo prevencijos programų tyrimas, kurio metodologiniai aspektai aprašyti 3 darbo skyriuje „Plėšimų prevencijos priemonės ir jų įtaka plėšimų raidai Vilniaus mieste“.

Taip pat, siekdamas išsiaiškinti plėšimų Vilniaus mieste raidos ir prevencijos rodiklius ir apibendrinti plėšimų vykdymo socialines bei motyvacines priežastis, autorius atliko empirinį tyrimą – gyventojų, pareigūnų bei plėšimų subjektų apklausą anketavimo metodu, kurio metodologiniai aspektai aprašyti 4 darbo skyriuje „Plėšimų Vilniaus mieste kriminologinė analizė“.

Indukcinio - dedukcinio pažinimo metodas taikomas naudojant atskirus kriminologinio tyrimo empirinius metodus, formuluojant bei pateikiant apibendrinimus.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturios dalys ir išvados ir rekomendacijos, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai. Pirmoje darbo dalyje pateikiama bendra plėšimų charakteristika – jų bruožai, kriminologiniai rodikliai, pagrindiniai veiksniai, įtakojantys plėšimus. Antroje darbo dalyje pateikiama plėšimų analizė Vilniaus mieste. Trečiojoje dalyje analizuojamos plėšimų prevencijos priemonės Vilniaus mieste – kokios priemonės yra, koks jų efektyvumas. Ketvirtojoje darbo dalyje aptariami empirinio tyrimo rezultatai ir pateikiami pasiūlymai, kaip efektyviau prevencijos priemonės galėtų būti taikomos Vilniaus mieste.

1. BENDRA PLĖŠIMŲ CHARAKTERISTIKA

Nuo 2003 metų gegužės 1 d. Lietuvos Respublikoje galiojančiame Baudžiamajame kodekse nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams sudaro XXVIII skyrių. Plėšimai šiame darbe yra suprantami nenukrypstant nuo įstatymų leidėjo apibrėžimo minėto įstatymo 180 str.¹³

Pažymėtina, jog nuo kitų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams plėšimai visų pirma skiriasi tuo, kad be pagrindinio objekto – nuosavybės, šie nusikaltimai turi ir papildomą objektą – žmogaus neliečiamumą, jo sveikatą, gyvybę. Kai kurie autoriai būtent dėl šio papildomo objekto plėšimus priskiria prie smurtinių nusikaltimų,¹⁴ vertina juos kaip padidinto pavojaus veikas.¹⁵ Tačiau yra nuomonių, kad vis dėlto plėšimai teisingai priskiriami prie nusikalstamų veikų nuosavybei, kadangi, nors šie nusikaltimai ir padaromi smurtaujant, nusikalstamo pasikėsinio objektas yra turtas, materialinė nauda, o smurtas prieš asmenį – tik nusikaltimo padarymo būdas.¹⁶ Todėl šios pozicijos šalininkai vertindami plėšimų – savanaudiškų nusikalstamų veikų – pavojingumo reikšmę akcentuoja būtent jų vykdymo savanaudišką tikslą arba savanaudišką motyvą.¹⁷ Autoriaus nuomone, abi pozicijos turi savų argumentų. Kadangi įstatymų leidėjas kaip nusikalstamų veikų skirstymo į struktūrines baudžiamojo įstatymo dalis pagrindą pasirinko tiesioginį objektą, plėšimai visiškai argumentuotai priskiriami turtiniams nusikaltimams. Tačiau teisininkams praktikams, tiriant ir užkardant plėšimus, dera skirti reikiamą dėmesį smurtiniam šių nusikalstamų veikų pobūdžiui ne tik dėl tiesioginės žalos, padaromos kėsinant į nukentėjusiojo sveikatą, laisvę ar net gyvybę, tačiau ir dėl žymios netiesioginės žalos, kurią smurtinis plėšimų pobūdis kelia visuomeniniam saugumui.¹⁸

Kriminologijoje yra išskiriamos kelios smurto rūšys: fizinis, psichologinis (emocinis), seksualinis, ekonominis, žmogaus nepriežiūra. Plėšimų atveju pasireiškia dvi iš jų – fizinis ir psichologinis smurtas. Fizinis smurtas gali pasireikšti įvairiomis formomis: smūgiais, mušimu, kūno žalojimu ir kitokiu poveikiu žmogaus kūno išoriniam paviršiui ar jo vidaus organams, panaudojant plėšimą vykdančio asmens fizinę jėgą, šaunamąjį ar nešaunamąjį ginklą arba kitus daiktus, skysčius, medžiagas. Psichologinis, emocinis smurtas – tai grasinimai, draudimai, gąsdinimai, kuriais yra siekiama asmenį įbauginti, priversti suvokti priklausomybę nuo skriaudėjo¹⁹.

¹³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

¹⁴ Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 1 dalis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2001. P. 415.

¹⁵ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilniaus universiteto leidykla. 1998. P. 17

¹⁶ Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V. ir kt. Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m. Vilnius. 2008. P. 43

¹⁷ Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юристъ. 2005. С. 447.

¹⁸ Кернер Х-Ю. (составитель). Криминология. Словарь-справочник. Ред. А.И.Долгова. Москва. „Норма“. 1998. С. 343.

¹⁹ Smurtas prieš moteris ir vaikus Lietuvoje., - Vilnius. Vilniaus universitetas. Moterų studijų centras, 1997. P 7-9.

1.1. Pagrindiniai plėšimų bruožai ir kriminologiniai rodikliai

Nors didžiąją dalį, vidutiniškai 70-80 procentų, visų nusikalstamų veikų nuosavybei sudaro vagystės, o plėšimų lyginamoji dalis yra apie dešimt kartų mažesnė (apie 6-9 proc.)²⁰, tuo kai kurie autoriai paaiškina priežastį, kodėl iš visų turtinių nusikalstamų veikų daugiausiai yra nagrinėjamos būtent vagystės.²¹ Autoriaus nuomone, šis paaiškinimas yra ginčytinas todėl, kad, kaip jau minėta, daugelio specialistų požiūriu, plėšimai dėl savo specifinio požymio – smurtinio pobūdžio, yra žymiai pavojingesnės veikos už vagystes, todėl turėtų būti nagrinėjami ir tiriami ne mažiau išsamiai ir giliai. Ši pozicija yra istoriškai patvirtinta ne tik Lietuvos, bet ir kitų šalių baudžiamosios teisės šaltinių.²²

Lyginant plėšimų, vagysčių ir visų nusikalstamų veikų dinamiką Lietuvoje 2004-2008 metais (1 priedas), stebima, kad visų nusikalstamų veikų nuo 2005 iki 2007 m. Lietuvoje skaičius mažėjo, tačiau 2008 m. jų skaičius 5,9 proc. vėl padidėjo. Galima padaryti išvadą, kad šis padidėjimas buvo įtakotas to, kad 2008 m. lyginant su praeitais metais net 13,2 proc. padidėjo vagysčių skaičius (kurios ir sudaro didžiąją visų registruotų nusikalstamų veikų skaičiaus dalį), nors nuo 2005 iki 2007 m. buvo stebimas žymus net iki 11-14 proc. vagysčių skaičiaus mažėjimas. Registruotų plėšimų dinamikoje Lietuvoje tiriamuoju laikotarpiu taip pat stebimas jų skaičiaus mažėjimas, prasidėjęs nežymiai 2005 metais (2,2 proc.), 2006 m. jis siekia net 16,6 proc., 2007 metais dar 12,5 proc., tolygiai mažėja ir 2008 m. šis mažėjimas siekia 9,2 proc. lyginant su 2007 m. Tokiu būdu registruotų plėšimų skaičius 100 000 gyventojų sumažėjo nuo beveik 153 vnt. 2004 m. iki 102 vnt. 2008 m.

Tačiau turėtume atkreipti dėmesį, kad iš pirmo žvilgsnio džiuginantys plėšimų dinamikos rodikliai tiriamuoju laikotarpiu gali būti apgaulingi, turint omenyje plėšimų latentįškumą.²³ Savanaudiškų nusikalstamų veikų latentįškumo lygis gali svyruoti nuo keleto iki keliolikos kartų, (pavyzdžiui, Rusijos kriminologų atliktų tyrimų pagrindu buvo padaryta išvada, kad vagysčių latentįškumo lygio koeficientas siekia 6,1, o plėšimų – 3,2).²⁴ Čia būtina paminėti, kad kalbant apie plėšimų latentįškumą, omenyje turimi ne tik atvejai, kai nukentėjusieji dėl prieš juos įvykdytų nusikalstamų veikų nesikreipia į teisėsaugos įstaigas (natūralus latentįškumas), tačiau ir tie atvejai, kai besikreipiantis į teisėsaugos įstaigą nuteikiamas nepateikti oficialaus pranešimo (dirbtinis latentįškumas) arba pranešta informacija apie plėšimą yra registruojama pagal kitos nusikalstamos veikos, dažniausiai – vagystės, požymius (ribinis latentįškumas).

²⁰ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK-SAV)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=EK-SAV&fnr=39, žiūrėta 2009-09-29.

²¹ Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 1 dalis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2001. P. 397.

²² Stankevičius V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. Kaunas. Lietuvos Universiteto Teisių fakulteto leidinys. 1925 m. P. 178-180; Vansevičius S. Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919-1940 metais. Vilnius. Justitia. 1996. P. 56; Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilniaus universiteto leidykla. 1998. P. 26-28.

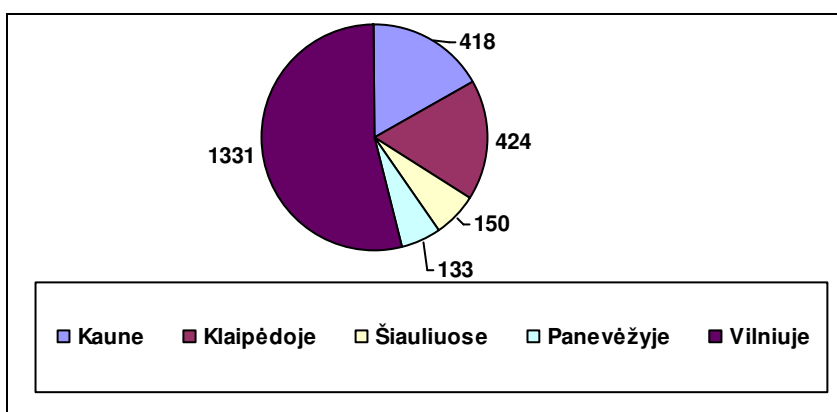
²³ lateininis [lot. latens (kilm. latens) — paslėptas, nematomas], slapas, nematomas, išoriškai nepasireiškiantis; Šaltinis: Tarptautinių žodžių žodynas, © Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985; <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=latentinis&wid=11317>; žiūrėta 2009-10-23

²⁴ Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юристъ. 2005. С. 454-457.

Iki 2004 metų statistiniai duomenys apie Lietuvoje registruotus plėšimus buvo pateikiami bendrame duomenų apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje, masyve, nurodant tik duomenis apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus bei jų būklę, nedetalizuojant pagal kitus kriminologinius rodiklius.²⁵ Nuo 2005 metų plėšimai buvo išskirti į atskirą registro dalį „Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus“ pagal šiuos požymius: tiksliai plėšimo vietą, pasikėsimo dalyką, o taip pat duomenis apie nukentėjusius nuo plėšimų asmenis.²⁶

Statistiniai duomenys patvirtina kriminologų teiginį, jog miestuose yra padaroma daugiau nusikaltimų nei kaimiškose teritorijose²⁷. Pavyzdžiui, iš visų Lietuvoje 2008 m. užregistruotų 3452 plėšimų net 71,15 proc. arba 2456 atvejai buvo įvykdyta penkiuose didžiuosiuose šalies miestuose (1 diagrama).²⁸

1 diagrama. Užregistruotų plėšimų skaičius didžiuosiuose miestuose 2008 m.

Kriminologinėje literatūroje pastebima, kad nusikalstamumas Lietuvoje „viešėja“ – jau ketvirtadalis nusikalstamų veikų padaroma viešosiose vietose.²⁹ Užregistruotų plėšimų Lietuvoje statistinių duomenų analizė rodo, kad plėšimams būdingas dar didesnis „viešumas“ (2 diagrama), pavyzdžiui, iš visų 2004 m. Lietuvoje užregistruotų 5323 plėšimų, viešosiose vietose jų įvykdyta net 3710, t.y. 69,7 proc., atitinkamai gatvėse – 2728 (51,2 proc.),³⁰ tuo tarpu iš visų 2008 m. šalyje užregistruotų 3452 plėšimų, viešosiose vietose jų įvykdyta 2416, t.y. apie 70 proc., atitinkamai gatvėse – 1885 (54,6 proc.)³¹. Iš pateiktų duomenų matyti, kad nors pačių plėšimų 2008 m. yra užregistruota mažiau, padarytų viešojoje vietoje procentas nežymiai, bet didėja.

²⁵ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2004&menuo=12®ionas=0&id3=1; žiūrėta 2009-09-29.

²⁶ Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma_PLĖŠ)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas-PLES; žiūrėta 2009-10-19.

²⁷ Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 1 dalis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2001. P. 307.

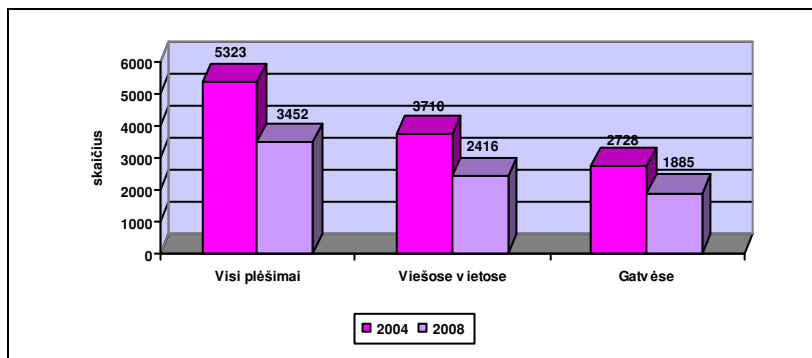
²⁸ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK-SAV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=EK-SAV&fnr=39; žiūrėta 2009-09-29.

²⁹ Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 1 dalis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2001. P. 312.

³⁰ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas viešose vietose ir gatvėse (Forma_VPV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2004&menuo=12&ff=VPV-ITI&fnr=6; žiūrėta 2009-09-29.

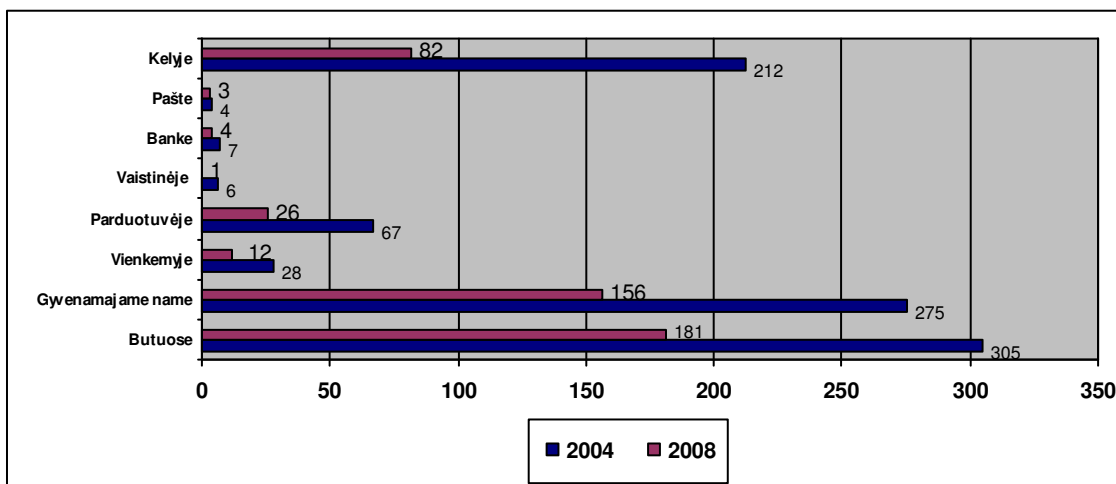
³¹ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas viešose vietose ir gatvėse (Forma_VPV-SAV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=VPV-ITI&fnr=6; žiūrėta 2009-09-29.

2 diagrama. Plėšimų, užregistruotų viešojoje vietoje ir gatvėje skaičius Lietuvoje 2004 ir 2008 m.

Pagal padarymo vietą visi plėšimai, įvykdyti Lietuvoje 2004 m. pasiskirsto taip: bute – 305, gyvenamajame name – 275, vienkiemyje – 28, parduotuvėje – 67, vaistinėje – 6, banke – 7, pašte – 4, kelyje – 212;³² atitinkamai 2008 m. plėšimai pasiskirsto taip: bute – 181, gyvenamajame name – 156, vienkiemyje – 12, parduotuvėje – 26, vaistinėje – 1, banke – 4, pašte – 3, kelyje – 82.³³ Iš pateiktų duomenų matyti, kad plėšimų visose išskirtose vietose sumažėjo vidutiniškai nuo 1,3 karto (pašte) iki 2,9 karto (parduotuvėje), vaistinių plėšimų per 2008 m. Lietuvoje buvo užregistruotas vienintelis faktas (3 diagrama).

3 diagrama. Tikslūs plėšimų padarymo vieta Lietuvoje 2004 ir 2008 m.

Tiriant statistinius duomenis apie plėšimų pasikėsimo dalyką (4 diagrama), matyti, kad iš visų 5323 Lietuvoje registruotų plėšimų atvejų 2004 m. daugiausia kartų buvo pasikėsinta į mobiliojo ryšio telefonus – 2947 (55,4 proc.), antras pagal dažnumą pasikėsimo dalykas yra pinigai – 2141 atvejis (40,2 proc.), žymiai rečiau plėšimo būdu kėsiamasi į transporto priemones – 163 atvejai (iš jų: lengvųjų automobilių – 82, dviračių – 52), į brangenybes, juvelyrinius

³² Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma _PLĖŠ)

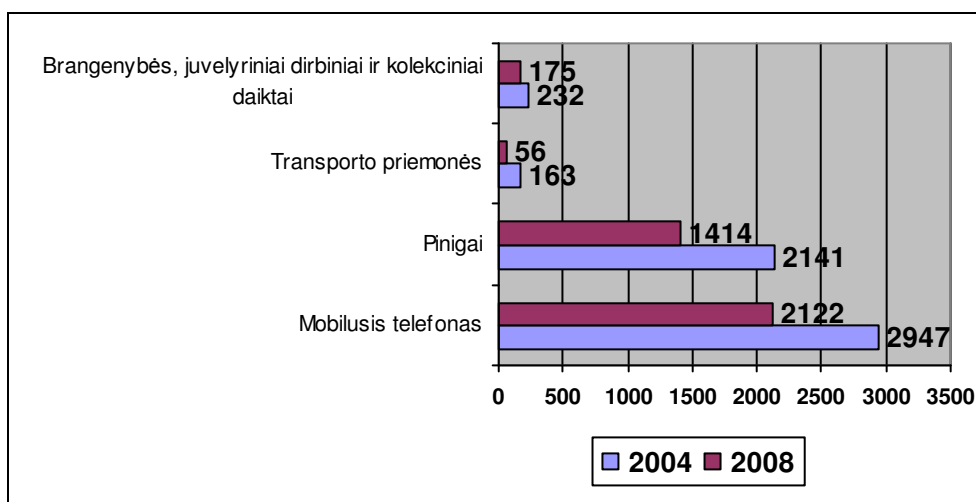
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas; žiūrėta 2009-10-19.

³³ Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma _PLĖŠ)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2008&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas-PLĖS; žiūrėta 2009-10-19.

dirbinius ir kolekcinis daiktus pasikėsinta 232 atvejais.³⁴ Analizuojant 2008 m. statistinius duomenis apie plėšimų pasikėsimo dalyką, galima konstatuoti, kad pastebėta tendencija išliko: iš visų 3452 registruotų plėšimų atvejų 2008 m. daugiausia kartų buvo pasikėsinta į mobiliojo ryšio telefonus – 2122 (61,5 proc.), antras pagal dažnumą pasikėsimo dalykas yra pinigai – 1414 atvejais (apie 41 proc.), žymiai rečiau plėšimo būdu kėsiamasi į transporto priemones – 56 atvejais (iš jų: lengvųjų automobilių – 24, dviračių – 20), į brangenybes, juvelyrinius dirbinius ir kolekcinis daiktus pasikėsinta 175 atvejais.³⁵ Atkreiptinas dėmesys, kad pinigų kaip pasikėsimo dalyko dažnis tiriamuoju laikotarpiu išaugo tik apie 1 proc., tuo tarpu mobiliojo ryšio telefonų – net 10 proc. Iš pateiktų duomenų galima daryti išvadą, kad mobilaus ryšio telefonai ir pinigai yra vertybės, į kurias plėšimų metu Lietuvoje dažniausiai kėsiamasi.

4 diagrama. Plėšimų pasikėsimo dalykas Lietuvoje 2004 ir 2008 m.

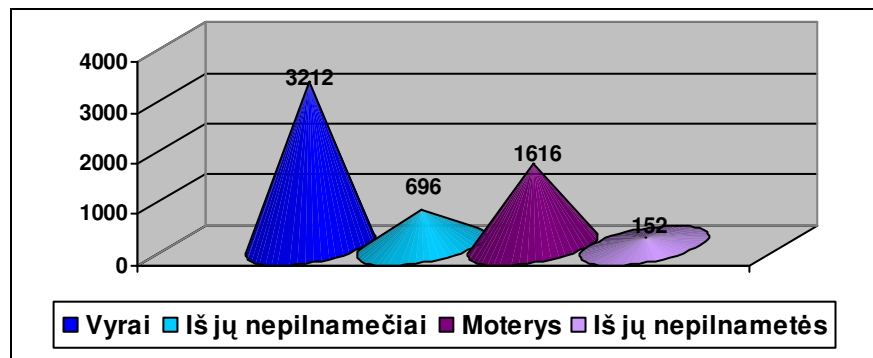
Analizuojant nuo plėšimų nukentėjusių asmenų charakteristiką, galima konstatuoti, kad užregistruoti statistiniai duomenys paneigia visuomenėje vyraujančią nuomonę, jog labiausiai pažeidžiama, todėl dažniausiai nuo plėšimų nukenčianti gyventojų kategorija, yra moterys. Pavyzdžiui, 2004 m. užregistruotais duomenimis, iš visų 4872 Lietuvoje nuo plėšimų nukentėjusių asmenų 3212 (65,9 proc.) buvo vyrai, 1616 – moterys, nepilnamečių (vyrų ir moterų) – 848 asmenys (17,4 proc.) (5 diagrama).³⁶

³⁴ Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma _PLĖŠ)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas; žiūrėta 2009-10-19.

³⁵ Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma _PLĖŠ)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2008&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas-PLĖS; žiūrėta 2009-10-19.

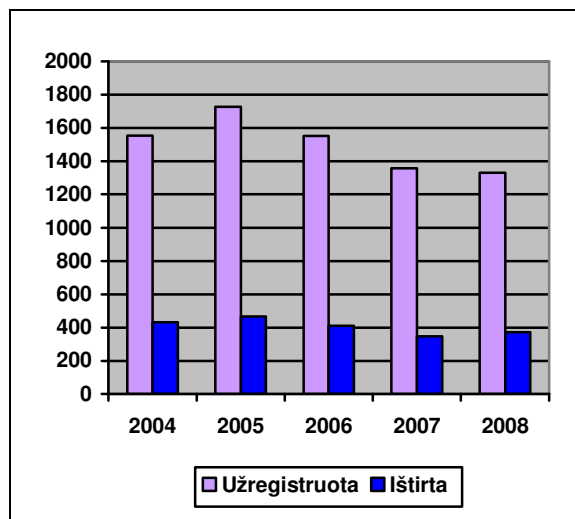
³⁶ Duomenys apie įtariamų (kaltinamų) asmenų nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje (Forma_2)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=1#Atas; žiūrėta 2009-10-23.

5 diagrama. Nuo plėšimų nukentėję asmenys Lietuvoje 2004 m.

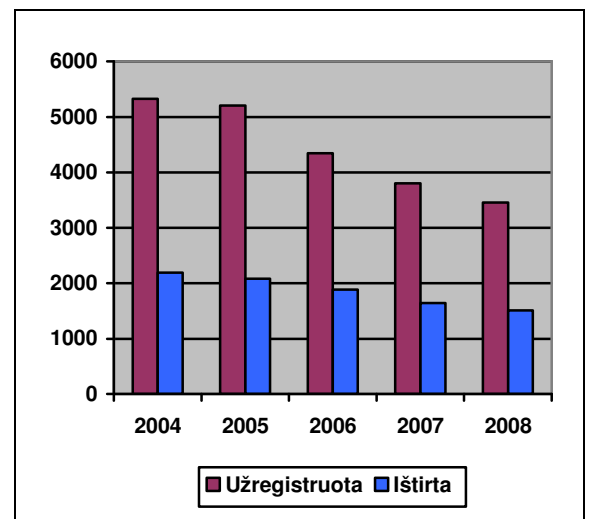

Vienu iš veiksnių, įtakančių nusikalstamų veikų mažėjimo tendenciją yra laikomas užregistruotųjų išaiškinamumas. Tiriamu laikotarpiu ištirtų plėšimų Vilniuje vidurkis (apie 27 proc.) (15 diagrama) yra net 1,6 k. žemesnis už bendrą Lietuvos vidurkį (apie 42,3 proc.) (16 diagrama), o taip pat gerokai žemesnis už kitų didžiųjų miestų ištirtų plėšimų procentinę dalį (15 priedas). Tik 2008 m. ištirtų plėšimų skaičius žymiai sumažėjo Klaipėdoje, Panevėžyje ir Šiauliuose (lyginant su ankstesniais metais). Darytina tikėtina prielaida, kad mažas ištirtų registruotų plėšimų skaičius Vilniuje įtakoja plėšimus vykdančių asmenų nusikalstamą elgesį, kursto nebaudžiamumo atmosferos plėtrą.

15 diagrama. Užregistruoti / ištirti plėšimai Vilniuje 2004-2008 m.

16 diagrama. Užregistruoti / ištirti plėšimai Lietuvoje 2004-2008 m.

1.2. Plėšimus vykdančių asmenų charakteristika

Nusikalstamas veikas padariusių asmenų charakteristika kriminologijoje užima svarbų vaidmenį, kadangi tik įvertinus asmens savybes, bruožus, skatinančius daryti nusikalstamas veikas,

galima numatyti poveikio priemones, kurios padėtų mažinti tų savybių įtaką. Kriminologijoje asmenybės tyrimais siekiama atskleisti jos esminių savybių, bruožų ir apskritai struktūros vietą bei vaidmenį nusikalstamo elgesio genezėje³⁷.

Pažymėtina, kad nei vieno asmenybės bruožo negalima vertinti atskirai nuo kitų, nes asmenybė yra žmogaus vystymosi visuomenėje, jo socializacijos rezultatas, socialinių, psichologinių bei kitų savybių ir bruožų, atspindinčių individo santykiuose su socialine aplinka, visuma. Todėl kalbant apie kažkurią asmenybės kriminogeninę charakteristiką, pabrėžiamos tik jai būdingiausios savybės, kurios pačios savaime dar nereiškia, jog jas turintis asmuo padarys nusikalstamą veiką. Nusikalstamos veikos padarymui įtakos turi visa visuma – tiek asmenybės bruožai, tiek socialinė aplinka ir galiausiai – konkreti situacija, į kurią patekęs asmuo padaro nusikalstamą veiką.

Kriminologijos teorijoje,³⁸ atsižvelgiant į asmenybės socialinį statusą (priklausymą socialiniam sluoksniui) išskiriamos tokios nusikalstamas veikas darančių asmenų asmenybės bruožų grupės:

1. socialiniai-demografiniai asmenybės bruožai;
2. socialinių funkcijų ypatumai;
3. doroviniai-psichologiniai asmenybės bruožai;
4. teisiniai asmenybės bruožai.

Socialinius-demografinius asmenybės bruožus apibūdina jos lytis, amžius, išsimokslinimas, gyvenamoji vieta, pragyvenimo lygis, žalingi įpročiai ir priklausomybės.

Teorijoje nurodoma, kad plėšimus žymiai dažniau padaro vyrai, nei moterys. Šį teiginį patvirtina ir užregistruoti statistiniai duomenys (4 priedas).

Polinkis smurtauti yra neatsiejamas nuo fizinės jėgos. Tai, manytume, paaiškina ir kitą plėšimus vykdančių asmenų bruožą – daugiausiai šiuos nusikaltimus padaro asmenys nuo 20 iki 40 metų amžiaus. Pavyzdžiui, įtariamieji plėšimais Lietuvoje 2004 m.³⁹ šioje amžiaus grupėje asmenys sudarė beveik 60 proc. visų įtariamųjų. Jaunesnio ar vyresnio amžiaus asmenų padaromų plėšimų procentas yra žymiai mažesnis, tokio amžiaus asmenų padaromus plėšimus, amžius ir fizinė jėga, tikėtina, įtakoja mažiau – jie plėšimus padaro dažniau dėl susidariusios „palankios“ situacijos.⁴⁰

³⁷ Drakšienė A., Michailovič I. Kriminologijos žinynas. – Vilnius. 2008. P 12.

³⁸ Drakšienė A., Michailovič I. Kriminologijos žinynas. – Vilnius. 2008. P 12.; Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юристъ. 2005. С. 461.

³⁹ Duomenys apie įtariamus (kaltinamus) ir nukentėjusius asmenis Lietuvos Respublikoje (Forma_1G-A)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2004&menuo=12®ionas=0&id3=1;

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=200812/f-1g-a-200812.data.txt&ff=<!--|G-A|7|>

>&tt=Duomenys%20apie%20įtariamus%20(kaltinamus)%20ir%20nukentėjusius%20asmenis%20Lietuvos%20Respublikoje%20(Forma_1G-A) žiūrėta 2009-09-23.

⁴⁰ Российская криминологическая энциклопедия: преступность и борьба с ней в понятиях и комментариях. Москва. “Норма”. 2000. С. 145.

Išsilavinimas plėšimus vykdančių asmenų tarpe yra žemas. Pavyzdžiui, iš visų 2822 įtariamųjų plėšimais Lietuvoje 2004 m. asmenų tik 16 turėjo aukštąjį išsilavinimą, 41 – aukštesnįjį, 80 – profesinį, 626 – vidurinį, net 1379 buvo tik pagrindinio išsilavinimo, o 29 neturėjo jokio išsilavinimo.⁴¹ Iš šių duomenų galime padaryti išvadą, jog 50 proc. įtariamųjų turėjo tik pagrindinį arba žemesnį išsilavinimą, o dar 25 proc. turėjo vidurinį arba profesinį išsilavinimą.

Analizuojant gyvenamąją vietą, kaip plėšimus vykdančių asmenų bruožą, būtų galima konstatuoti, kad plėšimus dažniau vykdo miesto gyventojai. Tačiau šį požymį praktikoje ištirti yra sunku, kadangi mieste deklaruojęs gyvenamąją vietą asmuo iš tikrųjų gali gyventi kaime, ir atvirkščiai. Kriminologiniu aspektu, autoriaus nuomone, žymiai svarbesnis požymis yra plėšimus vykdančių asmenų nuolatinės gyvenamosios vietos neturėjimas. Dažniausiai šis požymis yra persipynęs su bent keletu kitų aplinkybių – nedarbu bei šeimos ryšių nutrūkimu, kurios viena kitą įtakoja ir stiprina neigiamą poveikį asmens socialinei padėčiai. Valkataujantys asmenys dėl savo gyvenimo būdo dažnai yra išsekę ir nepasižymi stipria fizine jėga. Šiuo atveju lemiamą vaidmenį suvaidina kitas veiksnys – likusi visuomenės dalis į valkataujančius asmenis žiūri kaip į pavojingą, neprognozuojamą visuomenės grupę, šalinasi jos ir prisibijo. Todėl valkataujantys asmenys, vykdydami plėšimus daugiau pasitiki ne savo fizine jėga, o aukos baime bei nesugebėjimu pasipriešinti.

Priklausomybė nuo alkoholio ar narkotikų tiesiogiai neskatina daryti plėšimų, tačiau šis veiksnys kriminologijoje dažnai nagrinėjamas kaip nusikalstamą elgesį lemiantis veiksnys.⁴² Kadangi plėšimus vykdo dažniausiai nedirbantys ir pajamų šaltinio neturintys asmenys, alkoholio bei narkotikų vartojimas tokiems asmenims veikia kaip „katalizatorius“. Įvykdyti plėšimą gali paskatinti vien tik nekontroliuojamas siekis gauti alkoholio ar narkotikų.

Socialinių funkcijų ypatumus, kaip vieną iš dviejų svarbiausių plėšimus vykdančių asmenų asmenybės bruožų grupių išskiria ir rusų teisininkė A.I.Dolgova.⁴³ Šias funkcijas apibūdina asmenų veiklos sričių visuma: kaip piliečio, šeimos nario, darbo kolektyvo nario ir pan.

Užimtumas, kaip veiksnys, skatinantis daryti turtinius nusikaltimus, jų tarpe ir plėšimus, susijęs ne tik su asmens pragyvenimo lygiu, pragyvenimo šaltiniu. Jis apibūdina asmens socialinį vaidmenį ir parodo požiūrį į pagrindinę jo veiklos sferą. Užsiėmęs žmogus – ne tik dirbantis, mokymasis taip pat yra užimtumo forma. Plėšimus vykdančių asmenų tarpe didžiąją dalį sudaro nedirbantys ir niekur nesimokantys asmenys, pvz., analizuojant registruotus duomenis apie Lietuvoje 2004 m. visų 2822 įtariamųjų plėšimais užimtumą nusikalstamos veikos padarymo metu, matyti, kad, nedirbo ir nesimokė net 1393 asmenys (t.y. net 49,4 proc.).⁴⁴ Tokiu būdu

⁴¹ Duomenys apie asmenis, įtariamus (kaltinamus) nusikalstamų veikų padarymu Lietuvos Respublikoje (Forma_30-SAV) http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=1#At; žiūrėta 2009-09-23

⁴² Drakšienė A., Michailovič I. Kriminologijos žinynas. – Vilnius. 2008. P 8.

⁴³ Российская криминологическая энциклопедия: преступность и борьба с ней в понятиях и комментариях. Москва. “Норма”. 2000. С. 306.

⁴⁴ Duomenys apie asmenis, įtariamus (kaltinamus) nusikalstamų veikų padarymu Lietuvos Respublikoje (Forma_30-SAV)

patvirtinama teorija, teigianti, kad stipriausia jėga sulaikanti individą nuo nusikaltimų, yra aplinkinių kontrolė, o netekus darbo ne tik nutrūksta teigiami ryšiai darbovietėje, bet ir išnyksta šeimos ryšiai su socialiniu sluoksniu.⁴⁵

Su šiuo plėšimus vykdančiųjų asmenų bruožu tiesiogiai susijęs kitas plėšimų vykdymo požymis – tai dažniausiai grupėje vykdomos veikos. Nagrinėjant nusikalstamos veikos padarymo pobūdį, pastebima, kad, pvz. iš visų 2004 m. užregistruotų įtariamųjų plėšimais asmenų net 67,4 proc. pėšimus įvykdė grupėje,⁴⁶ t.y. beveik trys ketvirtadaliai plėšimų yra įvykdomi ne pavienių asmenų, o dviejų ir daugiau.

Dorovinius-psichologinius savanaudiškus nusikaltimus vykdančių asmenų asmenybės bruožus labiausiai atspindi šių asmenų savanaudiškumo kryptingumas ir patvarumas, pasirengimo prievarta siekti savanaudiškų nusikalstamos veikos tikslų lygis, motyvacija, stimuliuojanti savanaudišką tikslą ir jo realizavimą, o taip pat požiūris į moralines ir teises normas, reguliuojančias nuosavybės santykius.⁴⁷ Apskritai visi psichologiniai asmenybės bruožai kriminologijoje dažnai skirstomi į dvi grupes: bruožus, atskleidžiančius poreikius ir motyvus; bruožus, atskleidžiančius asmenybės vertybines orientacijas.⁴⁸ Manytume, kad vertybių sistema ir nulemia asmens poreikių ir interesų visumą, o tuo pačiu metu ir formuoja jo kriminogeninę motyvaciją, kuri tampa konkrečios nusikalstamos veikos priežastimi. Žmogus, praradęs moralinius pamatus, visuotinai priimtas vertybes, patekęs į konkrečią situaciją, kurioje yra galimybė rinktis veikos būdą, vadovaujasi ne tik aplinkos faktorių įvertinimu, bet pirmiausia moraline savimone, atspindinčia jo kultūros lygmenį.⁴⁹ Taip pat galime konstatuoti, kad pėšimai yra vykdomi pirmiausia iš savanaudiškų paskatų ar motyvų.⁵⁰

Kaip jau minėta, plėšimai – ne tik turtiniai nusikaltimai, jiems taip pat būdingas smurtinis pobūdis. Taigi polinkis smurtauti (agresija) – dar vienas svarbus ir ryškus plėšimus vykdančiųjų asmenų psichologinis požymis. Ir jeigu savanaudiškumas, kaip plėšimų požymis, yra nematomas išoriškai, neapčiuopiamas, pasireiškia neteisėtu turto užvaldymu, smurtas, nors yra nulemtas labiau vidinių žmogaus įsitikinimų, nuostatų, pasireiškia būtent išorine išraiška. Bendriausia prasme psichologijoje agresija yra laikoma žmogaus reakcija į tikrą arba tariamą grėsmę kilus konfliktui, ji reiškiasi įžūliu pranašumo demonstravimu ar jėgos prieš kitą žmogų, žmonių grupę vartojimu. Skiriama žodinė ir fizinė agresija.⁵¹ Psichologinių teorijų šalininkai tvirtina, jog smurto šaknų

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=1#At; žiūrėta 2009-09-23.

⁴⁵ Drakšienė A., Michailovič I. Kriminologijos žinynas. – Vilnius. 2008. P 103.

⁴⁶ Duomenys apie asmenis, įtariamus (kaltinamus) nusikalstamų veikų padarymu Lietuvos Respublikoje (Forma_30-SAV)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=1#At; žiūrėta 2009-09-23.

⁴⁷ Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юристы. 2005. С. 461.

⁴⁸ Drakšienė A., Michailovič I. Kriminologijos žinynas. – Vilnius. 2008. P 34.

⁴⁹ Преступность и культура. Криминологическая ассоциация научно-исследовательский институт проблем укрепления законности и правопорядка. Москва. 1999. С 45.

⁵⁰ Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юристы. 2005. С. 447.

⁵¹ Drakšienė A., Michailovič I. Kriminologijos žinynas. – Vilnius. 2008. P.15.

reikėtų ieškoti įgimtuose instinktuose, arba tai aiškinama blogo auklėjimo ir draudimų ankstyvojoje vaikystėje padaryta žala. Mokslininkas J. Dollardas pateikia hipotezę, jog smurtas visuomet yra frustracijos – nusivylimo, nemalonios, įtemptos emocinės būsenos, atsirandančios dėl negalėjimo patenkinti kokį nors poreikį, realizuoti tikslą, įveikti sunkumus – padarinyš.⁵² Z. Froido nuomone, smurtas – įgimtas žmogaus instinktas.⁵³

Teisinius plėšimus vykdančių asmenų asmenybės bruožus, kaip ir apskritai visų asmenų, linkusių vykdyti įstatymo uždraustas veikas, apibūdina jų požiūris į įstatymus, bet kokią visuomenėje nusistovėjusią tvarką ir teisę apskritai. Paprastai nusikalstamos veikos padarymas yra nepagarbos įstatymams rezultatas, kaltininko įsitikinimų neatitiktis teisės reikalavimams arba tiesiog jų nežinojimo padarinyš.⁵⁴ Asmenų, vykdančių savanaudiškus ir smurtinius nusikaltimus, teisiniai reikalavimai yra specifiniai, jų požiūris į įstatymų reikalavimų laikymąsi ypač iškreiptas – paplitęs įsitikinimas, kad įstatymą konkrečioje situacijoje galima pažeisti, ypač kai situacija susijusi su asmeniniais ar grupiniais interesais, taip pat ryškiai skiriasi jų požiūris į savo pačių ar artimųjų įstatymų pažeidimą ir kitų asmenų nusikalstamas veikas, ypač įvykdytas jų atžvilgiu.⁵⁵ Šie asmenys nejaučia pagarbos įstatymams jausmo, pasireiškia tvirtas įsitikinimas, kad sugebės išvengti baudžiamosios atsakomybės. Savo nusikalstamą veiką savanaudžiai nusikaltėliai paprastai pradeda gerokai jaunesni nei kiti teisės pažeidėjai, todėl gana anksti atsiduria socialinėje izoliacijoje nuo pozityvių vertybių ir teisei paklusnios aplinkos, anksti susiformuoja jų aiški anti-teisinė pozicija, teisės ir teisėtvarkos apskritai neigimo įpročiai.⁵⁶

1.3. Plėšimų priežastys

Šiuolaikinėje kriminologijoje priskaičiuojama dešimtys bendrųjų ir dar daugiau specialiųjų teorijų, kurios siekia paaiškinti nusikalstamumą ir atskiras jo atmainas. Išskirtinos dvi pagrindinės kriminologinės minties kryptys: kriminalinės asmenybės teorijų ir socialinės kontrolės teorijų. Teorijų, kurios nusikalstamumo priežastimi laiko vienas ar kitas specifines nusikaltėlio asmenybės savybes, šalininkai vis gi pripažįsta, kad asmenybės faktoriai, kokie jie bebūtų, gali determinuoti nusikalstamą elgesį tik veikdami kartu su socialiniais faktoriais. Teigiama, kad pastaruoju laiku didesnę autoritetą turi teorijos, kurios pagrindinį vaidmenį nusikalstamumo genezėje skiria socialiniams reiškiniams.⁵⁷ Vis dėlto pažymėtina, kad seniausias žmonijos istorijoje susiformavęs požiūris, paremtas gyvenimiška patirtimi, jog ne visi žmonės tokiose pačiose situacijose daro nusikaltimus, buvo grindžiamas teiginiu, kad nusikaltimo priežastis –

⁵² Lorenzas K. Vadinamasis blogis. Vilnius, 2001. p. 18-19.

⁵³ Froidas Z. Kasdienio gyvenimo psichopatologija. Vilnius, 1992. p. 56.

⁵⁴ Drakšienė A., Michailovič I. Kriminologijos žinynas. – Vilnius. 2008. P. 35.

⁵⁵ Российская криминологическая энциклопедия: преступность и борьба с ней в понятиях и комментариях. Москва. "Норма". 2000. С. 301.

⁵⁶ Воронин. Ю.А. Введение в криминологию. (Курс лекций). Москва. Издательство "Флинта". 2008. С. 191.

⁵⁷ Bluvšteinas J. (Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994. P. 45-46.

nusikaltėlio asmenybė, konkretus jos bruožas (nusikalstamos asmenybės paradigma). Vystant asmenybės kriminologines teorijas tyrėjai kaip svarbiausius išskiria skirtingus asmenybės bruožus, tačiau sutaria dėl to, kad, nusikalsti skatinantis bruožas yra labai pastovus ir, kad šis bruožas, nors yra būdingas ir kitiems žmonėms, nusikaltėliui būdingas jo kiekybinis nukrypimas, t.y. išskirtinis ryškumas.⁵⁸ Tuo tarpu socialinės kontrolės teorijų šalininkai tvirtina, kad žmonės nuo nusikalstamo elgesio sulaiko būtent specialūs socialinės kontrolės mechanizmai, o nusikalstamų veikų skaičius sietinas su to mechanizmo gedimu arba susilpnėjimu.⁵⁹ E. Durkheimas (anomijos teorija) ir jo pasekėjai (neutralizacijos teorijos, socialinių normų struktūros teorijos)⁶⁰ remiasi prielaida, kad visuomenė smerkia nusikaltimus ir tai, kad individas vis dėlto padaro nusikaltimą yra paaiškinama jo visuomeninių vertybių susilpnėjimu arba mechanizmu, kuris užtikrina, kad bus paisoma šių vertybių, susilpnėjimu. Atsižvelgdamas į tyrimo objektą, autorius linkęs pritarti nuomonei, kad nusikalstamo elgesio negalima paaiškinti atskirai konkretaus asmens bruožais arba socialinėmis aplinkybėmis, šie svarbiausi priežasčių ir sąlygų blokai yra persidengę, sąlygoja ir įtakoja vienas kitą ir tik vieno su kitu sąveikoje gali būti vertinami kaip konkretaus nusikalstamo poelgio priežastis.

Plėšimai, kaip ir kitos turtinės, savanaudiškų paskatų nulemtos, nusikalstamos veikos, yra sąlygoti visumos objektyvių ir subjektyvių faktorių, tai nulemta visuomenės funkcionavimo trūkumų ir pasireiškia kaip visuomenės neišsivystymo, netobulumo požymis. Plėšimus ypač provokuoja žemas plačiųjų visuomenės sluoksnių materialinės gerovės lygis, visuomenės dvasinės kultūros nuosmukis, materialinių vertybių apsaugos trūkumai.⁶¹ Kiti autoriai kaip esmines turtinių nusikaltimų priežastis Lietuvoje nurodo istoriškai visuomenės ir atskirų individų sąmonėje susiformavusias vertybines orientacijas ir psichologines nuostatas, moralinių sąvokų tokių, kaip „teisingumas“, „sąžiningumas“ nuvertinimą, o taip pat prastą materialinių vertybių apsaugą ir praktiškai neribotas galimybes realizuoti nusikalstamu būdu įgytas vertybes.⁶² Analizuodamas kriminologinę literatūrą, autorius daro išvadą, kad atskirai nėra išskirta plėšimų priežasčių ir sąlygų kriminologinės analizė. Plačiausiai savanaudiškų nusikalstamų veikų (tarp jų ir plėšimų), priežasčių ir sąlygų suskirstymas pateikiamas N.Kudriavcevo redaguotoje „Kriminologijoje.“⁶³ Autorius klasifikuoja minėtų nusikalstamų veikų priežastis į ekonomines, politines, teises, socialines-psichologines, organizacines ir technines.

Remiantis pateikta klasifikacija ir kriminologijos teorija, galima teigti, kad iš **ekonominių plėšimų priežasčių**, kaip svarbiausios išskirtinos: ekonominės krizės, valstybės biudžeto lėšų neteisingas paskirstymas, visuomenės skurdo lygis, bedarbystė. Turint galvoje, kad

⁵⁸ Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 1 dalis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2001. P. 147.

⁵⁹ Ten pat, P. 152.

⁶⁰ Kviessienė G. Pozityvioji socializacija. Vilniaus pedagoginis universitetas. 2005. P. 52.

⁶¹ Воронин. Ю.А. Введение в криминологию (Курс лекций). Москва. Издательство „Флинта“. 2008. С. 192.

⁶² Bluvšteinas J. (Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994. P. 282.

⁶³ Criminology. Edited by Chris Hale, Keith Hayward, Azrini Wahidin, Emma Wincup. Oxford. 2005. P.331-333; Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юрист. 2005. С. 464.

nusikalstamumo statistiniai rodikliai 3-4 metais pavėluotai reaguoja į įvairius socialinius ir istorinius procesus,⁶⁴ galima daryti išvadą, kad tiriamuoju 2004-2008 m. laikotarpiu tolygiai mažėjęs plėšimų lygis po keleto metų atspindės pastarųjų metų ekonominį nuosmukį ir ekonominę krizę, ypač palietusią šalį 2008-2009 m., t.y. šių nusikalstamų veikų, kaip ir kitų turtinių nusikalstamų veikų lygis, tikėtina, pakils. Ekonominė krizė, pasireiškusį valstybės biudžeto deficito didėjimu, kartu pasireiškė ir valstybės skiriamų lėšų policijos įstaigų finansavimui mažinimu. Savivaldos institucijų biudžeto taupymas viešojo saugumo sąskaita, tarsi laikinai išsprendžia lėšų trūkumo problemą, tačiau ilginiui pablogina kriminogeninę situaciją.

Kriminologinėje literatūroje⁶⁵ pažymima, kad visuomenės skurdo lygis ir reali bedarbystė (kuri Statistikos departamento duomenimis antrąjį 2009 m. ketvirtį Lietuvoje sudarė jau 13,6 proc.) yra vieni iš reikšmingiausių faktorių savanaudiškų nusikalstamų veikų skaičiaus didėjimui, sudaro objektyvų pagrindą lėšų gavimui neteisėtu, tame tarpe ir nusikalstamu, būdu, skurdas skatina visuomenės narių kriminalinį aktyvumą. Neveltui tokiomis aplinkybėmis daugėja plėšimų, nukreiptų į nedidelės vertės turtą arba turtą, kurį greitai ir lengvai galima realizuoti.⁶⁶

Analizuojant **politines priežastis ir sąlygas**, skatinančias savanaudiškų nusikalstamų veikų, tarp jų ir plėšimų, vykdymą, reikėtų atkreipti dėmesį į bendrą politinę padėtį šalyje. Galima teigti, kad ilgas politinio nestabilumo periodas, nuolatinė partinė kova dėl įtakos valstybėje, nesusiformavusi politinės atsakomybės sistema įtakoja ir ekonominį nestabilumą, o taip pat formuoja visuomenėje nepagarbą valstybės valdymo institutams ir nepasitikėjimą valdžios įstaigomis ir tarnautojais, jų tarpe ir teisėsauga. Tokia politinė atmosfera lemia ir žemą tiesioginio visuomenės dalyvavimo kovoje su nusikalstamumu lygį.⁶⁷

Apibūdinant **teisines plėšimų vykdymo priežastis**, autorius atkreipia dėmesį į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išsakytą poziciją, esą teismų praktika, taikant baudžiamuosius įstatymus, numatančius atsakomybę už vagystes ir plėšimus, negali tiesiogiai lemti esmingų kriminogeninės padėties pokyčių, nes tai yra ne teismų, o kitų teisėsaugos bei socialinių institucijų veiklos sritis, tačiau tinkamas baudžiamųjų įstatymų taikymas, teisingas bausmių skyrimas už padarytas nusikalstamas veikas paspartina baudžiamųjų bylų ikiteisminį tyrimą bei jų nagrinėjimą teisme ir sudaro objektyvias organizacines sąlygas bei galimybes operatyviau iširti naujai padarytas nusikalstamas veikas, o teisinga bausmių politika, orientuota į griežtesnę atsakomybę už labiau paplitusias nusikalstamas veikas, neabejotinai veikia tokių nusikaltimų struktūrinius pokyčius (mažėjimo tendencija).⁶⁸ Darytina prielaida, kad asmenų, vykdančių plėšimus, nebaudžiamumo jausmo gyvavimą skatina tai, jog neretai už veikas, kurios, visuomenės požiūriu, yra labai

⁶⁴ Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V. ir kt. Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m. Vilnius. 2008., kt. P. 5.

⁶⁵ Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юристъ. 2005. С. 464

⁶⁶ Воронин. Ю.А. Введение в криминологию (Курс лекций). Москва. Издательство „Флинта“. 2008. С. 193.

⁶⁷ Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юристъ. 2005. С. 465.

⁶⁸ Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato nutarimas 2005-06-23 Nr. 52; http://www.lat.lt/4_ipbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=29254; žiūrėta 2009-10-28.

pavojingos⁶⁹ (plėšimus) kaltininkai baudžiami pernelyg švelniai. Dėl šios plėšimų vykdymo priežasties sutaria ne tik kriminologai teoretikai, teisininkai praktikai, tačiau ir patys gyventojai.

Analizuojant teises plėšimų vykdymo priežastis taip pat būtina atkreipti dėmesį į tai, kad, autoriaus nuomone, viena iš svariausių, turinčių geriausią vystymo ir efektyvumo perspektyvą, kovos su plėšimais galimybė yra teisinių šių nusikalstamų veikų prevencijos norminių aktų sukūrimas ir taikymas praktikoje, leisiantis palaipsniui pereiti nuo represinių priemonių prioriteto prie prevencinių priemonių pirmenybės. Tokių norminių aktų šioje srityje nebuvimas yra ypač pastebimas praktinėje teisėsaugos institucijų veikloje ir sudaro realias sąlygas plėšimų plitimui.

Su pastarąja teisine plėšimų priežastimi, manytume, labai susijusios **organizacinės plėšimų priežastys**:⁷⁰ kriminologinio proceso pažinimo nebuvimas: nuolatinio, tikslingo aplinkybių, kurios sudaro galimybę įtakoti nusikalstamų veikų būklę ateityje, stebėjimo, vertinimo, analizės ir prognozės; taip pat paminėtina silpna skirtingų institucijų, kurių funkcija yra kovoti ar įtakoti plėšimų plitimą, veiklos koordinacija.

Kriminologai taip pat pažymi visuomenėje nusistovėjusį bet kokių, tame tarpe ir neteisėtų, turto įgijimo priemonių pateisinimą bei žemą visuomenės solidarumo su baudžiamaisiais draudimais lygį.⁷¹ Gyventojų nuolatinis nerimas ir ekonominės padėties nestabilumas, siekiant patenkinti bent būtiniausius gyvybiškai svarbius poreikius, teisėtumo ir teisingumo aspektus perkelia į antraeilės svarbos lygmenį, verčia sąžinę „derėtis“ su solidarumu teisės normoms. Visuomenėje stebimas pasitikėjimo ir pasirengimo suteikti pagalbą teisėsaugos institucijoms praradimas, nukentėjusieji ir liudytojai vengia kreiptis į policiją, nesitikėdami, kad byla bus ištirta.⁷² Apibendrinant išdėstyta, galime daryti prielaidą, jog dėl palankių plėšimams vykdyti aplinkybių ir sąlygų klostymosi vienodai kalta ir visuomenė, t.y. žmonės, ir teisėsaugos institucijos, kadangi dėl pirmųjų abejingumo ir tingumo, ar net priešiško, pastarieji praktiškai neturi galimybių įvykdyti savo pareigas nepriekaištingai, vienpusė iniciatyva ir pastangos yra pasmerktos likti bevaisėmis.

Dar viena svarbi plėšimų priežastis, susijusi ir su ekonominėmis, ir socialinėmis, ir kultūrinėmis, ir individo asmeninėmis sąlygomis valstybėje – už anksčiau padarytas nusikalstamas veikas **atlikusių bausmę asmenų resocializacija**. Ypatingai tai pasakytina apie asmenis, kurie atliko laisvės atėmimo bausmę. Jie neturi pragyvenimo šaltinio, dažnai nebeturi ir socialinių ryšių bei nuolatinio būsto, tačiau, kaip taisyklė, turi kriminalinės patirties. Nesant efektyvios valstybinės

⁶⁹ Autoriaus atliktų apklausų analizė ir išvados 4 darbo dalyje; Dobryninas A., Gaidys V.. Ar saugi Lietuvos visuomenė? (Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą. – Vilnius: LR Seimas, Jungtinių Tautų Vystymo Programa. 2004. P. 46. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. <http://www.nplc.lt/stat/auk/auk3.htm>; žiūrėta 2009-11-18.

⁷⁰ Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юристъ. 2005. С. 467.

⁷¹ Ten pat.

⁷² Воронин. Ю.А. Введение в криминологию (Курс лекций). Москва. Издательство „Флинта“. 2008. С. 194.

resocializacijos programos, kuri įgalintų suteikti realią pagalbą, tokie asmenys tiesiog priversti vėl daryti nusikalstamas veikas, jų tarpe ir plėšimus.

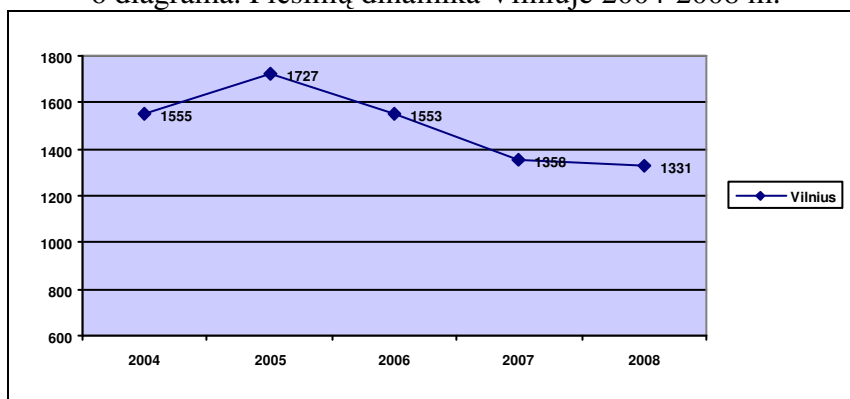
Apibendrinant išdėstytą galima padaryti išvadą, kad patys plėšimai yra socialinis reiškinys. Jie galimi ir vyksta visuomenėje. Be visų išvardintų ekonominių, politinių, teisinių, socialinių-psichologinių, organizacinių, asmenybinių plėšimų priežasčių ir sąlygų, žemas bendrasis kultūros lygis visuomenėje yra viena iš sudėtingesnių giluminių plėšimų priežasčių. Todėl visuomenės kultūros lygio kėlimas, švietimo, tame tarpe ir teisinio, plėtojimas suteikia galimybes spręsti ir kitas iš visuomeninio gyvenimo išplaukiančias problemas, tuo pačiu daryti įtaką plėšimų, o taip pat ir kitų nusikalstamų veikų, lygiui.

2. PLĖŠIMAI VILNIAUS MIESTE

2.1 Plėšimų raida ir dinamika

Analizuojant plėšimų raidą Vilniaus mieste nuo 2004 m. iki 2008 m.⁷³ (6 diagrama), galima padaryti išvadą, jog 2004-2005 metais sostinėje stebimas plėšimų augimas, nuo 2006 metų prasideda jų palaipsnis mažėjimas, kuris 2007-2008 metais stabilizuojasi, skiriasi vos 1,7 %. Tiriant plėšimų dinamiką pagal užregistruotus šių nusikalstamų veikų absoliučius skaičius, matyti, kad plėšimų skaičius Vilniuje nuo 1555 2004 m. sumažėjo iki 1331 2008 m. Kituose miestuose stebima analogiška plėšimų mažėjimo tendencija (3 priedas). Lyginant 2004 metus ir 2008 metus, matome, kad pastaraisiais metais plėšimų lygis, lyginant su 2004 m., sumažėjo 14,4 proc., arba nuo 280,6 iki 240,1 plėšimų 100 tūkst. gyventojų (2 priedas). Toks registruotų plėšimų lygio bangavimas per palyginti neilgą penkerių metų laikotarpį yra sietinas su atsitiktiniais kasmetiniais svyravimais, kuriuos lemia daug įvairių nuolat kintančių veiksnių (socialinių, ekonominių, politinių ir kt.).

6 diagrama. Plėšimų dinamika Vilniuje 2004-2008 m.

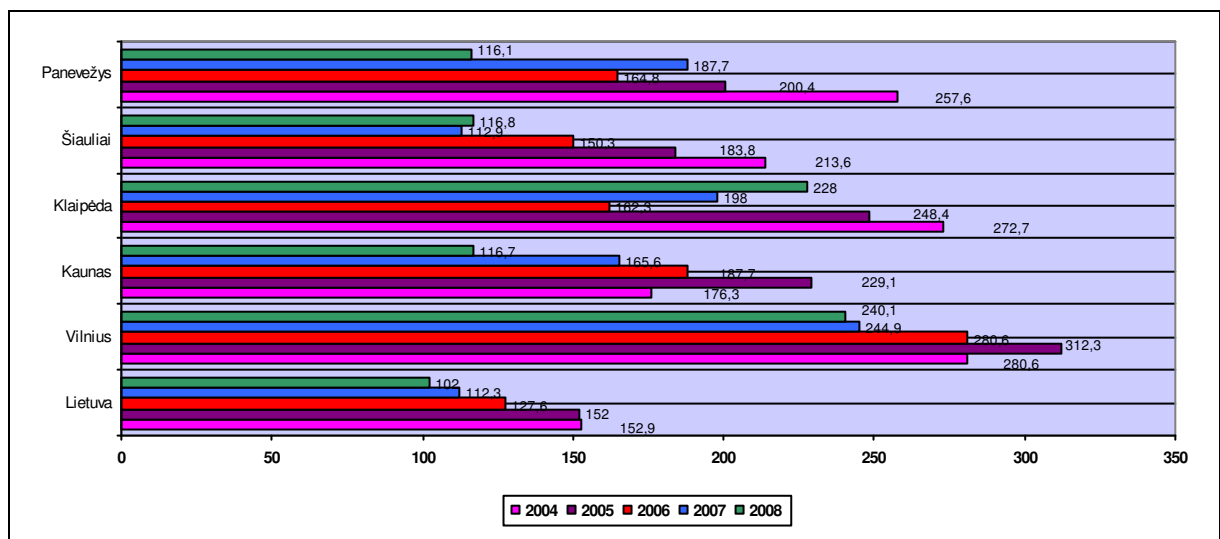

⁷³ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK-SAV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=EK-SAV&fnr=39; žiūrėta 2009-09-23.

2.2. Plėšimų Vilniuje lygis

Analizuojant plėšimus Vilniaus mieste ir lyginant su jų būkle visoje Lietuvoje bei didžiuosiuose šalies miestuose⁷⁴ (8 diagrama), galima pastebėti, kad 2004-2008 metų laikotarpiu Lietuvoje užregistruotų plėšimų 100 tūkst. gyventojų vidurkis buvo 129,4 plėšimų per metus, plėšimų vidurkis Vilniuje – 271,7, t.y. daugiau kaip dvigubai didesnis už bendrą Lietuvos plėšimų vidurkį ir žymiai didesnis už plėšimų vidurkį kituose didžiuosiuose miestuose. Per nagrinėjamą penkerių metų laikotarpį Vilniuje situacija užregistruotų plėšimų atžvilgiu kito nevienodai – 2004-2005 metais plėšimų daugėjo (2004 m. 100 tūkst. gyventojų teko 280,6 plėšimai, 2005 m. – net 312,3), o nuo 2006 m. prasidėjo plėšimų mažėjimas (nuo 280,6 plėšimų 2006 m. iki 240,1 2008 m.).

8 diagrama. Plėšimų lygis 100 000 gyventojų 2004-2008 m.

Kaip matyti iš 6 priedo, kituose šalies miestuose registruotas kur kas mažesnis plėšimų skaičius negu Vilniuje. Tačiau lyginamoji jų dalis viso nusikalstamumo tarpe Lietuvoje, Vilniuje ir didžiuosiuose miestuose svyruoja palyginti nežymiai – vidutiniškai nuo 5,8 iki 6,9, tik Klaipėda ir Šiauliai nagrinėjamu laikotarpiu išsiskiria aukštesniu vidurkiu, atitinkamai 7,8 ir 8 (nors 2008 m. plėšimų lyginamoji dalis Šiauliuose ir buvo sumažėjusi iki beveik žemiausio tarp minimų miestų 5,8 lygio).

2.3. Struktūra

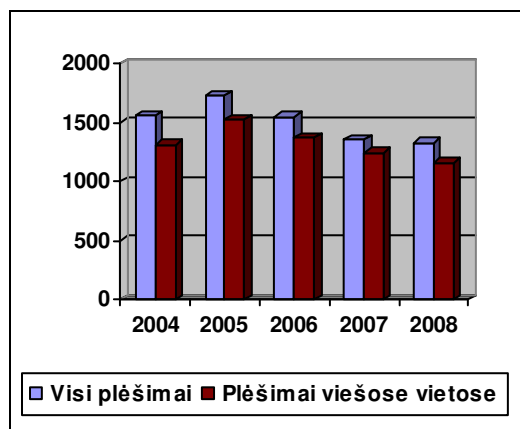
Plėšimų Vilniuje struktūra autoriaus analizuojama, lyginant ją su visos Lietuvos atitinkamais rodikliais bei struktūrinėmis plėšimų dalimis kituose didžiuosiuose šalies miestuose, remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie LR Vidaus reikalų ministerijos ataskaitomis:

⁷⁴ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK-SAV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=EK-SAV&fnr=39; žiūrėta 2009-09-23.

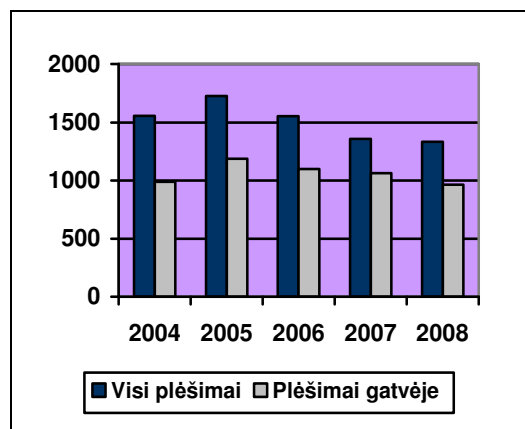
pagal pasikėsimo dalyką, nusikaltimo vietą, nusikalstamų veikų, įvykdytų viešose vietose ir gatvėse mastą, o taip pat duomenis apie plėšimus, kurių padarymu įtariamai (kaltinami) neblaivūs asmenys, duomenis apie nuo plėšimų nukentėjusius asmenis.

Kalbant apie svarbiausius plėšimų Vilniuje kriminologinius požymius, yra pažymėtina, kad didžioji plėšimų dalis yra įvykdoma viešose vietose ir ši dalis turi tendenciją didėti. Remiantis registruotais statistiniais duomenimis (7, 8 priedas) matome, jog Vilniuje nuo 2006 m. stebimas plėšimų, įvykdytų viešose vietose absoliutaus skaičiaus mažėjimas, tačiau apskaičiavus tokių atvejų procentinę dalį nuo visų įvykdytų plėšimų, pastebime, kad nuo 2004 iki 2007 m. plėšimų, įvykdytų viešose vietose, dalis didėjo (nuo 84,1 proc. iki 91,5 proc.), 2008 m. ši dalis nežymiai sumažėjo – iki 86,9 proc. Panaši didėjimo tendencija stebima, analizuojant plėšimų, įvykdytų gatvėje procentinę dalį: tiriamuoju laikotarpiu ji išaugo Vilniuje nuo 63,6 proc. iki 72,3 proc. Taigi plėšimams Vilniuje yra ypač būdinga, kad dauguma jų įvykdoma viešose vietose: vidutiniškai 88 proc. viešose vietose (10 diagrama) ir beveik trys ketvirtadaliai gatvėje (11 diagrama).

10 diagrama. Duomenys apie plėšimų, įvykdytų viešose vietose santykinę dalį Vilniuje 2004-2008 m.

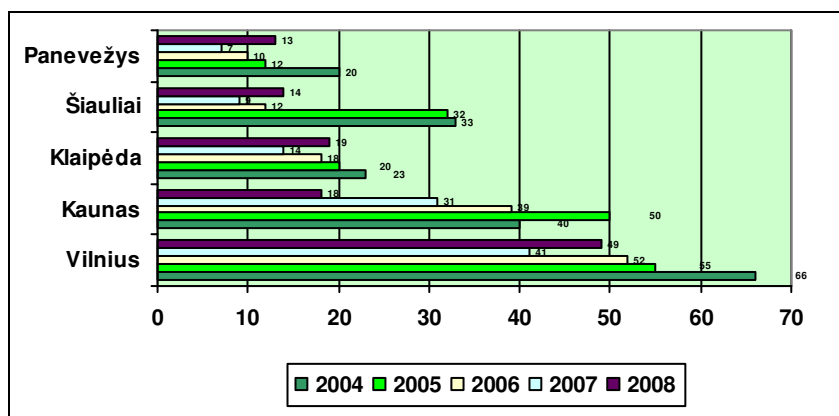
11 diagrama. Duomenys apie plėšimų, įvykdytų gatvėje santykinę dalį Vilniuje 2004-2008 m.

Analizuojant plėšimų, įvykdytų iš patalpų, statistinius duomenis, galima konstatuoti, kad Vilniuje kaip plėšimo vieta, iš patalpų išsiskiria tik butai – jie apiplėšiami 5-6 kartus dažniau negu gyvenamieji namai ir parduotuvės, ir keliasdešimt kartų dažniau negu vaistinės, bankai, paštai,⁷⁵ tačiau tiriamuoju laikotarpiu stebima žymi butų apiplėšimų mažėjimo tendencija: nuo 66 kartų 2004 m. iki 41 – 2007 m., tik 2008 m. jų skaičius vėl padidėjo iki 49. Lyginant Vilnių su kitais didžiaisiais miestais, juose stebima tokia pati butų plėšimų mažėjimo tendencija iki 2007 m., tačiau 2008 m. visuose tiriamuose miestuose, išskyrus Kauną, vėl stebimas didėjimas (12 diagrama).

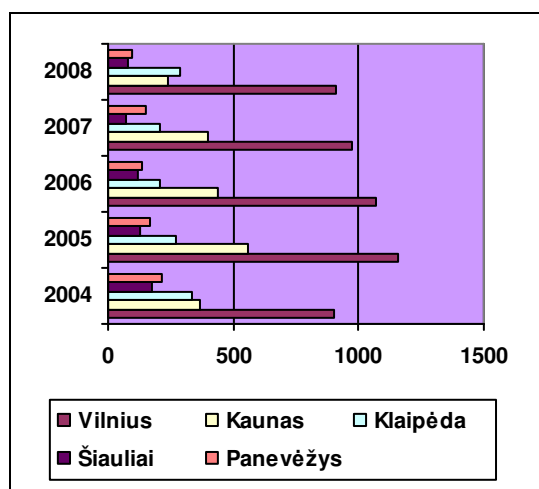
⁷⁵ Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma _PLĖŠ)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2008&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas-PLES; žiūrėta 2009-09-23

12 diagrama. Duomenys apie plėšimus, padarytus butuose 2004-2008 m.

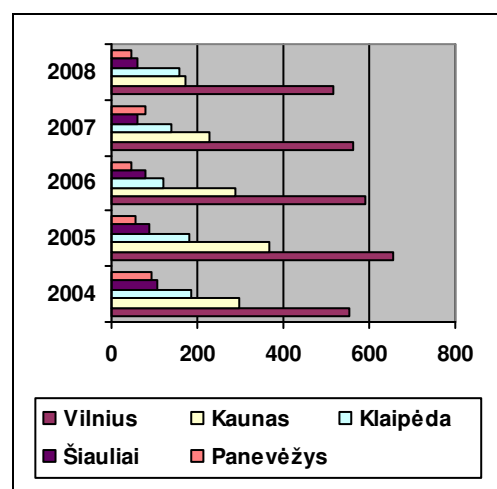

Analizuojant tiriamo penkerių metų laikotarpio statistinius duomenis apie plėšimų pasikėsinimo dalyką Vilniuje, nustatyta aiški tendencija, kad dažniausiai ši nusikalstama veika yra nukreipta į mobiliojo ryšio telefonų (13 diagrama), pinigų užvaldymą (14 diagrama), taip pat gana dažnai į juvelyrinių dirbinių ir brangenybių pagrobimą (9-11 priedai), pvz. 2008 m. atitinkamai tai sudaro 514 (38,6 proc.), 906 (68 proc.) ir 47 (3,5 proc.) atvejus iš 1331 sostinėje užregistruoto plėšimo. Analizuojant šių pasikėsinimo dalykų dinamiką 2004-2008 m. stebima, jog pasikėsinimų į mobilaus ryšio telefonus Vilniaus mieste didžiausias skaičius buvo užfiksuotas 2005 m. (1158 atvejai arba 67 proc. visų plėšimų), o nuo 2006 m. mažėja tolygiai užregistruotų plėšimų skaičiui. Panaši tendencija ir Kaune bei Šiauliuose – nuo 2005 m. tolygiai mažėja, Klaipėdoje labai padidėja 2008 m., o Šiauliuose 2007 m. padidėjusi, 2008 m. žymiai sumažėja.

13 Diagrama. Pasikėsinimo dalykas – mobilusis telefonas 2004-2008 m.

14 Diagrama. Pasikėsinimo dalykas – pinigai 2004-2008 m.

Analizuojant tiriamojo laikotarpio duomenis apie Vilniuje plėšimo būdu pagrobtas transporto priemones,⁷⁶ stebima kad dažniausias pasikėsinimo dalykas yra lengvieji automobiliai (12 priedas), šiek tiek retesnis – dviračiai, kitų transporto priemonių plėšimo atvejų registruojama nedaug. Galima konstatuoti, kad Vilniuje, kaip ir kituose didžiuosiuose miestuose 2004-2008 m. stebima lengvųjų automobilių ir dviračių plėšimų mažėjimo tendencija, transporto priemonių plėšimo atvejai yra gana netradiciniai, jie nesudaro visų plėšimų dalykų reikšmingesnės dalies.

Analizuojant duomenis apie užregistruotus asmenis, nukentėjusius nuo plėšimų, turime galimybę apibendrinti tik visos Lietuvos nukentėjusiųjų pasiskirstymą pagal lytį tiriamuoju laikotarpiu (13 priedas), kadangi pagal miestus yra pateikiamas tik bendras nukentėjusiųjų skaičius (14 priedas). Kaip dauguma plėšimų iš visų užregistruotų Lietuvoje yra įvykdyta didžiuosiuose miestuose, o Vilniuje – daugiau kaip vienas trečdalis, taip ir asmenys, nukentėję nuo plėšimų, atitinkamai yra pasiskirstę ir pagal miestus. Iš registruotų duomenų matyti bendro nukentėjusiųjų skaičiaus mažėjimo tendencija, kuri tolygi pačių plėšimų mažėjimo tendencijai. Dėmesys atkreiptinas į tai, kad 2005 m. padidėjus bendram nukentėjusių asmenų skaičiui, tolygiai padidėjo nuo plėšimų nukentėjusių asmenų skaičius, tačiau moterų, nukentėjusių nuo plėšimų lyginamoji dalis nuo 2004 iki 2007 m. tolygiai mažėjo (2008 m. nežymiai padidėjo – 1,7 proc. nuo visų nukentėjusiųjų, lyginant su 2007 m.). Tuo tarpu nukentėjusių nepilnamečių asmenų lyginamoji dalis nuosekliai didėjo nuo 17,4 proc. 2004 m. iki 23,3 proc. 2007 m. ir tik 2008 m. sumažėjo (2 proc. nuo visų nukentėjusiųjų, lyginant su 2007 m.).

Atkreiptinas dėmesys, jog tiriamuoju 2004-2008 m. laikotarpiu didėjo ir nepilnamečių, įvykdžiusių plėšimus, lyginamoji dalis iš visų įtariamųjų ir nepilnamečių asmenų, nukentėjusiųjų nuo plėšimų, lyginamoji dalis iš visų nukentėjusiųjų, iš to galima padaryti tikėtiną prielaidą, kad nepilnamečiai neretai tampa savo bendraamžių aukomis.

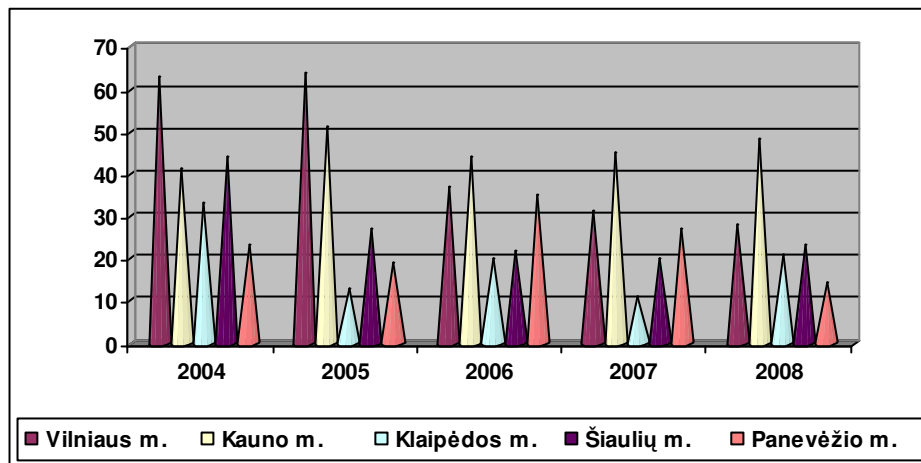
Kaip vieną svarbesnių kriminologinių plėšimų charakteristikų analizuojant absoliučius užregistruotų neblaivių plėšimų subjektų skaičius (5 priedas), galime daryti išvadą, kad Vilniuje (kaip ir visoje Lietuvoje) stebima jų mažėjimo tendencija. Tačiau kiti miestai nepasižymi šio rodiklio stabilumu: Klaipėdoje ir Panevėžyje šis skaičius itin ryškiai banguoja, Šiauliuose iki 2006 m. mažėja, o vėliau išlieka stabilus (apie 21 per metus), tuo tarpu Kaune per visą tiriamą laikotarpį yra stabiliai aukštas – vidutiniškai apie 45,8 per metus, t.y. net aukštesnis už Vilniaus miesto vidurkį (nors registruotų plėšimų vidurkis Vilniuje beveik 2,5 k. didesnis)(7 diagrama). Iš analizuojamų duomenų galima padaryti skirtingas išvadas: arba girtumas nėra toks svarbus plėšimus vykdančių asmenų elgesį įtakojantis veiksnys, kaip yra įprasta manyti, arba oficialiai

⁷⁶ Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma _PLĖŠ)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2008&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas-PLES; žiūrėta 2009-09-23

registruojami duomenys apie šias nusikalstamas veikas įvykdžiusių neblaivių asmenų skaičių neatspindi realios padėties.

7 diagrama. Duomenys apie plėšimus, kurių padarymu įtariamai (kaltinami) neblaivūs asmenys 2004-2008 m.

3. PLĖŠIMŲ PREVENCIJOS PRIEMONĖS IR JŲ ĮTAKA PLĖŠIMŲ RAIDAI VILNIAUS MIESTE

Tarptautinė, o taip pat ir Lietuvos patirtis rodo, kad kriminalinės justicijos priemonės – nusikaltusių asmenų sulaikymas, kaltinimas, nuteisimas, pati bausmė ir jos atlikimas – turi ribotą poveikį nusikalstamumo kontrolei. Kadangi nusikalstamumas yra socialinis reiškinys, jo kontrolės sėkmę lemia, visų pirma, socialinė prevencija. Nors visai neseniai visuomenėje vyravo požiūris, kad nusikalstamumo prevencija pirmiausia yra teisėsaugos institucijų pareiga ir tik teisėsaugos institucijų veiksmingas ir tinkamai organizuotas darbas iš esmės užtikrina nusikalstamumo prevencijos sėkmę šalyje,⁷⁷ pastaruoju metu pripažįstama, kad nusikalstamumo kontrolė nėra ir negali būti vien tik teisėsaugos institucijų prerogatyva, o prevencija bei visuomenės ir savivaldos institucijų veikla turi būti ne tik masiška, tačiau ir profesionali.⁷⁸ Tiek Lietuvoje, tiek užsienyje yra pripažinta, kad kova su jau esančiais nusikalstamumo reiškiniais yra neveiksminga prevencijos praktika.⁷⁹ Rengiant ir planuojant prevencines priemones, pirma, būtina realiai vertinti kriminogeninę situaciją (įskaitant ir jos latentinę dalį) ir ją determinuojančias priežastis bei sąlygas,⁸⁰ ir antra, šios priemonės turi būti realiai įgyvendinamos.

⁷⁷ Babachinaitė G., Kuklianskis S. „Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos“ //Jurisprudencija nr.42 (34). 2003. P 103.

⁷⁸ Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 2 dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2004. P. 5.

⁷⁹ Nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji politika pereinant į rinkos ekonomiką = Crime prevention and criminal policy of the way to market economy: VII Baltijos šalių kriminologų simpoziumas, Vilnius, 1993 m. gruodžio 24 d. / ats. red. Antanas Dapšys.- Vilnius. 1995 m.

⁸⁰ Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева и проф. В.Е.Эминова Москва. Юристъ. 1997. С. 117-119.

Vienas iš nusikalstamumo kontrolės principų yra jos efektyvumas. Šis principas glaudžiai siejasi su realumo principu, kadangi tik realiai įvertinus kriminogeninę situaciją, teisingai nustačius jos tendencijas ir prognozę, galima realiai suformuluoti kontrolės tikslus, užbėgti įvykiams ir procesams už akių.⁸¹

3.1. Esamos plėšimų prevencijos programos ir priemonės

2003 metų kovo 20 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr.IX-1383 buvo patvirtinta Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa⁸² (toliau tekste – Programa) – specializuotas, nacionalinio saugumo užtikrinimą reglamentuojantis dokumentas.

Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, tarp vienuolikos prioritetinių nusikaltimų prevencijos ir kontrolės krypčių, numato ir turtinių nusikaltimų, nusikaltimų, daromų viešosiose vietose bei vaikų ir jaunimo nusikalstamumo prevenciją ir kontrolę. Šios veiklos kryptys tiesiogiai susijusios su mūsų tiriama problema, kadangi, kaip jau minėta, plėšimai yra sudedamoji turtinių nusikaltimų visumos dalis, o viešosios vietos yra vietos, kur plėšimai vykdomi dažniausiai, taip pat pažymėtina, kad dauguma nusikalstamas veikas įvykdžiusių asmenų yra jaunimas (iki 30 m.).

Plėšimai, daromi viešosiose vietose, kaip ir kitos nusikalstamos veikos, vykdomos viešojoje erdvėje yra išskirtini tuo, kad turi poveikį ne tik konkrečiam nukentėjusiajam, bet ir daugeliui kitų aplinkinių, jie sudaro visuotinio nesaugumo atmosferą, emocinį diskomfortą visuomenėje. Tokių veikų užkardymui, kaip pagrindinius uždavinius Programa numato įvairių socialinių institutų veiklą, susijusią su viešosios erdvės saugumo įvaizdžio palaikymu. Tačiau šiems uždaviniams įgyvendinti, analogiškai kaip ir turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje, nėra sukurtas priemonių planas, kuris būtų paremtas finansiškai ir įpareigotų asmenų atsakomybe, todėl autoriaus nuomone, situacija lemia, kad kiekvienas šios veiklos subjektas jam priskirtas funkcijas vykdo formaliai, kaip yra įpratęs arba „kiek užmoka“. Šioje veikloje subjektų nevienija bendro tikslo – saugumo – siekis.

Programoje vaikų ir jaunimo nusikalstamumo prevencijai keliama reikalavimai daugiausia susiję su vaikų ir jaunimo gerovės užtikrinimu, jų socializacija ir integracija šeimoje, bendruomenėje bei kituose socialiniuose institutuose, švietimo ir užimtumo politikos priemonių taikymu, nusižengusių jaunuolių resocializacija, baudžiamojo proceso auklėjamuoju poveikiu. Reikšminga pasaulinė kriminologinė patirtis, kuri teigia, jog veiksmingiausios priemonės yra tos, kurios skirtos mokyklai tobulinti, mokyklos socialinių normų sistemai stiprinti, individualus

⁸¹ Kuklianskis S. Nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje mokslinė koncepcija. 1995. P. 8-11.

⁸² Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=283668&p_query=nacionalin%EB%20nusikaltim%F8%20prevencijos%20ir%20kontrol%EBs%20programa&p_tr2=2 žiūrėta 2009-10-09

darbas ir darbas mažose grupelėse, formuojant mokinių antikriminogeninius įgūdžius, o taip pat laisvalaikio organizavimas, kai jis plėtojamas su antikriminogeninių įgūdžių formavimu. Lietuvoje prof. V. Justickio teigimu, nei savivaldybės, nei šalies lygiu veikianti sistema nenumato prevencijos projektų veiksmingumo kaip prioriteto, o prevencinis darbas organizuojamas remiantis intuityviais, nieko bendro su kriminologiniu veiksmingumo vertinimu neturinčiais kriterijais, todėl nėra įmanoma pasakyti, ar ši veikla daro kokį nors poveikį nusikalstamumui.⁸³

Nusikalstamumo kontrolės pagrindo viena iš pagrindinių sudedamųjų dalių yra įstatymų bazė. Remiantis Programa, palaipsniui sukurtos ir patvirtintos įvairių nusikalstamumo sričių prevencijos ir kontrolės programos. Iš dalies su nagrinėjama problema – plėšimų prevencija – yra susijusios šios programos:

1) Vaikų ir jaunimo socializacijos programa (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004-02-23 Nr. 209),⁸⁴

2) Nacionalinė narkomanijos ir narkotikų kontrolės 2004-2008 metų strategija (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2003-10-02 Nr. 1216),⁸⁵ Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programa (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 2004-04-08 Nr. IX-2110).⁸⁶

Valstybiniu, o taip pat regioniniu lygiu, Lietuvoje buvo patvirtinta organizuoto nusikalstamumo,⁸⁷ korupcijos,⁸⁸ smurto prevencijos programos.⁸⁹ Stebėtina, tačiau nuo minėtos Programos patvirtinimo iki esamojo laiko nebuvo sukurta valstybinė, regioninė ar kurio nors teritorinio vieneto turtinio nusikalstamumo prevencijos programa. Ši situacija skatina padaryti gana prieštaringas prielaidas: arba yra manoma, jog turtinio nusikalstamumo prevencijai yra pakankamos bendrosios nusikalstamumo prevencijos priemonės, arba tokią padėtį paaiškina pareigūnų, atsakingų už nusikalstamumo prevencijos politikos formavimą, abejingumas labiausiai paplitusios nusikalstamumo rūšies problematikai ir svarbai. Žinant, kad vagysčių lygis Lietuvoje per paskutinius penkerius metus sudaro vidutiniškai net 1198,5 šimtui tūkstančių gyventojų, o paskutiniaisiais metais vėl stebimas vagysčių skaičiaus augimas, (plėšimų tendencija analogiška), pirmoji prielaida kelia didelių abejonių. Labiau tikėtina prielaida, kad turtinių nusikalstamų veikų, jų tarpe ir plėšimų, prevencijai valstybės institucijų dėmesys yra nepakankamas. Nors neretai

⁸³ Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 2 dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2004. P. 273-274.

⁸⁴ Vaikų ir jaunimo socializacijos programa.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296403&p_query=vaik%F8%20ir%20jaunimo%20socializacijos%20programa&p_tr2=2

⁸⁵ Nacionalinė narkomanijos ir narkotikų kontrolės 2004-2008 metų strategija.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259392&p_query=narkomanijos%20prevencija&p_tr2=2; žiūrėta 2009-10-09

⁸⁶ Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programa.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=231163; žiūrėta 2009-10-09

⁸⁷ Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_bin?p_id=71424; žiūrėta 2009-11-16

⁸⁸ Lietuvos Respublikos nacionalinė kovos su korupcija programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_bin?p_id=344466; žiūrėta 2009-11-16;

Kauno miesto savivaldybės korupcijos prevencijos programa iki 2009 metų. <http://ex.kaunas.lt/files/922/programa%20iki%202009.doc>; žiūrėta 2009-11-16

⁸⁹ Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008-2010 metų programa.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_bin?p_id=331947; žiūrėta 2009-11-16

prevenčinės veiklos vertinimai yra skuboti ir deklaratyvūs, neparemti mokslo ir teisinės praktikos nustatytais reikalavimais, tiek policijos pareigūnai, tiek gyventojai, vertindami esamą padėtį, laikosi labai kritiškos pozicijos,⁹⁰ tai, autoriaus nuomone, turėtų būti reikšmingu signalu susidariusiai padėčiai keisti. Visiškai pagrįstai problemą tiriantys specialistai teigia, kad policija, kaip institucija, viena nėra pajėgi efektyviai užtikrinti viešosios tvarkos apsaugą. Nors ir pamažu, tačiau, visuomenės mentalitetas keičiasi ir žmonės pradeda suvokti, jog savo saugumu pirmiausiai turi rūpintis patys.⁹¹

Kadangi plėšimų prevencijos Vilniuje klausimai yra labai aktualūs praktikoje, tačiau mokslininkų netyrinėti, darydamas vykdomų priemonių analizę, autorius remiasi Vilniaus apskrities VPK veiklos ataskaita bei profesinės patirties apibendrinimu.

Analizuojant Vilniaus mieste vykdomų prevencinių priemonių visumą galima daryti išvadą, kad sąlyginai jos skirstytinos į dvi kategorijas: priemonės, skirtas saugios aplinkos užtikrinimui ir priemonės, skirtas vaikų ir jaunimo užimtumo, nepilnamečių teisės pažeidimų bei žalingų įpročių prevencijai ir pilietiškumo ugdymui.

Saugiai aplinkai kurti, remiantis pilotiniais projektais įgyvendintais Lietuvoje, kurie parodė, kad saugi kaimynystė yra veiksminga vagysčių ir kitų turtinių nusikaltimų atvejais, Vilniaus miesto vyriausiasis policijos komisariatas kartu su socialiniais partneriais 2007 m. parengė prevencinį projektą „Saugi kaimynystė Vilniaus mieste.“⁹² Rengiant projektą buvo remiamasi ir užsienio šalių patirtimi, kurių analogiškų prevencinių projektų vertinimuose nurodoma, kad ši veikla sėkminga tada, kai visuomenės nariai – bendruomenė⁹³ – sąmoningai imasi iniciatyvos ir bendradarbiaudami su kompetentingomis valstybinėmis institucijomis daro įtaką nusikalstamumo lygiui savo gyvenamojoje vietoje.⁹⁴ Vertinant projektą asmenine profesine patirtimi, autorius, drįsta abejoti jos įgyvendinimo sėkmingumu, visų pirma todėl, kad, kaip jau minėta iš pasaulinės praktikos pavyzdžių, tokio projekto sėkmingumas yra pagrįstas, visų pirma bendruomenės iniciatyva ir suinteresuotumu. Vilniuje bendruomenių veikla vertintina kaip pasyvi, apsiribojanti formaliu saugios kaimynystės sutarties pasirašymu. Kaip konkretų pasyvumo pavyzdį galima nurodyti Vilniaus m. Šeškinės mikrorajone įkurtos Saugios kaimynystės grupės egzistavimą. 2008-09-20 Vilniaus apskrities VPK Vilniaus miesto šeštojo PK viršininko buvo pasirašyta Saugios kaimynystės sutartis (21 priedas). Per visus kalendorinius metus šios Saugios kaimynystės bendrijos nariai nė karto su jokia informacija, siūlymu ar pageidavimu nesikreipė į bendrijos teritoriją aptarnaujančią prevencijos tarnybos pareigūną nei tiesiogiai, nei per kitus

⁹⁰ Empyrinio tyrimo duomenų analizė 4 darbo dalyje.

⁹¹ A. Novikovas „Vietos savivaldos institucijų vaidmuo įgyvendinant viešąją tvarką“ //Jurisprudencija nr.35 (27). 2002. P 124.

⁹² Saugi kaimynystė Vilniaus mieste. Sudarytojas: Vilniaus miesto vyriausiasis policijos komisariatas. Leidykla-spaustuvė „Daigai“. 2008. P. 8.

⁹³ Funkcinių požiūriu bendruomenė apibrėžiama kaip struktūra, kuri turi išspręsti tam tikras problemas. Pasiiekti tam tikrus tikslus ir atlikti tam tikras funkcijas.

Leliūgienė. I. Žmogus ir socialinė aplinka. – Vilnius. 1997. P. 47-78.

⁹⁴ Saugi kaimynystė Vilniaus mieste. Sudarytojas: Vilniaus miesto vyriausiasis policijos komisariatas. Leidykla-spaustuvė „Daigai“. 2008. P. 8.

asmenis ar pareigūnus. Vertinant situaciją kriminologiniu požiūriu, galima teigti, kad bendruomenėje, kaip ir pačioje policijos struktūroje, gajus tradicinis bendravimo principas, veiklos būdai, kurie konfrontuoja su bendruomeninio modelio principais, todėl jų įgyvendinimas yra problemiškas. Ši teiginį iliustruoja profesinė autoriaus patirtis, kai lankantis aptarnaujamoje teritorijoje ir kreipiantis patiems gyventojams aktualiais klausimais, susiduriama su pozicija „mums niekas nesakė, neliepė, neigaliojo“ ir pan., o visa bendruomeninė veikla ir atsakomybė deleguojama namo ar bendrijos atstovui. Tam, kad „Saugios kaimynystės“ ir kiti panašūs projektai būtų sėkmingi, autoriaus manymu, turi pasikeisti policijos pareigūno, bendraujančio betarpiškai su gyventojais konkrečioje teritorijoje statusas, jis turi turėti kuo daugiau laiko savarankiškai proaktyviai veiklai, turi turėti galimybes priimti savarankiškus sprendimus, turi mokėti bendrauti su bendruomenės nariais, nustatyti jų problemas, jas spręsti, tik tuo atveju bendruomenė bus suinteresuota bendradarbiauti ir dalintis informacija.

Siekiant vykdyti turtinių nusikalstamų veikų prevenciją Vilniaus, kaip ir kitų didžiųjų miestų policijos komisariatai (Kauno, Panevėžio) jau keletą metų vykdo prevencinę priemonę „Daiktų žymėjimas“ (pvz. per 2008 metus policijos pareigūnai pažymėjo daugiau kaip 5000 gyventojų daiktų). Nors patys gyventojai šią priemonę laiko efektyvia, ja domisi, patys kreipiasi į policijos komisariatą, policijos nuovadą ir gana aktyviai dalyvauja žymint savo turtą (pvz. vien tik Vilniaus m. šeštajame PK per 2004 m. buvo pažymėta 1223 gyventojų daiktai, 2006 m. – 554, o per 2009 m. 10 mėn. – 638),⁹⁵ nėra nustatyta, kokią įtaką ši priemonė turi turtinio nusikalstamumo dinamikai.

Yra deklaruojama, kad policijai įgyvendinant jos funkcijas padeda policijos rėmėjai (Vilniaus mieste 2008 m. registruota 1053 policijos rėmėjai ir 628 jaunieji policijos rėmėjai⁹⁶) kurie, teigiama, pasitelkiami vykdant bendrus patruliavimus, siekiant užtikrinti viešąją tvarką, eismo saugumą, užkardant ir išaiškinant nusikalstamas veikas. Šis potencialas praktiškai nėra išnaudojamas. Tokia nuomonė pagrįsta profesine patirtimi, kuri leidžia teigti, kad dauguma policijos rėmėjų tik formaliai yra rėmėjų sąrašė, o jiems priskirtas funkcijas vykdo retai, vangiai bendradarbiauja su policijos įstaigomis, jų veiklos ataskaitos nėra reglamentuotos net formaliai. Kiek optimistiškesnė padėtis, kalbant apie jaunuosius policijos rėmėjus, kuriuos jaunatviškas smalsumas dažniau skatina dalyvauti bendroje veikloje su nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistais.

Daugelį problemų, išskylančių vykdant nepilnamečių teisės pažeidimų prevenciją ir užtikrinant vaikų saugumą, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos sprendžia kartu su Švietimo ir mokslo ministerija, su kuria 2003 m. rugsėjo 23 d. pasirašyta bendradarbiavimo sutartis.(21 priedas) Policijos pareigūnai su mokymo įstaigų administracijomis

⁹⁵ Duomenys iš Vilniaus apskrities VPK Vilniaus m. šeštojo PK gyventojų inventoriaus registracijos žurnalo.

⁹⁶ Vilniaus apskrities policijos įstaigų 2008 metų veiklos ataskaita. <http://www.vilnius.policija.lt/index.php?sid=285&tid=2857>; žiūrėta 2009-10-09

aptaria klausimus, susijusius su mokyklose vykstančiais nepalankiais procesais, vaikų ir jų grupių tarpusavio bendravimo problemomis, kitais neigiamais veiksniais, lemiančiais ar galinčiais lemti smurtą prieš vaikus, tame tarpe ir atvejais, kai dėl įvairių aplinkybių, o ypač todėl, kad vaikai yra pažeidžiama visuomenės dalis dėl savo amžiaus ir patirties trūkumo, ir dažnai tampa plėšimų aukomis. Vienas pagrindinių saugios ir sveikos aplinkos kūrimo uždavinių yra vaikų ir jų tėvų teisinis švietimas, vaikai informuojami, kaip apsisaugoti nuo smurto ir kitų teisės pažeidimų, kaip elgtis esant kritinėms situacijoms, kur tokiais atvejais kreiptis pagalbos (19, 20priedas).

Kaip teigiama Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2008 m. veiklos ataskaitoje, policija, kaip prevencijos subjektas, šioje srityje įgyvendina galybę prevencinių programų.⁹⁷ Šių konkursų, konferencijų ir programų tikslas yra vykdyti ankstyvąją teisės pažeidimų ir saugaus eismo prevenciją tarp jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų, ugdyti vaikų teisinę nuovoką ir pareigos suvokimą, kelti policijos autoritetą, formuoti komandinio darbo įgūdžius, skatinti vaikus domėtis policijos veikla bei žinoti savo pareigas. Nors šie projektai tiesiogiai su plėšimų prevencija nesusiję, tačiau turi neabejotiną reikšmę, kaip pirminės prevencijos priemonės, nukreiptos į ilgalaikę perspektyvą, kaip pilietinės visuomenės kūrimo pamatas, yra ypač reikšmingos ugdant jaunąją kartą nuo pačio ankstyviausio, imliausio teigiamai įtakai, amžiaus, kadangi jauni žmonės gali išsiugdyti nekriminogenines pažiūras, jei yra įtraukiami į teisėtą, socialiai naudingą veiklą ir yra puoselėjamas jų humanistinis požiūris į visuomenę ir gyvenimą. O tam, kad nepilnamečių nusikalstamumo prevencija būtų sėkminga, reikia visos visuomenės pastangomis siekti užtikrinti darnų paauglių vystymąsi, gerbiant ir ugdant jų asmenybes nuo ankstyvos vaikystės.⁹⁸

Narkomanijos, kaip kriminogeninio veiksnio, svarba akivaizdi, sietina ne tik su nusikaltimais arba kitais teisės pažeidimais, kurių dalykas yra narkotinės arba psichotropinės medžiagos, bet ir su nusikalstamumu apskritai, todėl visiškai pagrįstai šis fenomenas turi būti tapatinamas ne tik su visuomenės sveikatos, bet ir visuomenės saugumo problema. Tarp asmenų, darančių nusikaltimus, narkotikų vartojimas yra kur kas labiau paplitęs nei tarp kitų visuomenės narių.⁹⁹ Narkotikų vartojimas skatina daryti nusikaltimus dėl motyvacijos, kylančios iš poreikio gauti narkotikų¹⁰⁰; nusikaltimų darymas skatina narkotikų vartojimą, nes narkotikus dažniau vartoja asmenys, linkę pažeisti visuotinai priimtas elgesio normas, susiduriantys su socialinėmis situacijomis arba subkultūromis, kuriose narkotikų vartojimas yra skatinamas arba bent jau toleruojamas. Taigi, akivaizdu, kad narkomanijos prevencijai turi būti skiriamas deramas

⁹⁷ Vilniaus apskrities policijos įstaigos 2008 m. veiklos ataskaita. <http://www.vilnius.policija.lt/?lang=1&sid=154>; žiūrėta 2009-10-09

⁹⁸ Tarptautiniai dokumentai 4, JT dokumentų rinkinys, nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija, standartai ir normos, JT nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairės. – Vilnius, Teisinės informacijos centras, 2004, psl. 380

⁹⁹ Kvieskienė G. Pozityvioji socializacija. Vilniaus pedagoginis universitetas. 2005. P. 97.

¹⁰⁰ Pritrūkęs narkotikams apvogė naujagimius. http://www.nkd.lt/files/monitoringas/2009/NKD_-_Ziniaskaidos_apzvalga_20091111.pdf; žiūrėta 2009-11-18

dėmesys.¹⁰¹ Narkomanijos prevenciją galima apibrėžti kaip veiklą, apimančią faktinės informacijos apie narkotikus paplitimą, gyvenimo įgūdžių formavimą, narkotikų vartojimo alternatyvų propagavimą, savęs vertinimo skatinimą, adekvatų šeimos, mokyklos ir bendruomenės valdymą bei kitas analogiškas strategijas arba pavienes priemones, kuriomis siekiama daryti įtaką bei pakeisti žmogaus elgesį ir taip sumažinti jo poreikį vartoti narkotikus.¹⁰² Vilniaus apskrities VPK pareigūnai dalyvauja įvairaus pobūdžio prevenciniame darbe, organizuojamos tikslinės viešo ir neviešo pobūdžio priemonės, tikslinės operacijos, patikrinimai („Aguona“, reidai į Vilniaus romų bendriją ir kt.).¹⁰³ Nors tiesiogiai įvertinti narkomanijos prevencijos įtaką plėšimų plitimui yra labai sudėtinga, tačiau turint galvoje narkomanijos, kaip vieno iš veiksnių, skatinančių plėšimų vykdymą, reikšmę, galime daryti tikėtiną prielaidą, kad narkomanijos prevencija, nors ir netiesiogiai, įtakoja ir plėšimų dinamiką, t.y. sukuria prielaidas plėšimų lygio mažėjimui.

3.2. Plėšimų prevencijos efektyvumas Vilniaus mieste

Kriminologijos mokslas ir kriminologiniai tyrimai neigia galimybę visiškai panaikinti nusikalstamumą, kaip reiškinį, tačiau visi specialistai sutinka, jog nusikalstamų veikų prevencija – būtina tam kad šis neigiamas visuomenės reiškinys būtų kontroliuojamas.¹⁰⁴ Svarbiausias prevencijos privalumas valstybės mastu yra tas, kad kelio užkirtimas bet kokiam neigiamam reiškiniui yra kelis ar keliolika kartų pigesnis ir efektyvesnis, nei to paties neigiamo reiškinio pasekmių likvidavimas.

Amerikiečių kriminologas N.A.Tobleris (Tobler N.A.), tyrinėdamas prevencinių priemonių efektyvumo problemas nustatė, kad prevencijos subjektai patys susidaro nuomonę apie tai, kaip veikia kiekviena programa (priemonė), kodėl ji veiksminga, duos ji ar neduos reikiamą efektą, dažnai pareigūnai, kurie įgyvendina prevencijos programas „reinterpretuoja“ jas, vykdo kitaip, negu tai buvo numatyta. Dažniausias reinterpretacijos padarinys – priemonė tampa neveiksminga.¹⁰⁵ Tai prevencijos programų kūrėjus turi skatinti imtis įvairių priemonių siekiant išvengti „reinterpretacijos efekto“¹⁰⁶. Kuriant prevencijos programas ir numatant vienas ar kitas priemones, reikia atsižvelgti ne tik į objektyvų priemonės veiksmingumą, bet ir į tai, kaip jas traktuoja būsimoji vykdytojai. Ypač svarbūs du dalykai: pirma – kiek apskritai tikima priemonės veiksmingumu, antra – kokios priežastys sukelia abejonių priemonės veiksmingumu. Natūralu,

¹⁰¹ Narkotikų kontrolės departamento prie LR Vyriausybės veiklos kryptys. <http://www.nkd.lt/lt/naujienos/renginiai/Aktualijos/>; <http://www.nkd.lt/lt/prevencija/> Žiūrėta; 2009-11-18.

¹⁰² A. Kestenis „Polijios vaidmuo atliekant pirminę narkomanijos prevenciją, mažinančią narkotikų paklausą“//Jurisprudencija nr. 35 (27) 2002, P. 109

¹⁰³ Vilniaus apskrities policijos įstaigos 2008 m. veiklos ataskaita. P 42. <http://www.vilnius.policija.lt/?lang=1&sid=154>; žiūrėta 2009-10-09.

¹⁰⁴ The Sage Dictionary of Criminology. Compiled and edited by Eugene McLaughlin and John Muncie. London. Thousand Oaks. New Delhi. 2001. P. 63-64.

¹⁰⁵ Tobler N.A. Drug prevention programs can work: Research findings//Journal of Addictive Diseases. 1992. Vol. 11(3). P.1-28.

¹⁰⁶ Lipsey M.W. Juvenile delinquency treatment: A meta – analytic inquiry into the variability of effects//T.D. Cook, H.Cooper,D.S.Cordray, H.Hartman, L.V.Hedges, R.V.Light, T.A. Louis and F. Mosteller(eds.).Meta – Analysis for Explanation. – Beverly Hills,CA:Sage.1992.

kad vertindami prevencijos priemonių veiksmingumą, jų vykdytojai vadovaujasi asmenine kriminologine „filosofija“. Remiantis ja, tam tikri priemonės bruožai patys savaime preziumuoja priemonės veiksmingumą. Pvz., intuityviai priimta tikėti prevencijos priemonių, nukreiptų į vaikų užimtumą, švietimą bei auklėjamąją veiklą, veiksmingumu (nors tyrimai parodė kur kas kuklesnius tokių programų veiksmingumo rodiklius¹⁰⁷). Taigi galima daryti išvadą, kad neretai prevencijos priemonės vertinimas priklauso ne tik nuo jos tikro veiksmingumo, bet ir nuo subjektyvių veiksnių – jų vykdytojų asmeninio vertinimo.

Kitas ypač reikšmingas prevencijos aspektas – kiek visuotinai pripažįstama jos svarba ir aktyviai veikiama šioje srityje. Svarbiausias bendradarbiavimas nusikaltimų kontrolės ir prevencijos srityje daugumoje pasaulio valstybių vyksta tarp visuomenės narių ir policijos per įvairias bendras saugumo programas. Policininkų galimybės priklauso ne tik nuo jų moralumo, profesionalumo, bet ir nuo žmonių nusiteikimo padėti. Tokiu būdu tarpusavio pasitikėjimas ir bendradarbiavimas kartu ir gerina policijos darbą, ir didina visuomenės narių saugumo jausmą.

Kriminologijos specialistai¹⁰⁸ yra pastebėję, kad ekonominio nuosmukio metais vagysčių, plėšimų ir kitų turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų skaičius turi tendenciją didėti. Ekonominė krizė, ypač palietusi Lietuvą 2009 metais, tikėtina turės didelės įtakos ne tik ekonominei, tačiau ir socialinei, o ypač visuomenės saugumo sričiai. Kadangi priimami šiuo metu politiniai sprendimai viešojo saugumo srityje visiškai neatitinka nusikalstamumo kontrolės ir prevencijos politikos reikalavimų, prevencijos sąskaita sąlyginai sutaupomi materialiniai ištekliai dėsningai ateityje gali kainuoti žymiai didesnius kovos su jau įvykdytomis nusikalstamomis veikomis kaštus, o taip pat įtakoti visuomenės nusivylimą valstybės skelbiamomis iniciatyvomis visuomenės saugumo srityje, kurių pati valstybė teigia nebegalinti finansuoti. Lietuvos gyventojai, kaip vieną svarbiausių šiuolaikinės visuomenės problemų, nurodo korupciją. Pastaroji skatina žmonių nusivylimą politine sistema, visuomeninį pasyvumą, formuoja šešėlinę viešojo administravimo sistemą, griaua teisinės demokratinės valstybės pagrindus.¹⁰⁹ Tokioje sudėtingoje situacijoje komplikuojasi ne tik įprastinė valstybės valdymo institucijų veikla, tačiau ypač sunkiai plėtojama tvirtų tradicijų dar neturinti prevencinė veikla.

2006-12-21 Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. X-1010 patvirtintoje „Lietuvos policijos sistemos plėtros programoje“ buvo konstatuota, kad šiuo metu policijos pareigūnai, prižiūrintys gyvenamąsias vietas ir atliekantys ikiteisminį tyrimą, nusikalstamų veikų prevencijai ir darbui su bendruomene gali skirti tik apie 15 proc. darbo laiko. Policija, vykdydama prevencinę veiklą, bendradarbiauja su kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis ir

¹⁰⁷ Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 2 dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2004. P. 274.

¹⁰⁸ Криминалогия. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва. Юристъ. 2005. С. 464.

¹⁰⁹ Vilniaus apskrities policijos įstaigos 2008 m. veiklos ataskaita. P 3. <http://www.vilnius.policija.lt/index.php?sid=285&tid=2857> žiūrėta 2009-10-05

įstaigomis, nevalstybinėmis organizacijomis ir gyventojais. Pagal kompetenciją policija organizuoja policijos rėmėjų veiklą, įgyvendina įvairias nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos programas ir strategijas, tačiau šioms programoms įgyvendinti skiriama tik apie 60 proc. reikiamų lėšų.¹¹⁰ Tenka konstatuoti, kad per pastaruosius metus situacija ne tik nepagerėjo, bet pablogėjo: pareigūnai susiduria ne tik su darbo aplinkos sąlygų blogėjimu, užmokesčio dydžio mažinimu; susiklosčiusi valstybėje, ne išimtis ir Vilnius, ekonominė padėtis skatina kriminogeninių faktorių aštrėjimą, destruktivių jausmų gyventojų tarpe augimą, jų nepajėgumą skirti reikiamą psichologinį ir materialinį indėlį savo turto saugumui, turtinių nusikalstamų veikų prevencijai.

Esama kriminogeninė situacija aukščiausiam policijos struktūros lygmenyje privertė galvoti kaip su esamomis policijos pajėgomis užtikrinti visuomenės saugumą, buvo nuspręsta parengti naujos redakcijos Viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno tarnybinės veiklos aprašą (toliau – Aprašas). Aprašas buvo patvirtintas policijos generalinio komisaro 2009 m. birželio 2 d. įsakymu Nr. 5-V-384¹¹¹. Apraše nustatyta, kad apylinkės inspektoriaus veikla turi būti planuojama taip, kad didžioji darbo laiko dalis būtų skirta bendrajai ir individualiajai prevencijai, o ne ikiteisminiam tyrimui. Tai turėtų tapti pirmuoju realiu žingsniu policijos prevencijos inspektorių veikloje prevencijai skirti tam reikiamą – didžiąją – savo darbinės veiklos laiko dalį. Tačiau praktikoje susiduriame su padėtimi, kai prevencijos inspektoriai pagal pareigines instrukcijas turi daugybę funkcijų, niekaip nesusijusių su prevencine veikla, kurios atima iš darbuotojų daug laiko, o taip pat sukelia konfrontaciją, kai represinės funkcijos yra vertinamos kaip pareigūno veiklos efektyvumo kriterijus (pvz. surašytų administracinių teisės pažeidimų protokolų skaičius, išaiškintų ieškomų asmenų skaičius, pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičius ir pan.), tuo tarpu prevencinė veikla neturi aiškaus efektyvumo vertinimo kriterijaus.

Nors Vilniuje, kaip buvo numatyta Vilniaus apskrities policijos įstaigų 2008 - 2010 metų strateginiame veiklos plane, per 2008 m. kartu su savivaldybe ir apskrities viršininko administracija parengti 6 prevenciniai projektai, Vilniaus miesto policijos komisariatų pareigūnai socialinės partnerystės pagrindu dalyvavo 55 kitų institucijų rengiamuose prevenciniuose projektuose ar renginiuose,¹¹² sunku juos būtų vertinti kaip reikšmingą nusikalstamumo prevenciją, kadangi dauguma jų skirti ir įtakoja gana siauras visuomeninio gyvenimo sritis, tokias kaip eismo saugumas arba nepilnamečių ugdymas ir užimtumas. Nenuvertinant vykdomų prevencinių priemonių reikšmės, turėtume konstatuoti, kad visumoje policijos vykdomas

¹¹⁰ Lietuvos policijos sistemos plėtros programa. 8, 11 punktas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289590; žiūrėta 2009-10-06

¹¹¹ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. 5-V-384 Dėl Viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo. P 3. <http://www.policija.lt/index.php?print=1&id=2796&page=3>; žiūrėta 2009-10-06

¹¹² Vilniaus apskrities policijos įstaigos 2008 m. veiklos ataskaita. P 21. <http://www.vilnius.policija.lt/index.php?sid=285&tid=2857>

prevencinis darbas yra gana epizodinis, nekompleksinis, nėra pritraukiama reikšminga visuomenės, visuomeninių, verslo institucijų, bendruomenių gyventojų dalis.

Apibendrinant Vilniaus mieste vykdomų prevencinių programų ir projektų visumą (vertinti plėšimų prevencijos programų nėra galimybės, kadangi tokių programų nėra; priemonės, galinčios įtakoti plėšimus, numatytos aptartose prevencijos priemonėse), turime konstatuoti, kad sveikintinos iniciatyvos, prevenciniai projektai Vilniuje neduoda laukiamų rezultatų gyventojų turto, o taip pat visuomeninio saugumo srityje, kadangi yra nepakankamai aktyviai propaguojami, labai trūksta informacijos apie policijos veiklą ir kriminogeninę padėtį konkrečioje vietovėje viešumo, visuomenės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas yra deklaratyvaus pobūdžio, gyventojams trūksta pilietiškumo ir bendruomeniško sąmoningumo, pasitikėjimo policija ir pasirengimo bendradarbiauti poreikio.

Turtinių nusikaltimų, o jų tarpe ir plėšimų, prevencija nėra reglamentuota konkrečiuose, specializuotuose teisės aktuose, išskyrus deklaratyvias Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos nuostatas. Renkami statistiniai duomenys ir skaičiavimai nėra pakankami kriminologiniu požiūriu, jie neaprepia plėšimų priežasčių ir vykdymo sąlygų visumos, nepakankamas dėmesys skiriamas plėšimus vykdančių asmenų kriminologinei charakteristikai fiksuoti ir sisteminti. Duomenys yra labiau apžvalginio, demografinio pobūdžio, neleidžiantys daryti konkretaus nusikalstamo poelgio giluminio priežasčių ir sąlygų vertinimo.

Nors pastaraisiais metais dėmesys nusikalstamumo prevencijai padidėjo, tačiau, lyginant su užsienio šalimis, Lietuvoje prevencijai dėmesio vis dar skiriama mažai, prevencijos srityje dirbančių iniciatyvių žmonių pastangos nieko nelemia, viskas priklauso nuo politinių sprendimų.¹¹³ Pasaulio valstybėse seniai egzistuoja praktika, kai nusikalstamumo prevencijos įgyvendinimui yra kuriamos atskiros institucijos, tarybos, tarpžinybinės komisijos.¹¹⁴ Tuo tarpu mūsų šalyje dar gajus įsitikinimas, kad nusikalstamumo prevenciją turi įgyvendinti tik teisėsaugos institucijos. Tačiau iš tiesų yra labai daug sričių, kur prevencija gali būti efektyvi tik tuomet, kai į ją įtraukiamos visos visuomenės interesų grupės. Suinteresuotumas efektyvia prevencija pirmiausia turi kilti iš visuomenės atstovų, o ne iš valstybės institucijų. Lietuvoje dar ne visiškai suprantama, kad efektyviai prevencijai yra reikalinga nuosekli ir kryptinga veikla, o rezultatai pasireiškia ne iš karto. Prevencinių programų rezultatyvumas – sunkiai apčiuopiamas dalykas, todėl į prevenciją žiūrima nepakankamai rimtai. Teisės aktų ir nusikalstamumo prevencijos srityje dirbančių specialistų nuomonių analizė leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos Respublikoje kol kas yra tik deklaruojama nusikalstamumo prevencijos svarba. Akivaizdu, kad nesant vienos nusikalstamumo prevenciją koordinuojančios institucijos, kuri visos valstybės mastu užtikrintų

¹¹³ Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro finansavimo nutraukimas atskleidžia prevencijos sistemos problemas. <http://www.infolex.lt/Portal/start.asp?act=news&Tema=50&str=26209> žiūrėta 2009-10-09

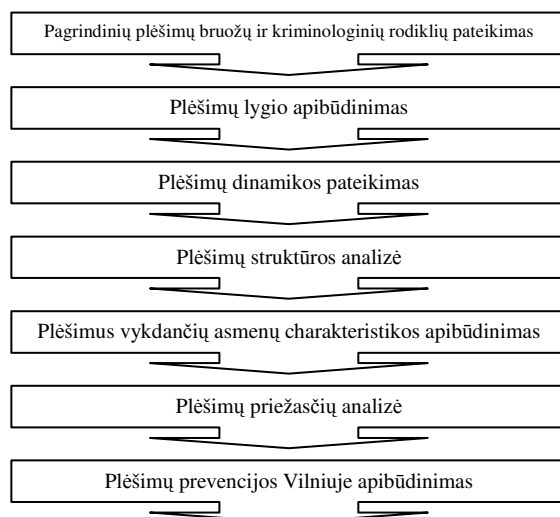
¹¹⁴ Community policing and crime prevention in America and England. Edit by Robert C.Wadmen and Sir Stanley E.Bailey.- Chicago. 1993; Nusikaltimų prevencijos programos. Užsienio patirtis. <http://www.nplc.lt/sena/vz/vz7.html>; žiūrėta 2009-10-09.

veiksmingą Nacionalinės nusikalstamumo prevencijos programos įgyvendinimą, viskas priklauso nuo atskirų institucijų galimybių. Tai sąlygoja, kad Lietuvos Respublikoje nėra vienos efektyvios valstybės mastu įgyvendinamos nusikalstamumo prevencijos politikos, o kovoje su nusikalstamumu svarbiausias ginklas yra represinės teisėsaugos institucijų jėgos.¹¹⁵

4. PLĖŠIMŲ VILNIAUS MIESTE KRIMINOLOGINĖ ANALIZĖ

4.1. Plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės analizės metodologija

Darbo įvade aptarta, kad pirmojoje darbo dalyje analizuojama bendra plėšimų charakteristika – jų bruožai, kriminologiniai rodikliai, pagrindiniai veiksniai, įtakoję plėšimus, antrojoje dalyje pateikiama plėšimų Vilniaus mieste raida ir kriminologinė situacija, o trečiojoje dalyje analizuojamos plėšimų prevencijos priemonės Vilniaus mieste, jų efektyvumas. Ketvirtojoje dalyje tai patikslinama ir vertinama. Plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės situacijos analizė atlikta pagal planą, pateiktą 1 paveiksle.

1 pav. Plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės situacijos analizės planas

Ketvirtojoje šio darbo dalyje, remiantis plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės situacijos teorine analize, siekiant kuo visapusiškiau ir objektyviau ištirti plėšimų Vilniuje priežastis buvo pasirinkta apklausti tris respondentų kategorijas: gyventojus, policijos pareigūnus ir asmenis, teistus už plėšimus.

Atlikus plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės analizės tyrimą, darbo pabaigoje pateikiamos išvados, formuluojamos rekomendacijos.

¹¹⁵ Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro finansavimo nutraukimas atskleidžia prevencijos sistemos problemas. <http://www.infolex.lt/Portal/start.asp?act=news&Tema=50&str=26209> žiūrėta 2009-10-09

Teorinėje šio darbo dalyje išanalizuojama statistinė plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės situacijos pusė, o tyrimu siekiama atskleisti realiąją plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės situacijos pusę.

Plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės situacijos tyrimui buvo apklaustos trys respondentų grupės: Vilniaus gyventojų, policijos pareigūnų ir teistų asmenų. Gyventojų nuomonei vertinti buvo parengtas 30 klausimų autorinis klausimynas (16 priedas). Klausimai suskirstyti į tris blokus. Pradžioje pateikiama atmintinė: respondentai supažindinami su tyrimo tikslu, siekiama motyvuoti sąžiningai ir išsamiai atsakyti į pateiktus klausimus. Respondentams pateikiami anketos pildymo reikalavimai ir paaiškinimai. Išskirtinai pabrėžiamas tyrimo anonimiškumas. Nuteistųjų nuomonės vertinimui parengtas 21 klausimo autorinis klausimynas, kurį sudaro atmintinė ir uždaro tipo klausimai (17 priedas). Policijos pareigūnų nuomonės vertinimas atliktas pagal autorinį 26 klausimų klausimyną (18 priedas). Visos tyrimams skirtos anketos išplatintos tik po to, kai jos buvo išbandytos pilotiniuose tyrimuose.

Šiame darbe pristatomame plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės situacijos tyrime dalyvavo 105 Vilniaus gyventojai, 42 respondantai – asmenys, nuteisti už plėšimus įvykdytus Vilniaus mieste, esantys Kalėjimų departamento prie LR Teisingumo ministerijos Vilniaus regiono pataisos inspekcijos Vilniaus miesto ir rajono pataisos inspekcijos įskaitoje ir 59 policijos pareigūnai, dirbantys Vilniaus mieste, kurie geranoriškai sutiko atsakyti į klausimus. Visi apklaustieji policijos pareigūnai turi patirties srityje, susijusioje su plėšimų Vilniaus mieste kriminologine situacija, todėl juos galima vadinti šios srities ekspertais. Daugiau kaip pusė apklaustųjų pareigūnų dirba daugiau kaip dešimt metų policijos sistemoje. Respondantai parinkti netikimybinio tiksliniu būdu.

Organizuojant tyrimą, buvo laikytasi tyrimo dalyvių savanoriškumo principo, kurio negalima ignoruoti tyrimo etikos sumetimais. Tai buvo vienas iš veiksnių, neleidžiančių pasirinkti atsitiktinės imties. Klausimynai buvo pakankamai didelės apimties, todėl siekta visiems respondentams sudaryti sąlygas pildyti anketas jiems patogiu metu.

Atliekant tyrimą buvo siekiama išlaikyti respondentų anonimiškumą. Tyrimo anonimiškumu siekiama gauti nuoširdžius respondentų atsakymus. Anksčiau paminėtos sąlygos (imties dydis, savanoriško dalyvavimo tyrime principas, tyrimo anonimiškumas) lėmė situaciją, kad imties atsitiktinumo principas nebuvo įgyvendintas.

Tyrimo duomenų, gautų pagal uždarus anketų klausimus, apdorojimui buvo taikyta statistinė duomenų analizė, naudojant *SPSS for Windows (Statistical Package for Social Sciences)* programinę įrangą. Tyrime buvo taikyti keli tyrimo rinkimo ir apdorojimo metodai. Greta aprašomosios statistikos metodo buvo taikytas dažnių ir vidurkių skaičiavimas, Kruskalo – Voliso ir Mano – Vitnio kriterijus, chi kvadrato skaičiavimas.

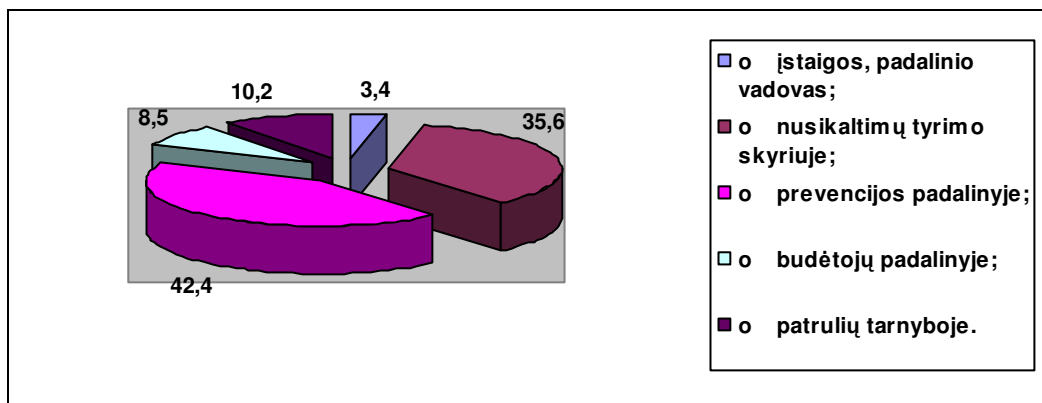
Aritmetinis vidurkis skaičiuotas apdorojant tyrimų duomenis. Buvo susumuotos tam tikram atsakymui suteiktos prioritetų reikšmės ir jų suma padalinta iš respondentų skaičiaus. Kruskalo – Voliso ir Mano – Vitnio kriterijai naudoti šio darbo tyrimuose neparametriniams kintamiesiems. Aukštesnis vidutinis rangas rodo stipresnį pritarimą teiginiui. Chi kvadrato kriterijaus reikšmės analizuojamos tyrimuose, aiškinantis statistiškai reikšmingus skirtumus tarp pasirinktų respondentų grupių.

4.2. Policijos pareigūnų apklausos apie plėšimus Vilniaus mieste analizė ir apibendrinimas

Tiriamųjų policijos pareigūnų respondentų grupę sudaro Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato pareigūnai, dirbantys Vilniaus miesto teritoriniuose policijos komisariatuose: prevencijos padaliniuose, nusikaltimų tyrimo skyriuose, budėtojų grupėse, o taip pat patrulių rinktinės pareigūnai, aptarnaujantys Vilniaus miesto teritoriją. Kiekybiniame tyrime dalyvavo 59 respondentai.

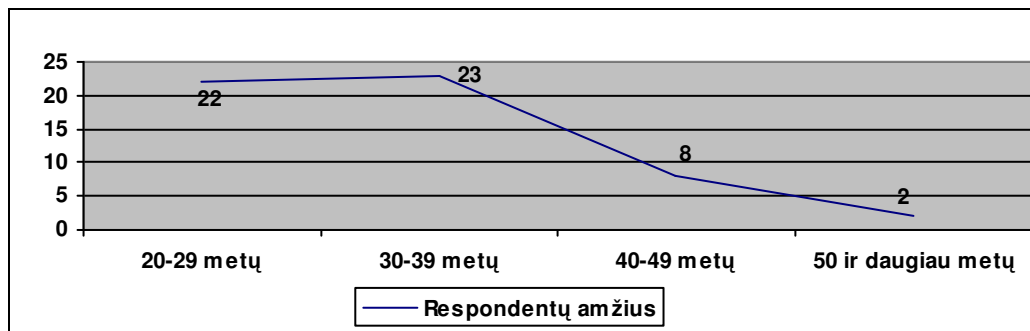
Tyrime dalyvavę pareigūnai pagal savo tarnybos vietą pasiskirstė taip: didžiausią procentą apklaustų respondentų sudaro tyrimo dalyviai iš prevencijos tarnybos – 42,4 proc. ir nusikaltimų tyrimo skyriaus – 35,6 proc. (17 diagrama.).

17 diagrama. Pareigūnų pasiskirstymas pagal tarnybos pobūdį.

Iš gautų rezultatų pastebime, kad tyrime dalyvavusių respondentų amžiaus vidurkis yra 32,5 m. Tyrime dalyvavusių respondentų amžius yra įvairus, tačiau amžiaus grupėse nuo 40 metų iki 49 metų ir virš 50 metų respondentų skaičius labai nedidelis (18 diagrama). Darbo stažas respondentų nurodytoje veikloje glaudžiai siejasi su respondentų amžiumi. Kadangi apie 60 proc. respondentų yra vyresni nei 30 metų pareigūnai, tai atitinkamai ir jų stažas yra didesnis. Daugiau kaip 10 metų darbo stažą turi net 52,5 proc. respondentų. Toliau analizuojant kai kuriuos klausimus, bus atkreiptas dėmesys, į skirtumus, kuriuos lemia respondentų veiklos nurodytoje tarnyboje trukmės laikas.

18 diagrama. Respondentų amžius

Gauti rezultatai parodė, kad tyrime dalyvavę pareigūnai pagal lytį pasiskirstė taip: moterys – 44,1 proc., vyrai – 55,9 proc.

Pareigūnų nuomonės tyrimo analizė

Tyrimas atliktas siekiant nustatyti, kaip policijos pareigūnai vertina plėšimų Vilniuje pavojingumą ir reikšmę visų nusikalstamų veikų tarpe, kokius plėšimų požymius ir priežastis laiko svarbiausiomis, o taip pat, kaip vertina vykdomą plėšimų prevenciją ir kokiomis priemonėmis, mano, yra įmanoma plėšimų prevenciją vystyti ir tobulinti.

Tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma policijos pareigūnų mano, jog plėšimai sudaro reikšmingą visų nusikalstamų veikų Vilniuje dalį: 69,5 proc. respondentų sutinka su šiuo teiginiu, 27,1 proc. – visiškai sutinka ir tik 3,4 proc. jam nepritaria. Vertindami plėšimą kaip labai pavojingą nusikalstamą veiką, 54,2 proc. respondentų su tokiu teiginiu visiškai sutiko, dar 42,4 proc. – sutiko, tik po vieną respondentą (po 1,7 proc.) – nepritarė ir absoliučiai nepritarė. Analizuojant pareigūnų atsakymus šiais klausimais pagal jų tarnybos pobūdį statistiškai reikšmingas skirtumas nebuvo gautas ($p=0,601$). Tai rodo, kad didžioji dalis policijos pareigūnų, nepriklausomai nuo jų darbo pobūdžio plėšimą vertina kaip labai pavojingą nusikalstamą veiką, sudarančią reikšmingą nusikalstamų veikų Vilniuje dalį.

Iš tyrimo rezultatų matyti, kad daug respondentų savo tiesioginiame darbe dažnai susiduria su plėšimais: 30,5 proc. – dažniau kaip du kartus per savaitę, 8,5 proc. – du kartus per savaitę, 50,8 proc. – rečiau kaip kartą per savaitę ir tik 10,2 proc. su plėšimais nesusiduria. Tai rodo kad plėšimai yra dažnai vykdoma nusikalstama veika.

Tyrimo rezultatai parodė, kad policijos pareigūnų manymu, dažniausiai plėšimų aukomis tampa pagyvenusio amžiaus asmenys (62,7 proc.), moterys (61 proc.), vaikai (55,9 proc.) ir rečiausiai – vyrai (11,9 proc.). Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad pareigūnų nuomonė nesutampa su registruotais statistiniais duomenimis¹¹⁶, pagal kuriuos didžioji nukentėjusiųjų nuo plėšimų

¹¹⁶ Duomenys apie įtariamus (kaltinamus) ir nukentėjusius asmenis Lietuvos Respublikoje (Forma_1G-A) http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2004&menuo=12®ionas=0&id3=1; [http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=200812/f-1g-a-200812.data.txt&ff=<!--1G-A/71-->&tt=Duomenys%20apie%20įtariamus%20\(kaltinamus\)%20ir%20nukentėjusius%20asmenis%20Lietuvos%20Respublikoje%20\(Forma_1G-A\);](http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=200812/f-1g-a-200812.data.txt&ff=<!--1G-A/71-->&tt=Duomenys%20apie%20įtariamus%20(kaltinamus)%20ir%20nukentėjusius%20asmenis%20Lietuvos%20Respublikoje%20(Forma_1G-A);) žiūrėta 2009-09-23.

asmenų dalis yra vyrai. Gana sunku paaiškinti, kodėl toks ryškus neatitikimas tarp pareigūnų nuomonės ir statistinių duomenų. Tikėtina, kad ir pareigūnų, nesusipažinusių su registruotais statistiniais duomenimis, nuomonę stipriai įtakoja visuomenėje susiformavusi nuomonė apie labiausiai pažeidžiamas visuomenės grupes.

Vertinant plėšimų vykdymą lemiančius veiksnius policijos pareigūnų, kaip pats svarbiausias nurodomas – socialiniai veiksniai, taip pat labai svarbus veiksnys – ekonominė padėtis šalyje, trečioje vietoje pagal svarbą – plėšimus vykdančių asmenų charakterio ir elgesio ypatumai. Mažiausiai svarbiomis priežastimis pareigūnai laiko visuomenės kultūros lygmenį ir teisėsaugos įstaigų veiklos neefektyvumą.

Iš tyrimo metu gautų rezultatų matyti, kad policijos pareigūnų manymu, plėšimus vykdančiųjų asmenų charakteristikos, labiausiai lemiančios jų nusikalstamą elgesį pagal svarbą yra: priklausomybė nuo narkotikų, nuolatinio pajamų šaltinio neturėjimas, agresyvumas, polinkis smurtauti, priklausomybė nuo alkoholio bei pastovaus būsto neturėjimas. Mažiausiai svarbia priežastimi laikomas prastas išsilavinimas.

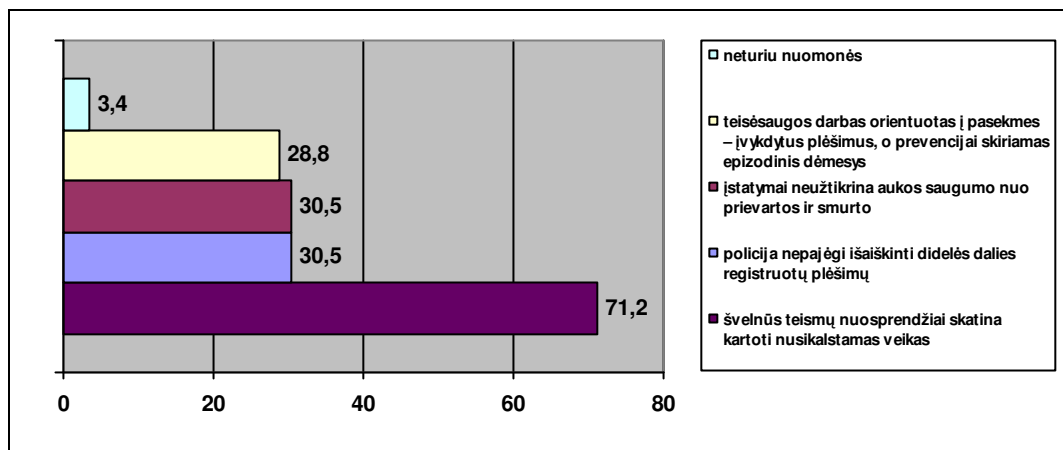
Tyrimo rezultatai parodė, kad policijos pareigūnų manymu, plėšimų aukų elgesio ypatumai turintys didžiausią įtaką jų užpuolimui pagal svarbą yra: turto, į kurį lengva pasikėsinti viešas „demonstravimas“, girtumas, pavojingų judėjimo maršrutų pasirinkimas ir pavojingo judėjimo laiko pasirinkimas. O mažiausiai svarbia priežastimi įvardytas buvimas nežinomų ar mažai žinomų asmenų draugijoje.

Iš tyrimo metu gautų rezultatų matyti, kad policijos pareigūnai ekonominius – socialinius veiksnius pagal svarbą plėšimų vykdymui surangavo taip: svarbiausiais laikomi pragyvenimo lygio smukimas ir aukštas nedarbo lygis, taip pat lėšų viešajam saugumui užtikrinti trūkumas, ekonominės krizės valstybėje ir neveiksni atlikusių bausmę asmenų resocializacija. O mažiausiai svarbiais: aukštas nepasitikėjimo teisėsaugos struktūromis lygis bei žemas valstybinių, visuomeninių institucijų ir bendruomenių bendradarbiavimo lygis. Gauti duomenys rodo, kad pareigūnai reikšmingais faktoriais plėšimų plitimui laiko socialines valstybės problemas, o teisėsaugos ir kitų institucijų veiklos trūkumų bei mokslininkų reikšmingu laikomo visuomeninio bendradarbiavimo įtakos nevertina kaip svarbių. Darytina išvada, kad patys pareigūnai yra mažai informuoti apie bendruomeninio bendradarbiavimo modelio privalumus, galimybes, naujus darbo metodus.

Tyrimo rezultatai parodė, kad policijos pareigūnų manymu, šie kultūriniai veiksniai turi didžiausią įtaką plėšimų vykdymui: išgalėjęs pinigų ir materializmo kultas, sąžiningumo, teisingumo sąvokų nuvertinimas visuomenėje. O mažiausiai svarbūs yra nihilistinis žmonių požiūris į svetimą nuosavybę bei religijų ir tikėjimų įtakos susilpnėjimas.

Kaip matyti 19 diagramoje, policijos pareigūnai didžiausią įtaką plėšimų vykdymui turinčiu teisiniu veiksmu laiko švelnių teismų nuosprendžių įtaką nusikalstamų veikų pakartotinumui (71,2 proc.), Svarbiais laikomi ir kiti represiniai veiksniai, o prevencija neakcentuojama. Gauti duomenys parodė, kad pareigūnai represinių veiksnių įtaką mano esant beveik tris kartus svarbesnę nei prevencinės priemonės. Tai vėl patvirtina teiginį, kad prevencijos reikšmė vis dar nėra įsisąmoninta ne tik visuomenėje, bet ir teisėsaugos institucijų veikloje.

19 diagrama. Teisinių plėšimų veiksnių įtakos svarba (pareigūnų nuomonė)

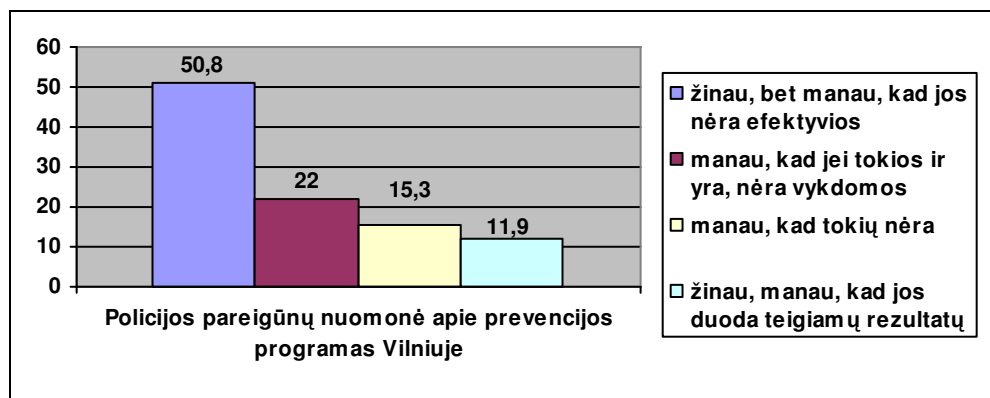

Siekiant nustatyti policijos pareigūnų nuomonę, kokiomis priemonėmis reikėtų spręsti plėšimų plitimo problemą, tyrimo metu gauti rezultatai rodo, kad daugiausia respondentų efektyviausia priemone laiko - plėšimus įvykdžiusių asmenų atsakomybės griežtinimą (54,2 proc.), beveik pusė respondentų kaip efektyvią priemonę nurodė žmonių skatinimą ir mokymą aktyviai rūpintis savo saugumu (44,1 proc.). Kitos priemonės laikomos mažiau efektyviomis: vykdomajai valdžiai imtis visų priemonių saugiai aplinkai viešosiose vietose užtikrinti (28,8 proc.), skatinti valstybinių, visuomeninių ir privačių institucijų bendradarbiavimą visuomenės saugumo srityje ir teisėsaugos institucijų darbą organizuoti, prioritetą teikiant prevencijos programoms ir priemonėms (po 23,7 proc.). Pareigūnų nuomonė apie kovos su plėšimais priemones tiesiogiai susijusi su jų pozicija apie svarbiausius teisinius plėšimų plitimą sąlygojančius veiksnius – pirmenybė atiduodama represinėms priemonėms, o bendradarbiavimas ir prevencija vertinama vos ketvirtadalio respondentų. Ši tendencija dar kartą parodo, jog policijos veikloje yra milžiniška kriminologinio pažinimo spraga.

Siekiant išsiaiškinti, ar policijos pareigūnai turi žinių apie plėšimų prevencijos programas ir priemones, taikomas Vilniuje, analizuojant respondentų atsakymus gavome tokius rezultatus: daugiau kaip pusė respondentų tokias priemones žino, bet mano, kad jos nėra efektyvios (50,8 proc.), apie penktadalis apklaustųjų nėra įsitikinęs, kad tokios priemonės yra ir mano, kad jei tokios ir yra, nėra vykdomos (22,0 proc.), dar 15,3 proc. respondentų mano, kad tokių priemonių nėra, ir

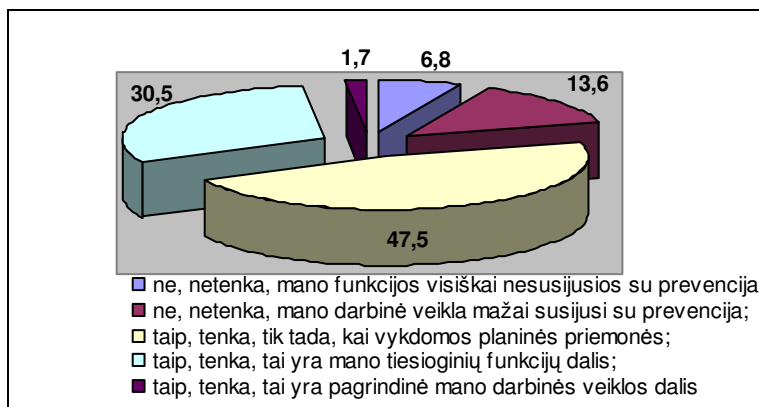
tik 11,9 proc. pareigūnų nurodė žinantys tokias programas ir manantys, kad jos duoda teigiamų rezultatų (20 diagrama). Lyginant skirtingų tarnybų pareigūnų nuomonę statistiškai reikšmingas skirtumas nebuvo gautas ($p=0,864$), tai rodo, kad nepriklausomai nuo atliekamų funkcijų, pareigūnų nuomonės apie prevencijos priemones Vilniuje neišsiskyrė. Gauti duomenys sako, kad beveik 90 proc. policijos pareigūnų esamas prevencijos priemones laiko neveiksmingomis, neduodančiomis jokių rezultatų arba apskritai nevykdomomis. Autoriaus nuomone, tai yra tiesioginis įrodymas, kad prevencinė veikla policijoje praktiškai nėra vykdoma, egzistuoja tik popieriuje.

20 diagrama. Policijos pareigūnų nuomonė apie prevencijos programas Vilniuje

Tyrimo metu siekiant nustatyti, kada policijos pareigūnai savo tiesioginiame darbe taiko plėšimų prevencijos programas ir priemones, buvo gauti duomenys pavaizduoti 21 diagramoje. Rezultatai parodė, kad beveik pusė apklaustųjų prevencines priemones taiko tik tada, kai vykdomos planinės priemonės (47,5 proc.), beveik trečdalis respondentų nurodė, kad tai yra tiesioginių funkcijų dalis (30,5 proc.), visiškai nevykdo prevencinių priemonių 13,6 proc. pareigūnų, kadangi jų teigimu, jų darbinė veikla mažai susijusi su prevencija ir 6,8 proc. prevencinių priemonių nevykdo todėl, kad jų funkcijos visiškai nesusijusios su prevencija. Tik vienas respondentas (1,7 proc.) nurodė, kad prevencinė veikla yra pagrindinė jo darbinės veiklos dalis. Šiuo klausimu tikslinga buvo palyginti prevencijos padalinių pareigūnų nuomonę su kitų tarnybų respondentų nuomone. Iš gautų rezultatų matyti, kad skirtingų tarnybų duomenys nerodo statistiškai reikšmingo skirtumo ($p=0,010$), tai reiškia, kad prevencijos padalinių pareigūnai dažniausiai prevencijai skiria laiką tik tada, kai vykdomos planinės priemonės (72 proc.), taip pat, kaip ir nusikaltimų tyrimo skyriaus pareigūnai (28,6 proc.), budėtojų padalinio pareigūnai (40 proc.), patruliai (33,3 proc.). Iš gautų duomenų seka, kad prevencijos padalinių pareigūnai didesnę savo darbo laiko dalį skiria su prevencija nesusijusioms funkcijoms atlikti.

21 diagrama. Policijos pareigūnų tiesioginiame darbe taikančių prevencines priemones procentinė dalis

Taigi pagrįstai kyla klausimas, kaip pareigūnai vertina savo kvalifikaciją ir laiko investiciją plėšimų ir kitų turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje, vykdant jiems keliamus uždavinius? Tam respondentų buvo prašoma įsivertinti savo kvalifikaciją ir prevencinei veiklai skiriamą laiką. Pagrindiniu vertinimo kriterijumi pasirinktas vertinimo skalės intervalas nuo 1 iki 10, sugrupuojant nuo 10 iki 7 – gerai; nuo 4 iki 6 – patenkinamai; nuo 3 iki 0 – blogai.

Analizuojant atsakymus pastebima, kad apie pusė respondentų (51,7 proc.) gerai vertina savo kvalifikaciją, iš jų patruliai (83,3 proc.), nusikaltimų tyrimo skyriaus pareigūnai (61,9 proc.), o prevencijos padalinių pareigūnai tik 41,7 proc. Tačiau net 10,3 proc. visų pareigūnų savo kompetenciją vertina blogai, o 37,9 proc. – patenkinamai. Išanalizavus pareigūnų savo kvalifikacijos vertinimą pagal darbo stažą, nustatyta, kad pareigūnai, kurių darbo stažas yra mažesnis už 10 metų dažniau savo kvalifikaciją vertina gerai (59,3 proc.), negu pareigūnai, kurių darbo stažas yra didesnis už 10 metų – gerai vertina (45,2 proc.).

Analizuojant gautus pareigūnų laiko investicijos prevencinei veiklai duomenis, pastebima, kad apie pusė respondentų (53,4 proc.) savo laiko investiciją prevencijai vertina patenkinamai, iš jų 16,7 proc. patrulių, 47,6 proc. nusikaltimų tyrimo skyriaus pareigūnų ir net 70,8 proc. prevencijos padalinių pareigūnų. Tuo tarpu gerai laiko investiciją vertina tik 25,9 proc. visų pareigūnų, blogai – 20,7 proc. Išanalizavus laiko investicijos vertinimą pagal darbo stažą, nustatyta, kad pareigūnai, kurių darbo stažas yra mažesnis už 10 metų, dažniau savo laiko investiciją vertina patenkinamai (66,7 proc.), rečiau – gerai (22,3 proc.), pareigūnai, kurių darbo stažas yra didesnis už 10 metų, rečiau – patenkinamai (41,9 proc.), o dažniau – gerai (29 proc.). Apibendrinant gautus duomenis, galima teigti, kad daugiau kaip pusė visų policijos pareigūnų ir beveik trys ketvirtadaliai prevencijos padalinių pareigūnų pripažįsta, kad prevencinei veiklai skiria nepatenkinamai mažai laiko, kitaip sakant, didesnę jų darbo dalį užima su prevencija nesusijusių funkcijų vykdymas.

Tyrimo rezultatai parodė, kad policijos pareigūnai plėšimų prevencijos programų ir priemonių, taikomų Vilniuje efektyvumą vidutiniškai vertina 3,83 balo (patenkinamai – 61 proc.,

blogai – 33,9 proc., gerai – tik 5,1 proc.), o valstybinę politiką plėšimų ir kitų turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje vidutiniškai vertina 3,10 balo (patenkinamai – 44,1 proc., blogai – 54,2 proc., gerai – tik 1,7 proc.). Analizuojant skirtingų tarnybų ir skirtingų respondentų grupių pagal stažą duomenis, nustatyta, kad statistiškai reikšmingas skirtumas gautas nebuvo ($p=0,336$), tai rodo, kad nei tarnybos trukmė, nei tarnybos pobūdis nuomonei šiais klausimais įtakos neturi. Šie duomenys iškalbingai sako, kad prevencijos padėtis tiek valstybinės politikos lygmenyje, tiek praktinio vykdymo Vilniuje prasme, yra tragiškai žemo lygio.

Tyrimo rezultatai parodė, kad policijos pareigūnų manymu, didžiausią įtaką prevencinės priemonės turi nepilnamečiams (59,3 proc.) ir jaunimui (45,8 proc.). Prevencinių priemonių įtaka senyvo amžiaus žmonėms tiki 25,4 proc. respondentų, dar mažiau (18,6 proc.) mano, kad jos daro įtaką brandaus amžiaus žmonėms.

Siekiant išsiaiškinti pareigūnų nuomonę, ką reikėtų daryti tam, kad prevencinės programos būtų efektyvesnės, dauguma respondentų prioritetą atidavė veiklos organizavimo principui, t.y. mano, jog įstaigų ir tarnybų veikla turi būti organizuota taip, kad prevencines funkcijas vykdančios pareigūnų nebūtų užkrauti funkcijomis, nesusijusiomis su prevencija (61,0 proc.), daugiau kaip trečdalis respondentų (33,9 proc.) mano, kad prevencinei veiklai reikia skirti prioritetinį dėmesį ir finansavimą, beveik ketvirtadalis (23,7 proc.) pasisako už tai, kad turi būti nustatyti prevencinio darbo vertinimo kriterijai. Taigi tyrimo rezultatai parodė, kad pareigūnų manymu, veiksmingiausia priemonė prevencijos efektyvumui padidinti – organizuoti įstaigų ir tarnybų veiklą, prioritetą skiriant prevencijai ir atitinkamai atskirti kitas darbuotojų, vykdančių prevenciją, funkcijas.

Tyrimo rezultatai parodė, kad policijos pareigūnų manymu, tam, jog būtų pagerintas policijos prevencinis darbas beveik lygiaverčiai svarbios kelios sąlygos: aprūpinimas reikiamomis priemonėmis ir tinkamomis darbo sąlygomis (45,8 proc.), policijos ir visuomenės bendradarbiavimo siekimas (44,1 proc.), teisingo apmokėjimo už darbą užtikrinimas (40,7 proc.), „universalų“ policininkų idėjos atsisakymas, skirtingų tarnybų funkcijų atskyrimas (39,0 proc.).

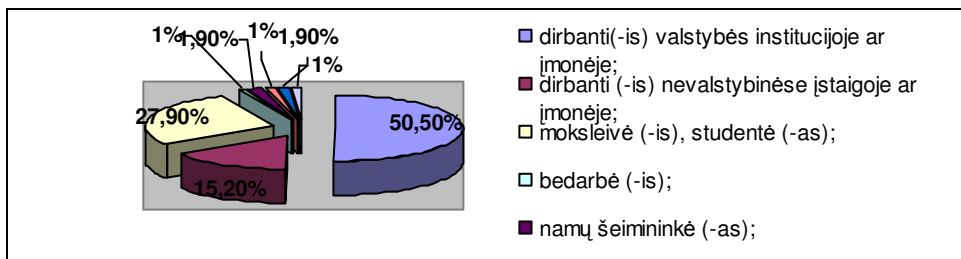
4.3. Gyventojų nuomonės tyrimas

Tyrimo dalyvavo 105 atsitiktiniai Vilniaus miesto gyventojai. Didžiausias procentas apklaustų respondentų savo nuolatine gyvenamąja vieta nurodė miestą – 100 asmenų (95,2 proc.), mažoji dalis – 4 asmenys (3,8 proc.) – priemiesčio ar kaimo gyventojai, vienas respondentas į šį klausimą neatsakė. Gauti rezultatai parodė, kad tyrime dalyvavę gyventojai pagal lytį pasiskirstė taip: moterys – 74,3 proc., vyrai – 25,7 proc.

Apklausoje dalyvavę gyventojai pagal užimtumą yra: didžiausią dalį sudaro dirbantys valstybės institucijoje ar įmonėje (50,5 proc.), moksleiviai arba studentai (27,6 proc.), dirbantys

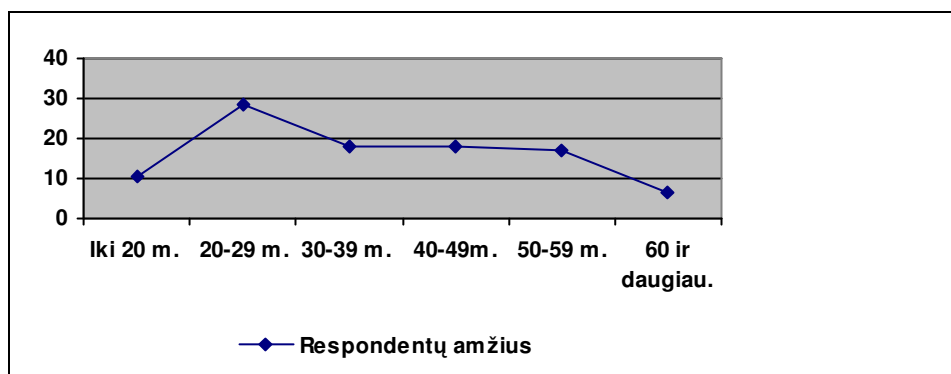
nevalstybinėje įstaigoje ar įmonėje (15,2 proc.), 2 namų šeimininkės (1,9 proc.), 1 bedarbis (1,0 proc.), 1 pensininkas (1,0 proc.), kitą užimtumo rūšį nurodė 2 respondentai (1,9 proc.), 1 apklaustasis (1,0 proc.) neatsakė į šį klausimą (22 diagrama).

22 diagrama. Apklaustų gyventojų pasiskirstymas pagal užimtumą

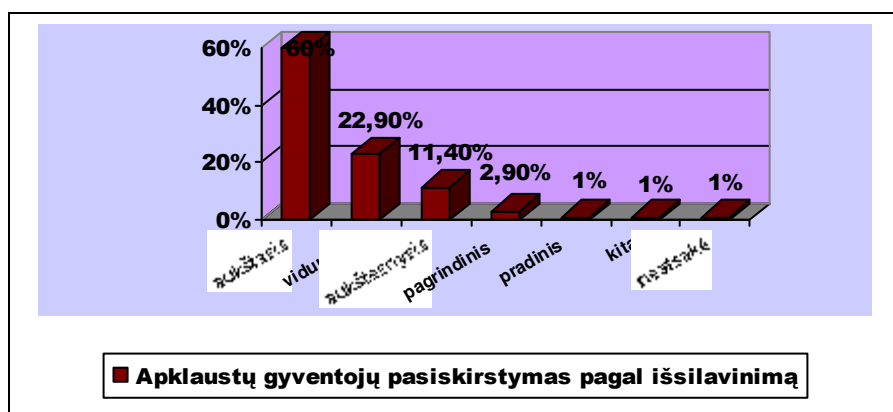
Tyrime dalyvavusių respondentų amžius įvairus, tačiau 23 diagramoje matyti, kad daugumą sudaro 20 – 29 metų (28,6 proc.) turintys respondentai, o mažiausiai tyrime dalyvavo asmenų iki 20 metų (10,5 proc.) ir virš 60 metų (6,7 proc.) respondentų.

23 diagrama. Respondentų amžius

Apklausoje dalyvavę gyventojai pagal išsilavinimą pasiskirstė taip: didžiausią dalį sudaro turintys aukštąjį išsilavinimą asmenys – 63 (60 proc.), 24 asmenys (22,9 proc.) turintys vidurinį išsilavinimą, aukštesnįjį – 12 (11,4 proc.), pagrindinį – 3 (2,9 proc.), 1 asmuo nurodė turintis pradinį išsilavinimą, 1 – pasirinko variantą „kita“, ir 1 neatsakė į šį klausimą (24 diagrama).

24 diagrama. Apklaustų gyventojų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

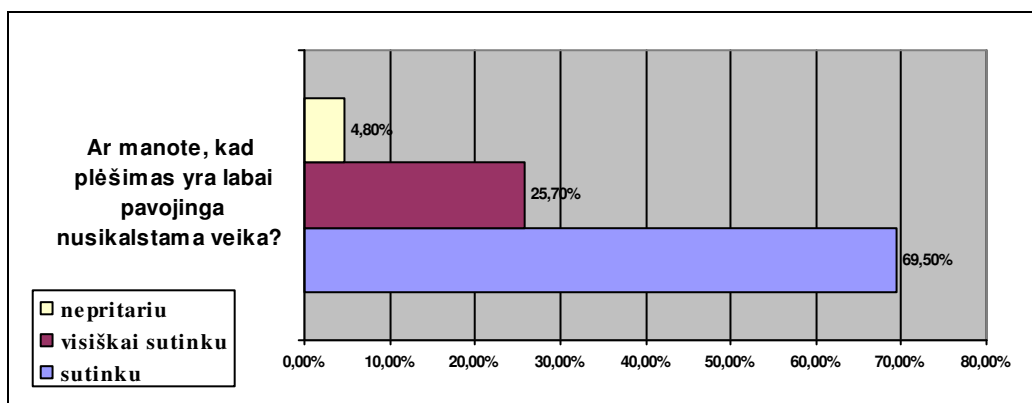

Gyventojų nuomonės tyrimo analizė

Tyrimas atliktas siekiant nustatyti, kaip gyventojai vertina plėšimų Vilniuje pavojingumą ir reikšmę visų nusikalstamų veikų tarpe, kokius plėšimų požymius ir priežastis laiko svarbiausiomis, kaip dažnai jiems tenka susidurti su plėšimais, o taip pat, kaip vertina vykdomą plėšimų prevenciją ir kokiomis priemonėmis, mano, yra įmanoma plėšimų prevenciją gerinti.

Tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma gyventojų mano, jog plėšimai sudaro reikšmingą visų nusikalstamų veikų Vilniuje dalį: 77,3 proc. respondentų sutinka su šiuo teiginiu, 17,1 proc. visiškai sutinka, tik 7,6 proc. jam nepritaria, o 2 respondentai (1,9 proc.) – neturi nuomonės. Vertindami plėšimą kaip labai pavojingą nusikalstamą veiką, net 69,5 proc. respondentų su tokiu teiginiu sutiko, dar 25,7 proc. – visiškai sutiko, tik 5 respondentai (4,8 proc.) – nepritarė (25 diagrama). Analizuojant gyventojų atsakymus šiais klausimais pagal skirtingas respondentų amžiaus grupes statistiškai reikšmingas skirtumas nebuvo gautas ($p=0,120$). Tai rodo, kad visų respondentų nuomone, nepriklausomai nuo jų amžiaus, plėšimai yra labai pavojinga nusikalstama veika, sudaranti reikšmingą nusikalstamų veikų Vilniuje dalį.

25 diagrama. Plėšimų pavojingumo vertinimas

Tyrimo rezultatai parodė, kad apibendrinus gyventojų nuomones apie plėšimų požymių svarbą, kaip svarbiausias nurodytas požymis – fizinio skausmo sukėlimas ir psichinio smurto panaudojimas, trečioje pagal svarbą vietoje – saugumo jausmo pažeidimas. Analizuojant gyventojų atsakymus apie svarbiausius plėšimų požymius pagal skirtingas respondentų amžiaus grupes statistiškai reikšmingas skirtumas nebuvo gautas ($p=0,989$). Tai rodo, kad visų respondentų nuomonės nepriklausomai nuo jų amžiaus, yra panašios.

Vertinant plėšimų vykdymą lemiančius veiksnius gyventojai, kaip pačią svarbiausią priežastį nurodo ekonominę padėtį šalyje, antroje vietoje pagal svarbą - plėšimus vykdančių asmenų charakterio ir elgesio ypatumai, o mažiausiai svarbiomis priežastimis laikomos susiklosčiusios aplinkybės konkretaus įvykio metu ir pačių nukentėjusių asmenų elgesio ypatumai.

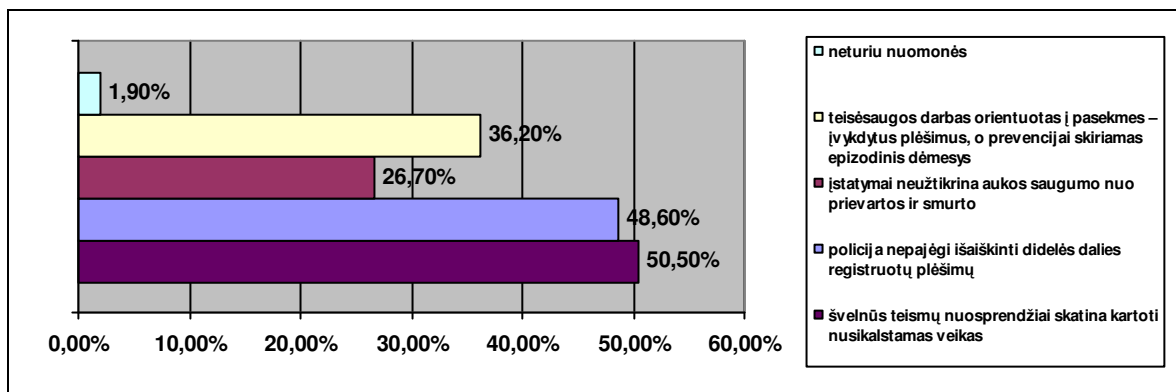
Tyrimo rezultatai parodė, kad, gyventojų manymu, plėšimus vykdančiųjų asmenų charakteristikos labiausiai lemiančios jų nusikalstamą elgesį pagal svarbą yra: priklausomybė nuo narkotikų, agresyvumas, polinkis smurtauti, nuolatinio pajamų šaltinio neturėjimas, priklausomybė nuo alkoholio ir pastovaus būsto neturėjimas. O pačia neutraliausia iš nusikaltėlių charakteristikų įvardytas prastas išsilavinimas.

Tyrimo rezultatai parodė, kad gyventojų manymu, plėšimų aukų elgesio ypatumai turintys didžiausią įtaką jų užpuolimui yra turto, į kurį lengva pasikėsinti viešas „demonstravimas“, pavojingų judėjimo maršrutų pasirinkimas ir pavojingo judėjimo laiko pasirinkimas bei girtumas. Kaip mažiausiai įtakojančios plėšimų įvykdymą priežastys nurodytos buvimas nežinomų ar mažai žinomų asmenų draugijoje ir aplaidus požiūris į savo turto apsaugą. Gauti duomenys rodo, kad gyventojai pripažįsta, jog pačių žmonių dėmesys savo saugumui yra tinkama ir veiksminga priemonė išvengti nusikalstamo elgesio.

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, kad gyventojų manymu, didžiausią įtaką plėšimų vykdymui turi šie ekonominiai – socialiniai veiksniai: pragyvenimo lygio smukimas ir aukštas nedarbo lygis bei ekonominės krizės valstybėje. Mažiausią įtaką plėšimams, respondentų nuomone, turi aukštas nepasitikėjimo teisėsaugos struktūromis lygis ir žemas valstybinių, visuomeninių institucijų ir bendruomenių bendradarbiavimo lygis. Iš gautų duomenų galima daryti išvadą, jog Vilniaus gyventojai, (kaip ir policijos pareigūnai) nepripažįsta, jog bendradarbiavimas viešojo saugumo srityje yra veiksminga priemonė kontroliuoti plėšimus. Išplaukia tikėtina prielaida, kad Vilniaus miesto bendruomenės nuomonės susiformavimui įtakos turi žemas informuotumas apie tokio bendradarbiavimo privalumus.

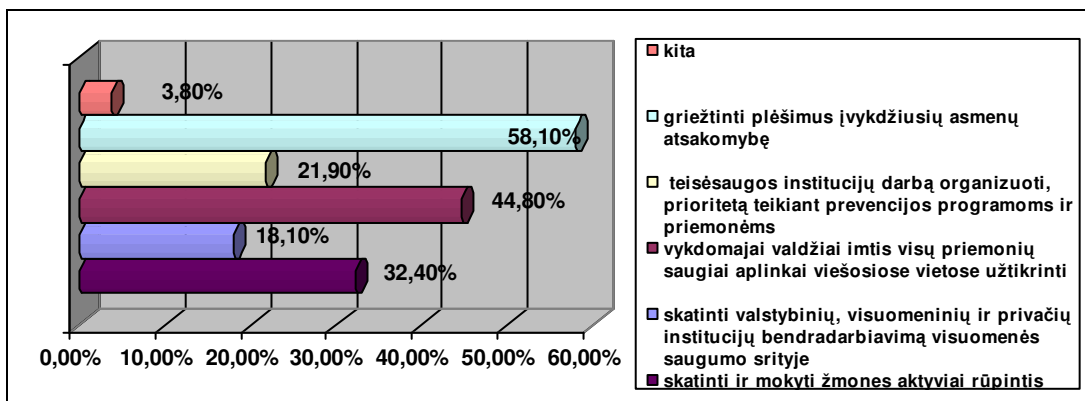
Tyrimo rezultatai parodė, kaip, gyventojų manymu, pasiskirstę teisiniai veiksniai pagal įtaką plėšimų vykdymui (26 diagrama). Gauti duomenys patvirtina teiginį, kad gyventojai yra linkę pirmenybę nusikalstamumo kontrolėje skirti represinėms priemonėms, prevencijos reikšmė nėra įvertinta ir pripažinta.

26 diagrama. Teisinių plėšimų veiksnių įtakos svarba (gyventojų nuomonė)

Iš 27 diagramos matyti, kad gyventojų manymu, plėšimų plitimo problemai spręsti veiksmingiausios yra šios priemonės: griežtinti plėšimus įvykdžiusių asmenų atsakomybę (58,1 proc.), vykdomajai valdžiai imtis visų priemonių saugiai aplinkai viešosiose vietose užtikrinti (44,8 proc.), skatinti ir mokyti žmones aktyviai rūpintis savo saugumu (32,4 proc.). Respondentų, kurie mano, jog valstybinių, visuomeninių ir privačių institucijų bendradarbiavimo visuomenės saugumo srityje skatinimas yra veiksminga priemonė plėšimams kontroliuoti yra vos 18,1 proc., panaši respondentų lyginamoji dalis kaip plėšimų kontrolės būdą nurodė teisėsaugos institucijų darbo organizavimą, prioritetą teikiant prevencijos programoms ir priemonėms (21,9 proc.). Analizuojant gyventojų atsakymus veiksmingiausių priemonių plėšimų plitimo problemai spręsti klausimu, pagal skirtingas respondentų amžiaus grupes statistiškai reikšmingas skirtumas nebuvo gautas ($p=0,643$). Tai rodo, kad visų respondentų nuomonės, nepriklausomai nuo jų amžiaus, yra panašios. Gauti duomenys dar kartą patvirtina, kad visuomenėje vis dar labiau veiksmingomis pripažįstamos represinės nusikalstamumo kontrolės priemonės.

27 diagrama. Plėšimų kontrolės priemonių veiksmingumas (gyventojų nuomonė)

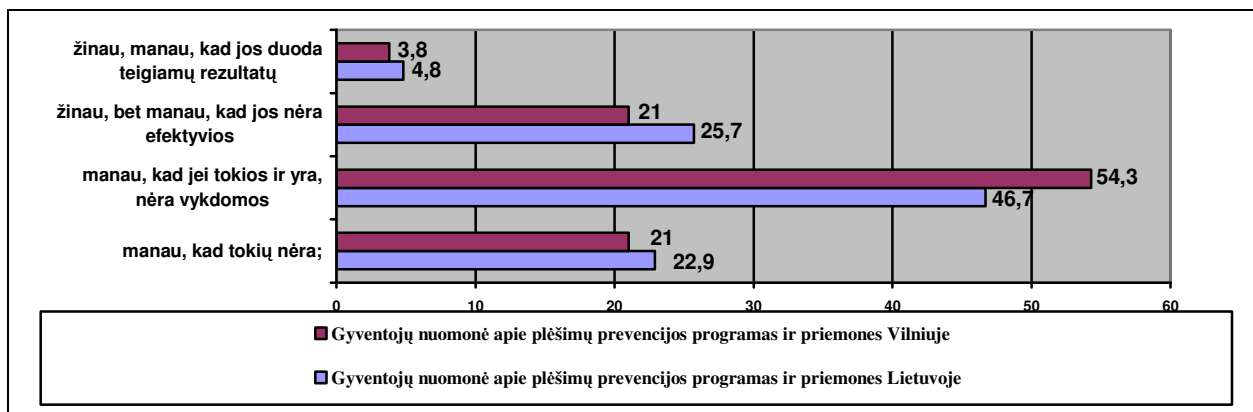

Analizuojant tyrimo rezultatus apie gyventojų informuotumą apie esamas nusikalstamumo prevencijos programas, buvo gauti tokie duomenys: beveik pusės respondentų (43,8 proc.) teigimu, jie yra girdėję apie tokias programas, bet nesidomi jomis, 40,0 proc. apklaustųjų nurodė, kad jie ne tik girdėjo apie minėtas programas, bet ir su jomis yra susipažinę, dar 14,3 proc. respondentų domisi nusikalstamumo prevencija nuolat, tik 1 respondentas (1,0 proc.) patvirtino, kad nieko negirdėjo apie tokias programas.

Analizuojant tyrimo metu gautus rezultatus apie gyventojų informuotumą plėšimų prevencijų programų ir priemonių, taikomų Lietuvoje ir Vilniuje klausimu, matyti, kad maždaug pusė respondentų negirdėjo apie plėšimų prevencijos programas ir priemones nei Lietuvoje, nei Vilniuje, tolygiai pasiskirstė ir procentinė išraiška girdėjusių apie tokias priemones, bet nelaikančių jų efektyviomis. Respondentų, manančių, jog plėšimų prevencijos priemonės Lietuvoje ir Vilniuje duoda teigiamų rezultatų procentas yra labai mažas (atitinkamai 4,8 ir 3,8

proc.) (28 diagrama). Apibendrinant gautus duomenis, galima padaryti išvadą, kad dauguma gyventojų plėšimų prevencijos programas vertina kaip neveiksmingas arba mano, kad jų apskritai nėra. Tai rodo, kad prevencinė veikla tiek Vilniuje, tiek visoje Lietuvoje yra visuomenei nepastebima, taigi ir jos reikšmė yra abejojama.

28 diagrama. Gyventojų nuomonė apie plėšimų prevencijos programas ir priemones

Pagrįstai kyla klausimas, kaip gyventojai vertina Vilniaus policijos darbą plėšimų prevencijos srityje? Pagrindiniu gyventojų nuomonės vertinimo kriterijumi pasirinktas vertinimo skalės intervalas nuo 1 iki 10, sugrupuojant nuo 10 iki 7 – gerai; nuo 4 iki 6 – patenkinamai; nuo 3 iki 0 – blogai.

Tyrimo rezultatai parodė, kad gyventojai Vilniaus policijos darbą plėšimų prevencijos srityje vertina vidutiniškai 4,10 balo. Daugiausia respondentų policijos darbą įvertino patenkinamai (47,5 proc.), beveik trečdalis – blogai (30,3 proc.) ir tik 22,2 proc. – 6 ar aukštesniu balu. Tačiau lyginant skirtingų amžiaus grupių ir išsilavinimo asmenų grupes, statistiškai reikšmingas skirtumas nebuvo gautas ($p=0,202$), tai rodo, kad skirtingo amžiaus ir išsilavinimo gyventojų nuomonės šiuo klausimu yra panašios.

Tyrimo rezultatai parodė, kad gyventojai viešojo saugumo būklę Vilniaus mieste vidutiniškai vertina 4,72 balo (patenkinamai – 63,4 proc., blogai – 18,8 proc., gerai – tik 17,8 proc.). Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, kad gyventojai valstybinę politiką plėšimų ir kitų turinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje vidutiniškai vertina 3,09 balo (patenkinamai – 38,5 proc., blogai – 52,7 proc., gerai – tik 8,8 proc.). Analizuojant skirtingų amžiaus grupių ir skirtingo išsilavinimo respondentų duomenis, statistiškai reikšmingas skirtumas gautas nebuvo ($p=0,019$), tai rodo, kad nei amžius, nei išsilavinimas nuomonei šiais klausimais įtakos neturėjo.

Siekiant išsiaiškinti gyventojų nuomonę, ką reikėtų daryti tam, kad prevencinės programos būtų efektyvesnės, išanalizavus gautus tyrimo duomenis, matyti, kad 45,7 proc. respondentų pirmenybę atidavė prevencinės veiklos prioritetiniam dėmesiui ir finansavimui bei

38,1 proc. veiklos perorganizavimui taip, kad prevencines funkcijas vykdantys pareigūnai nebūtų užkrauti funkcijomis, nesusijusiomis su prevencija. Kaip labai svarbų veiksnį gyventojai pažymėjo ir prevencinio darbo vertinimo kriterijų, skatinančių pareigūnų iniciatyvą, nustatymą (30,5 proc.). Taigi tyrimo rezultatai parodė, kad gyventojų manymu, veiksmingiausia priemonė prevencijos efektyvumui padidinti – skirti jai prioritetinį dėmesį ir finansavimą bei prevencijos tarnybų veiklą organizuoti, atitinkamai atskiriant kitas darbuotojų, vykdančių prevenciją funkcijas.

Tyrimo rezultatai parodė, kad gyventojų manymu, tam, jog būtų pagerintas policijos prevencinis darbas beveik lygiaverčiai svarbios kelios sąlygos: siekti policijos ir visuomenės bendradarbiavimo, o ne konfrontacijos klimato (55,2 proc.), aprūpinti reikiamomis priemonėmis ir tinkamomis darbo sąlygomis (47,6 proc.) ir garantuoti teisingą apmokėjimą už darbą (44,8 proc.). Gauti duomenys sako, kad gyventojai net labiau negu policijos pareigūnai pripažįsta policijos ir visuomenės bendradarbiavimo svarbą prevencijos srityje. Taip pat gyventojai pripažįsta, jog teisėsaugos įstaigų ir pareigūnų neaprūpinus tinkamomis darbo sąlygomis ir priemonėmis pasiekti jiems iškeltus uždavinius nėra įmanoma.

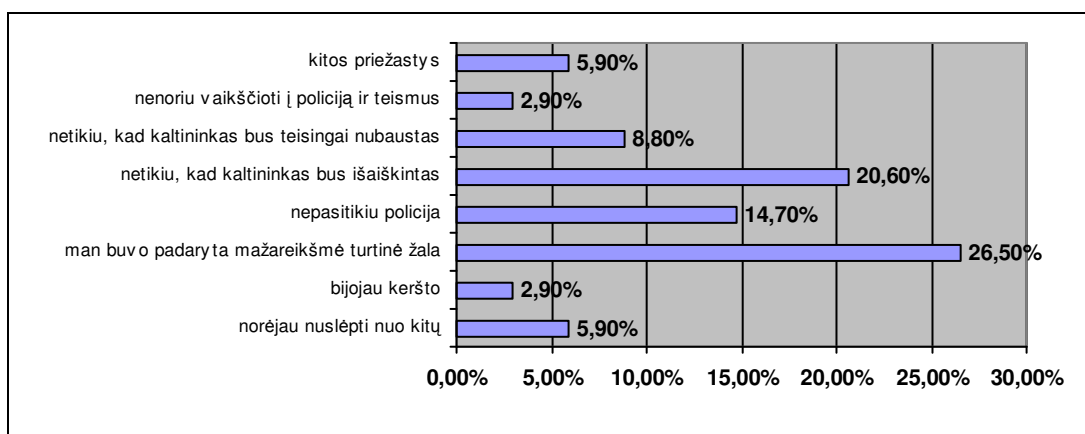
Gyventojų nuomonės tyrimo rezultatai parodė, kad iš visų apklaustų respondentų plėšimo auka yra tapę net 32,4 proc. Visi nukentėję nuo plėšimų asmenys pagal išsilavinimą pasiskirstę taip: 10 vidurinio išsilavinimo (sudaro 35,7 proc. grupėje), 7 aukštesniojo išsilavinimo (sudaro 58,3 proc. grupėje), 18 aukštojo išsilavinimo (sudaro 28,6 proc. grupėje).

Nuo plėšimų nukentėję respondentai dažniausiai patyrė psichologinį smurtą – 50,0 proc., 29,4 proc. patyrė fizinį smurtą ir net 20,6 proc. patyrė ir fizinį ir psichologinį smurtą tos pačios nusikalstamos veikos metu. Daugiausia gyventojų nurodė, jog buvo apiplėšti vieno plėšiko – 41,2 proc. 32,4 proc. užpuolimų atvejų plėšikų buvo daugiau kaip du, o 20,6 proc. – du plėšikai. Tyrimo rezultatai parodė, kad iš atsakiusių į klausimą, kokios lyties buvo užpuolęs asmuo, respondentų, 88,2 proc. nurodė, jog buvo apiplėšti vyro, tik po 1 atvejį (2,9 proc.) – moters ir abiejų lyčių plėšikų.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad iš nukentėjusiųjų nuo plėšimų respondentų pagalbos kreipiasi tik kas antras asmuo. Absoliuti dauguma iš šių atvejų apie įvykį pranešė policijai (47,1 proc. iš visų nukentėjusiųjų), vienas respondentas kreipėsi į draugus (2,9 proc.). Niekur nesikreipė ir nepranešė apie patirtą plėšimą 47,1 proc. respondentų. Nesikreipimo priežastis respondentai nurodė skirtingas. Dauguma iš jų nurodė, kad niekur nesikreipė, nes buvo padaryta mažareikšmė turtinė žala (26,5 proc.), penktadalis nukentėjusiųjų respondentų nepranešė apie patirtą plėšimą todėl, kad netiki, jog kaltininkas bus išaiškintas (20,6 proc.). 14,7 proc. respondentų teigimu tokio apsisprendimo priežastis – jų nepasitikėjimas policija, 8,8 proc. apklaustųjų netiki, kad kaltininkas bus teisingai nubaustas, 5,9 proc. nesikreipė todėl, kad norėjo nusišluoti įvykį nuo kitų, kiti respondentai nurodė, kad bijojo keršto ir nenori vaikščioti į policiją ir teismus (po 2,9 proc.)(29

diagrama). Taigi atlikto tyrimo duomenys parodė, kad beveik 50 proc. nukentėjusiųjų nuo plėšimų asmenų dėl įvairių priežasčių nepranešė apie tai teisėsaugos įstaigoms.

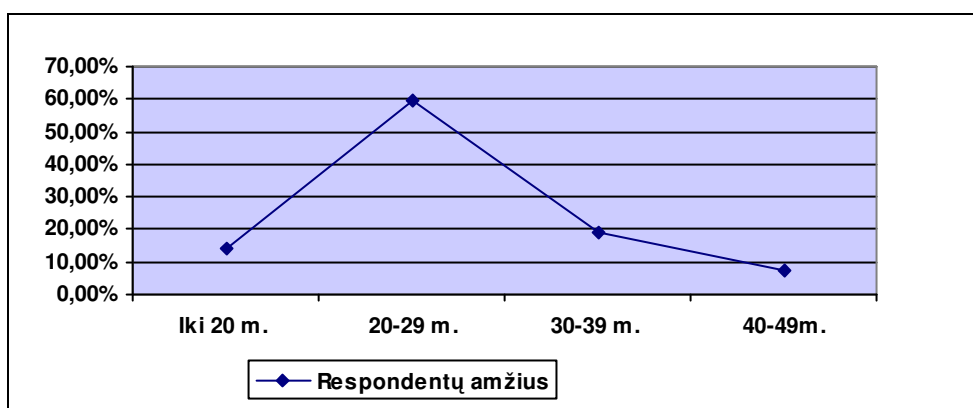
29 diagrama. Nukentėjusiųjų nepranešimo apie patirtą plėšimą priežastys

4.4. Nuteistųjų nuomonės tyrimas

Tiriamųjų teistų asmenų respondentų grupę sudaro 42 asmenys, nuteisti už Vilniuje įvykdytus plėšimus. Didžiausią tyrime dalyvavusių respondentų dalį pagal amžių sudaro asmenys nuo 20 metų iki 29 metų (59,5 proc.). Nuo 30 metų iki 39 metų yra 8 asmenys (19 proc.), asmenų iki 20 metų – 6 (14,3 proc.), mažiausią procentinę dalį sudaro vyriausių respondentų grupė, kurių amžius nuo 40 metų iki 49 metų – 3 (7,1 proc.) (30 diagrama).

30 diagrama. Respondentų amžius

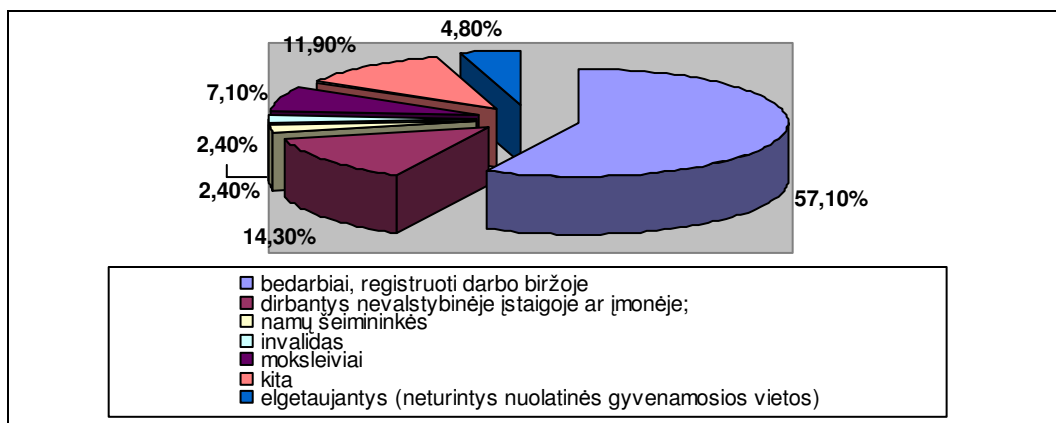

Gauti duomenys parodė, kad tyrime dalyvavusiųjų nuteistųjų daugumą pagal lytį sudaro vyrai (81 proc.), o 14,3 proc. – moterų, 2 respondantai (4,8 proc.) nenurodė savo lyties. Tyrimo rezultatai patvirtino registruotus statistinius duomenis, kad daugumą plėšimų įvykdo vyrai.

Didžiausias procentas apklaustų respondentų savo nuolatine gyvenamąja vieta nurodė miestą – 32 asmenys (76,2 proc.), mažoji dalis – 10 asmenų (23,8 proc.) – priemiesčio ar kaimo

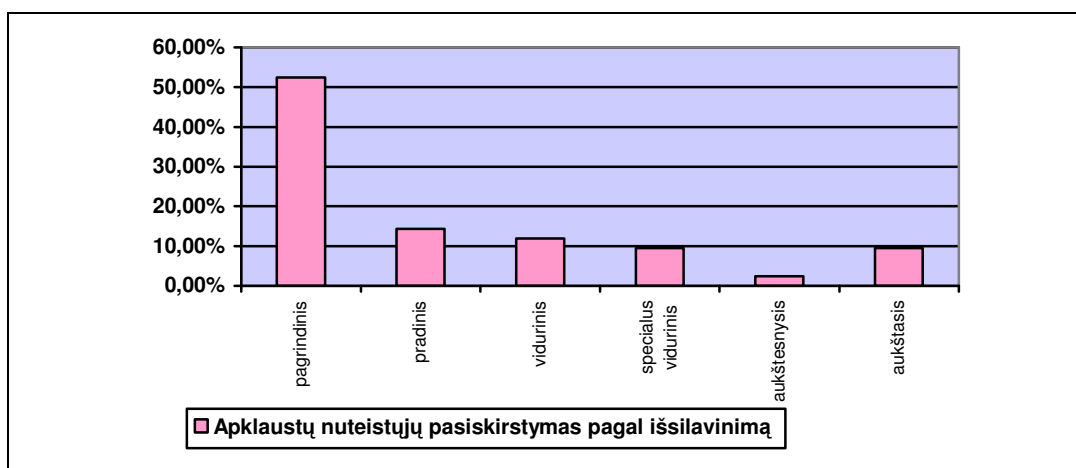
gyventojai. Tyrimo metu gauti rezultatai patvirtino teiginį, kad plėšimai yra dažniau vykdomi asmenų, gyvenančių mieste. Apklausoje dalyvavusių nuteistųjų užimtumo duomenų analizė (31 diagrama) patvirtino prielaidas, kad dauguma plėšimus įvykdžiusių asmenų yra nedirbantys, neturintys nuolatinio užimtumo asmenys.

31 diagrama. Apklaustų nuteistųjų pasiskirstymas pagal užimtumą

Apklausoje dalyvavę nuteistieji pagal išsilavinimą pasiskirstė taip: didžiausią dalį sudaro turintys pagrindinį (10 kl.) išsilavinimą asmenys – 22 (52,4 proc.), 6 asmenys (14,3 proc.) turintys pradinį išsilavinimą, vidurinį – 5 (11,9 proc.), specialų vidurinį (profesinį) – 4 (9,5 proc.), 1 asmuo (2,4 proc.) nurodė turintis aukštesnį išsilavinimą ir 4 asmenys (9,5 proc.) – aukštąjį išsilavinimą (32 diagrama). Iš tyrimo metu gautų duomenų matyti, kad dauguma plėšimus įvykdžiusių asmenų yra vidurinio ir žemesnio išsilavinimo.

32 diagrama. Apklaustų nuteistųjų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

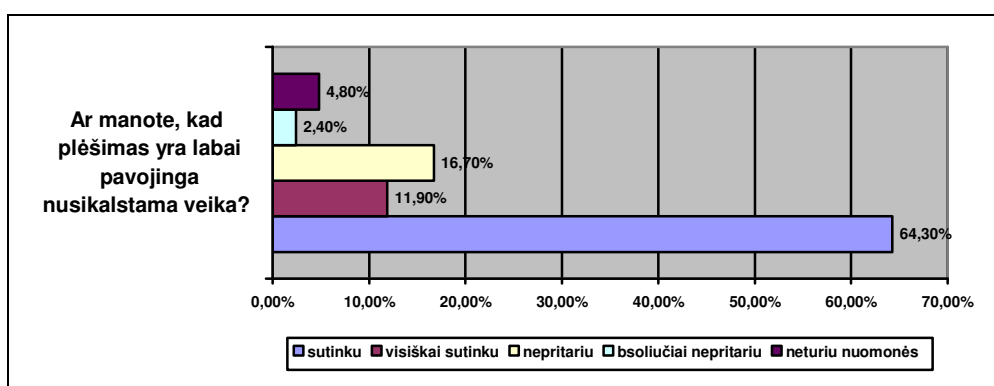
Nuteistųjų nuomonės tyrimo analizė

Tyrimas atliktas siekiant nustatyti, kaip nuteistieji už plėšimus Vilniuje asmenys vertina plėšimų pavojingumą ir reikšmę visų nusikalstamų veikų tarpe, kokius plėšimų požymius ir

priežastis laiko svarbiausiomis bei apibūdinti požiūrį į jų pačių nusikalstamą elgesį lėmusias priežastis.

Tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma nuteistųjų mano, jog plėšimai sudaro reikšmingą visų nusikalstamų veikų Vilniuje dalį: 57,1 proc. respondentų sutinka su šiuo teiginiu, 14,3 proc. – visiškai sutinka, tačiau 14,3 proc. jam nepritaria, o 7,1 proc. visiškai nesutinka, 3 respondentai (7,1 proc.) – neturi nuomonės. Vertindami plėšimą kaip labai pavojingą nusikalstamą veiką, net 64,3 proc. respondentų su tokiu teiginiu sutiko, dar 11,9 proc. – visiškai sutiko, tačiau 16,7 proc. nepritarė, 1 respondentas (2,4 proc.) – visiškai nepritarė, 2 (4,8 proc.) – neturi nuomonės (33 diagrama).

33 diagrama. Plėšimų pavojingumo vertinimas (nuteistųjų nuomonė)

Vertinant plėšimų vykdymą lemiančius veiksnius nuteistieji, kaip patį svarbiausią požymį nurodo konkretaus įvykio metu susiklosčiusias aplinkybes, antroje vietoje pagal svarbą, nuteistųjų manymu, yra nukentėjusiųjų asmenų elgesio ypatumai, taip pat labai svarbios priežastys – ekonominė padėtis šalyje ir plėšimus vykdančių asmenų charakterio ir elgesio ypatumai. Penktojoje vietoje – socialiniai veiksniai, o mažiausiai svarbiomis priežastimis laikomos teisėsaugos įstaigų veiklos neefektyvumas ir visuomenės kultūros lygmuo. Tyrimo metu buvo sulyginama nuteistųjų iki 30 metų (jaunų) ir virš 30 metų amžiaus grupių vertinimų duomenys. Gauti rezultatai parodė, kad tarp amžiaus grupių negautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,010$), tai sako, kad nuomonių skirtumo nebuvo nustatyta. Tyrimo metu taip pat buvo palyginta nuteistųjų požiūris į susiklosčiusių aplinkybių įtaką, kaip apskritai plėšimus lemiantį veiksnį ir konkrečios respondentų įvykdytos veikos priežastį. Iš gautų rezultatų matyti, kad nebuvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,281$), tai rodo, kad respondentų nuomone, įvykio metu susiklosčiusios aplinkybės tiek konkrečiai įvykdytai veikai, tiek plėšimų vykdymui apskritai turi svarbią reikšmę, nuteistųjų yra vertinamos kaip lemiančios nusikalstamą elgesį.

Tyrimo rezultatai parodė, kad nuteistųjų manymu, labiausiai lemiančios nusikalstamą elgesį plėšimus vykdančiųjų asmenų charakteristikos yra priklausomybė nuo alkoholio,

priklausomybė nuo narkotikų, nuolatinio pajamų šaltinio neturėjimas, pastovaus būsto neturėjimas, agresyvumas, polinkis smurtauti. Mažiausiai svarbiomis priežastimis nuteistųjų yra laikoma didelė tikimybė išvengti realios arba griežtos bausmės ir neribota galimybė realizuoti nusikalstamu būdu įgytas vertybes. Tyrimo duomenys patvirtino kriminologų teiginį, jog girtumas yra svarbus nusikalstamą elgesį įtakojantis veiksnys, nors to nepatvirtina analizuoti statistiniai duomenys apie plėšimus.

Tyrimo rezultatai parodė, kad nuteistųjų manymu, plėšimų aukų užpuolimui didžiausią įtaką turi šie jų elgesio ypatumai: girtumas, turto, į kurį lengva pasikėsinti viešas „demonstravimas“, buvimas apsvaigus nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų ir buvimas bejėgiškos būklės. Mažiausią įtaką, respondentų manymu turi aukų buvimas nežinomų ar mažai žinomų asmenų draugijoje.

Tyrimo rezultatai parodė, kad nuteistųjų manymu, didžiausią įtaką plėšimų vykdymui turi šie ekonominiai – socialiniai veiksniai: ekonominės krizės valstybėje, pragyvenimo lygio smukimas ir aukštas nedarbo lygis. Mažiausiai svarbia priežastimi laikomas žemas teisėsaugos institucijų ir gyventojų bendradarbiavimo lygis.

Tyrimo rezultatai parodė, kad nuteistųjų manymu, plėšimų vykdymui didžiausią įtaką turi šie kultūriniai veiksniai: įsigalėjęs pinigų kultas, smurto skatinimas kino filmuose, televizijoje, sąžiningumo, teisingumo nuvertinimas visuomenėje bei neigiamas žmonių požiūris į svetimą nuosavybę. Atkreiptinas dėmesys, kad tiriant skirtingo išsilavinimo nuteistųjų požiūrį į plėšimų vykdymo priežastis, nenustatyta esminių skirtumų visais atvejais, išskyrus pinigų kulto vertinimą. Nors bendrai visų nuteistųjų grupės šis kultūrinis veiksnys pripažįstamas svarbiausiu, lyginant skirtingo išsilavinimo nuteistųjų atsakymus, buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,0004$), kuris rodo, kad aukštesniojo/aukštojo išsilavinimo respondentai (vidurkis 1,2) šią priežastį vertina kur kas aukščiau negu pradinio išsilavinimo (vidurkis 1,85) ir žymiai aukščiau nei vidurinio išsilavinimo respondentai (vidurkis 3,55).

Tyrimo rezultatai parodė, kad nuteistųjų manymu, teisiniai veiksniai pagal įtaką plėšimų vykdymui pasiskirstę taip: švelnūs teismų nuosprendžiai skatina kartoti nusikalstamas veikas (21,4 proc.), policija nepajėgi išaiškinti didelės dalies registruotų plėšimų (45,2 proc.), teisėsaugos darbas nukreiptas į jau įvykdytus plėšimus (26,2 proc.), įstatymai neužtikrina aukos saugumo nuo prievartos ir smurto (42,9 proc.).

Tyrimo rezultatai parodė, kad vertindami savo asmeninį nusikalstamą elgesį, nuteistieji dažnai yra linkę poelgį (plėšimą) paaiškinti susiklosčiusiomis aplinkybėmis (28,6 proc.), neturėjimu, ką prarasti (šeimos, darbo) – 26,2 proc., apsvaigimu nuo alkoholio ar narkotikų, savęs nekontroliavimu – 23,8 proc., kriminaline patirtimi – 21,4 proc., pinigų maistui poreikiu – 19,0 proc., pinigų narkotikams poreikiu – 16,7 proc.

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, kad apklausti nuteistieji nusikalstamą veiką įvykdė: vienas – 47,6 proc., su bendrininku (-ais) – 42,9 proc., organizuotoje grupėje – 9,5 proc. Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, kad apklausti nuteistieji nusikalstamą veiką dažniausiai įvykdė panaudodami: fizinį smurtą – 47,6 proc., abi smurto rūšis – 35,7 proc., tik psichologinį – 16,7 proc.

Tyrimo rezultatai parodė, kad apklausti nuteistieji nusikalstamą veiką įvykdė: viešojoje vietoje – 64,3 proc., įsibrovę į patalpą – 26,2 proc., abu veikos būdai – 9,5 proc. Iš gautų rezultatų matyti, kad atlikto tyrimo duomenys patvirtino statistinius duomenis, rodančius, jog didžioji plėšimų dalis yra įvykdoma viešosiose vietose.

4.5. Skirtingų respondentų grupių vertinimų palyginimas

Šiame tyrime labai svarbu palyginti skirtingų apklaustųjų grupių duomenis. Jų atsakymų palyginimas gali suteikti vertingos informacijos, kurią galima panaudoti vystant ir tobulinant policijos darbą plėšimų ir kitų turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje.

Siekiant palyginti visų respondentų grupių požiūrį į plėšimų reikšmingumą kitų nusikalstamų veikų Vilniuje tarpe, buvo lyginami atsakymai į klausimą „Ar sutinkate su teiginiu, kad plėšimai sudaro reikšmingą visų nusikalstamų veikų Vilniuje dalį?“ Gauti duomenys parodė, kad dauguma visų respondentų grupių apklaustųjų pasirinko pritariantįjį atsakymo variantą. Sulyginus gyventojų (92,3 proc.), policijos pareigūnų (96,6 proc.) ir nuteistųjų (90,5 proc.) atsakymus, nebuvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,014$), kuris rodo, kad visų tiriamųjų grupių nuomonės yra labai panašios, plėšimai yra vertinami kaip reikšminga nusikalstamumo Vilniuje dalis.

Toliau tyrimo metu buvo siekiama palyginti visų tiriamųjų respondentų grupių požiūrį į plėšimų pavojingumą. Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad sulyginus gyventojų (95,2 proc.), policijos pareigūnų (96,6 proc.) ir nuteistųjų (80 proc.) atsakymų duomenis, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,000$). Tai rodo, kad gyventojų ir policijos pareigūnų nuomonė sutapo, o nuteistieji plėšimą laiko ne tokia pavojinga nusikalstama veika. Galima daryti prielaidą, kad nuteistųjų žemesnis plėšimų pavojingumo vertinimas įtakoja jų smurtinio elgesio pobūdžio naudojimą.

Tyrimo metu siekiant palyginti gyventojų ir policijos pareigūnų nuomones apie svarbiausius plėšimų požymius, gauti rezultatai parodė, kad kėsinimasis į svetimą turtą ir psichinio smurto panaudojimas abiejų respondentų grupių yra vertinami panašiai, tačiau sulyginus nuomones apie fizinio skausmo sukėlimą, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,000$), kuris rodo, kad gyventojai (vidurkis 2,10) labiau negu pareigūnai (vidurkis 3,46) pabrėžia skausmo sukėlimo reikšmę. Sulyginus gyventojų ir pareigūnų nuomones dėl plėšimu padaromo žmogaus orumo pažeminimo ir saugumo jausmo pažeidimo vertinimo taip pat nustatytas statistiškai

reikšmingas skirtumas (atitinkamai $p=0,006$ ir $p=0,000$), kuris rodo, kad gyventojams (vidurkis atitinkamai 3,56 ir 3,22) labiau nei pareigūnams (vidurkis atitinkamai 4,10 ir 4,15) yra svarbūs šie plėšimų požymiai. Tai sako, kad gyventojams, skirtingai nei pareigūnams turi didesnę reikšmę ne tik konkrečia veika sukeliamas fizinis skausmas, tačiau taip pat pavojingesniu laikomas žmogaus orumo pažeminimas ir saugumo jausmo pažeidimas.

Toliau tyrimo metu buvo siekiama palyginti visų tiriamųjų respondentų grupių požiūrį į plėšimus lemiančias priežastis. Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad plėšimus vykdančių asmenų charakterio ir elgesio ypatumai yra panašiai vertinami visų grupių respondentų: gyventojų (vidurkis 3,22), policijos pareigūnų (vidurkis 3,97) ir nuteistųjų (vidurkis 3,40). Tačiau vertinant nukentėjusiųjų asmenų elgesio ypatumus, sulyginus gyventojų (vidurkis 5,37), policijos pareigūnų (vidurkis 4,68) ir nuteistųjų (vidurkis 3,14) nuomones, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,000$), kuris rodo, kad nuteistųjų manymu pačių nukentėjusiųjų elgesys yra labai svarbi jų viktimiškumą lemianti priežastis, priešingai negu mano gyventojai ir pareigūnai. Tai leidžia daryti prielaidą, kad žmonių apdairumas, atsargumas ir atsakingumas leistų sumažinti tikimybę jiems tapti plėšimo auka. Vertinant susiklosčiusias aplinkybes konkretaus įvykio metu kaip plėšimo priežastį, sulyginus gyventojų (vidurkis 5,16), policijos pareigūnų (vidurkis 4,17) ir nuteistųjų (vidurkis 2,64) nuomones, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,000$), kuris rodo, kad, nuteistųjų manymu, konkreto įvykio metu susiklosčiusios aplinkybės yra veiksnys, labai nulemiantis kaltininko elgesį, tuo tarpu gyventojai ir pareigūnai šios priežasties nelaiko svarbia nusikalstamai veikai įvykti. Tai leidžia daryti prielaidą, kad plėšimų plitimą galima ženkliai kontroliuoti, imantis priemonių, apribojančių palankių plėšimams vykdyti aplinkybių susiklostymą.

Siekiant palyginti visų respondentų grupių požiūrį į plėšimus vykdančių asmenų bruožus, buvo lyginami atsakymai į klausimą „Kurios plėšimus vykdančiųjų asmenų charakteristikos labiausiai lemia jų nusikalstamą elgesį?“ Gauti duomenys parodė, kad atskirų grupių respondentų nuomonės vertinant išvardintų charakteristikų svarbą buvo panašios, nebuvo gauta statistiškai reikšmingų skirtumų visais atvejais, išskyrus priklausomybės nuo alkoholio vertinime. Šiuo klausimu, sulyginus gyventojų (vidurkis 5,49), policijos pareigūnų (vidurkis 5,42) ir nuteistųjų (vidurkis 3,79) atsakymus, buvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,001$), kuris rodo, kad gyventojų ir pareigūnų grupių nuomonės yra labai panašios, o nuteistųjų nuomonė išsiskyrė, t.y. jie laikosi nuomonės, kad priklausomybė nuo alkoholio yra nusikalstamą elgesį stipriai įtakojantis bruožas. Iš gautų duomenų galima daryti prielaidą, kad registruoti statistiniai duomenys apie neblaivių plėšikų padarytas veikas neatspindi realios padėties, ir kad priklausomybės nuo alkoholio problemai valstybėje nėra skiriamas reikiamas dėmesys, o tai įtakoja ir plėšimų plitimą.

Analizuojant visų respondentų grupių požiūrį į plėšimų aukų elgesio ypatumus, turinčius didžiausią įtaką jų užpuolimui, gauti duomenys parodė, kad atskirų grupių respondentų nuomonės vertinant daugelį išvardintų charakteristikų buvo panašios, nebuvo gauta statistiškai reikšmingų skirtumų. Tačiau nustatyta pozicijų, kurios parodė ryškius vertinimo skirtumus. Didžiausiais nuomonių skirtumas konstatuotas, vertinant aukos girtumą, kaip kriminogeninį požymį. Šiuo klausimu, sulyginus gyventojų (vidurkis 4,21), policijos pareigūnų (vidurkis 4,25) ir nuteistųjų (vidurkis 1,69) atsakymus, buvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,000$), kuris rodo, jog gyventojai ir pareigūnai nemano, kad aukos girtumas yra svarbus veiksnys plėšimų plitimui, o nuteistųjų tvirtinimu, pačių aukų girtumas yra svarbi prieš juos įvykdytos nusikalstamos veikos priežastis. Tai leidžia manyti, kad dalies plėšimų atvejų būtų galima išvengti, jei žmonės saikingai vartotų alkoholinius gėrimus ir galėtų kontroliuoti save aplinkoje, o taip pat ir kriminogeninėje situacijoje. Analogiškas skirtumas buvo nustatytas ir vertinant potencialių aukų buvimą apsvaigus nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų bei buvimą bejėgiškos būklės – nuteistieji, priešingai negu kitos dvi respondentų grupės, šią aplinkybę vertina kaip kriminogeniškai reikšmingą: šiais atvejais nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas (atitinkamai $p=0,005$ ir $p=0,008$).

Siekiant patikrinti teiginį, jog plėšimai yra dažniau įvykdomi vyrų, buvo sulyginti gyventojų, kurie yra tapę plėšimų aukomis duomenis su nuteistųjų duomenimis. Tyrimo metu nebuvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,079$), tai rodo, kad gyventojų nuomonė (93,8 proc.), jog dažniau plėšimus įvykdė vyrai, sutapo su nuteistųjų nuomone (85,0 proc.). Tokiu būdu gautas patikimas rezultatas rodantis, kad plėšimai tikrai yra dažniau vykdomi vyrų.

Analizuojant visų respondentų grupių požiūrį į ekonominių – socialinių veiksnių įtaką plėšimų vykdymui, gauti duomenys parodė, kad atskirų grupių respondentų nuomonės sutapo vertinant atlikusių bausmę asmenų resocializaciją, valstybės skiriamą dėmesį plėšimų prevencijai, pasitikėjimą teisėsaugos struktūromis lygi bei institucijų ir bendruomenių bendradarbiavimo lygi. Tačiau vertinant lėšų viešajam saugumui užtikrinti trūkumą, respondentų grupių nuomonės išsiskyrė. Šiuo klausimu, sulyginus gyventojų (vidurkis 5,18), policijos pareigūnų (vidurkis 4,66) ir nuteistųjų (vidurkis 6,07) atsakymus, buvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,002$), kuris rodo, jog požiūris į lėšų viešajam saugumui užtikrinti trūkumą, kaip plėšimų vykdymo priežastį, visų respondentų grupių yra skirtingas: pareigūnai, kurių pagrindinė funkcija yra viešojo saugumo užtikrinimas, tikėtina, remdamiesi savo darbine patirtimi, šią priežastį vertina žymiai labiau negu gyventojai, kurie paprastai vertinimus daro viešosios informacijos, žiniasklaidos, draugų įtakoje, o nuteistieji lėšų viešajam saugumui užtikrinti trūkumo svarbia plėšimų vykdymo priežastimi nepripažįsta.

Siekiant palyginti visų respondentų grupių požiūrį į kultūrinius veiksnius turinčius didžiausią įtaką plėšimų vykdymui, buvo gauti duomenys, rodantys, kad visų grupių respondentai

pažymėjo, jog įsigalėjęs pinigų ir materializmo kultas bei sąžiningumo ir teisingumo sąvokų nuvertinimas visuomenėje yra svarbiausi kultūriniai veiksniai, įtakoiantys plėšimų vykdymą, tačiau gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,000$), kuris rodo, kad tarp respondentų grupių nuomonės išsiskyrė: pirmu atveju daugiau nuteistųjų (vidurkis 2,14) ir gyventojų (vidurkis 2,89) mano, kad materializmo kultas yra užvaldęs visuomenę, o pareigūnai (vidurkis 3,59), vertindami pastarąją priežastį jai teikia mažesnės reikšmės, antru atveju daugiau gyventojų (vidurkis 2,49) nei pareigūnų (vidurkis 3,64) ir nuteistųjų (vidurkis 3,62) mano, jog sąžiningumo nuvertinimas visuomenėje yra svarbi plėšimų plitimo priežastis. Gauti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad tiriamų skirtingų respondentų grupių kultūrinių reiškinių vertinimai yra skirtingi, todėl ir jų reikšmingumas suvokiamas nevienodu lygiu, nors yra pripažįstamas visų respondentų grupių.

Analizuojant visų respondentų grupių požiūrį į teisinius veiksnius, gauti duomenys parodė, kad grupių respondentų nuomonės vertinant išvardintų charakteristikų svarbą buvo panašios, nebuvo gauta statistiškai reikšmingų skirtumų visais atvejais, išskyrus poziciją „švelnūs teismų nuosprendžiai skatina kartoti nusikalstamas veikas“ vertinime. Šio atsakymo vertinime, sulyginus gyventojų (50,5 proc.), policijos pareigūnų (71,2 proc.) ir nuteistųjų (21,4 proc.) atsakymus, buvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,000$), kuris rodo, kad visų respondentų grupių nuomonės išsiskyrė. Tai rodo, kad policijos pareigūnų manymu, teismų priimami švelnūs sprendimai labai skatina naujų plėšimų vykdymą, gyventojų nuomone, tokie sprendimai turi įtakos plėšimų plitimui, tačiau nuteistieji šiai priežasčiai nepritaria, t.y. mano, kad plėšimus vykdančių asmenų elgesį jie įtakoja nedaug. Tuo tarpu sulyginus visų respondentų grupių nuomonę dėl policijos nepajėgumo išaiškinti didelės dalies registruotų plėšimų, nebuvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,076$), tai rodo, kad visų grupių nuomonės, jog žemas plėšimų išaiškinamumas lemia naujų plėšimų vykdymą yra labai panašios. Galima daryti prielaidą, kad pakėlus plėšimų išaiškinamumo lygį, plėšimų dinamiką tai įtakotų mažėjimo linkme.

Tyrimo metu siekiant palyginti gyventojų ir policijos pareigūnų nuomones apie Vilniaus policijos darbą plėšimų prevencijos srityje, gauti rezultatai parodė, kad buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,000$), kuris rodo, kad gyventojai (vidurkis 4,10) policijos darbą plėšimų prevencijos srityje vertina kritiškai, žymiai prasčiau negu policijos pareigūnai (vidurkis 6,09). Tačiau vertinant valstybinę politiką plėšimų ir kitų turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje gauti rezultatai parodė, kad sulyginus gyventojų (vidurkis 3,09) ir pareigūnų (vidurkis 3,10) nuomones, nebuvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,959$), kas rodo, kad abiejų respondentų grupių nuomonės, jog valstybinė politika šioje srityje yra labai žemo lygio, sutapo.

Toliau buvo siekiama nustatyti, ar gyventojų ir policijos pareigūnų vertinimai plėšimų plitimo problemos išsprendimo klausimu sutampa ar skiriasi. Sulyginus abiejų respondentų grupių atsakymų variantus nebuvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas, tai rodo, kad abiejų

apklaustųjų grupių nuomonės yra panašios. Kaip veiksmingiausias priemones abiejų grupių respondentai nurodė plėšimus įvykdžiusių asmenų atsakomybės griežtinimą (gyventojai – 58,1 proc., pareigūnai – 54,2 proc.) ir žmonių skatinimą ir mokymą aktyviai rūpintis savo saugumu (gyventojai – 32,4 proc., pareigūnai – 44,1 proc.), o taip pat vykdomosios valdžios veiksmus imtis visų priemonių saugiai aplinkai viešosiose vietose užtikrinti (gyventojai – 44,8 proc., pareigūnai – 28,8 proc.).

Tyrimo metu siekta palyginti gyventojų ir policijos pareigūnų nuomones, kokiomis priemonėmis reikėtų pagerinti policijos prevencinį darbą. Gauti rezultatai parodė, kad abiejų respondentų grupių kaip veiksmingiausios prevencinio darbo gerinimo priemonės nurodytos šios: siekti policijos ir visuomenės bendradarbiavimo, (gyventojai 55,2 proc., pareigūnai 44,1 proc.), garantuoti teisingą apmokėjimą už darbą (gyventojai 44,8 proc., pareigūnai 40,7 proc.) ir aprūpinti reikiamomis priemonėmis ir tinkamomis darbo sąlygomis (gyventojai 47,6 proc., pareigūnai 45,8 proc.). Šiais atvejais, sulyginus respondentų grupių atsakymus, nebuvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas. Tai rodo, kad tiek gyventojai, tiek pareigūnai vienodai reikšmingomis laiko ir tinkamų atsakingų institucijų ir pareigūnų darbo sąlygų sudarymą, ir visuomenės bendradarbiavimą su policija prevencijos srityje. Tačiau sulyginus nuomones apie teiginį „atsisakyti „universalų“ policininkų idėjos ir aiškiai atskirti skirtingų tarnybų funkcijas,“ nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,001$), kuris rodo, kad gyventojai (15,2 proc.) šios priemonės nelaiko tokia svarbia kaip pareigūnai (39,0 proc.). Tai leidžia daryti prielaidą, jog pareigūnai, kaip šios srities specialistai, tiksliau vertina priskirtų funkcijų efektyvų įgyvendinimą, pareigūnų požiūriu, veiksminga prevencija yra galima aiškiai atibojus skirtingų tarnybų funkcijas.

Panaši tendencija nustatyta, sulyginus gyventojų ir pareigūnų grupių požiūrį į klausimą „ką reikėtų daryti, kad prevencinės programos būtų efektyvesnės?“ Abiejų grupių respondentų prioritetas atiduodamas tokioms aplinkybėms: prevencinei veiklai skirti prioritetinį dėmesį ir finansavimą (gyventojai 45,7 proc., pareigūnai 33,9 proc.) bei sukurti prevencinio darbo vertinimo kriterijus, skatinančius pareigūnų iniciatyvą (gyventojai 30,5 proc., pareigūnai 23,7 proc.). Šiais atvejais nebuvo gautas statistiškai reikšmingas skirtumas (atitinkamai $p=0,186$ ir $p=0,373$), tai rodo, kad skirtingų respondentų grupių nuomonės yra panašios. Tačiau sulyginus nuomones apie teiginį, kuriam pritaria ir vienos, ir kitos grupės apklaustieji „organizuoti įstaigų ir tarnybų veiklą taip, kad prevencines funkcijas vykdančys pareigūnai nebūtų užkrauti funkcijomis, nesusijusiomis su prevencija“, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p=0,001$), kuris rodo, kad gyventojai (38,1 proc.) šios priemonės nelaiko tokia svarbia kaip pareigūnai (61,0 proc.). Gauti duomenys patvirtino, anksčiau nustatytą aplinkybę, kad pareigūnai, kaip šios srities specialistai, tiksliau vertina priskirtų funkcijų efektyvaus įgyvendinimo galimybes, mano, jog prevencines funkcijas vykdančių pareigūnų įgaliojimas vykdyti kitas funkcijas mažina jų prevencinio darbo kokybę.

IŠVADOS

1. Tyrimo metu gauti duomenys rodo, jog 2004-2005 metais Vilniuje stebimas plėšimų augimas, nuo 2006 metų prasideda palaipsnis plėšimų mažėjimas, kuris 2007-2008 metais stabilizuojasi, skiriasi vos 1,7 %. Plėšimų lygis, lyginant 2008 m. su 2004 m., sumažėjo 14,4 proc., arba nuo 280,6 iki 240,1 plėšimų 100 tūkst. gyventojų. Tačiau iš visų Lietuvoje 2008 m. užregistruotų plėšimų, Vilniuje – net 38,6 proc. 2004-2008 metų laikotarpiu plėšimų vidurkis Vilniuje – 271,7, t.y. daugiau kaip dvigubai didesnis už bendrą Lietuvos plėšimų vidurkį. Nepaisant to, lyginamoji plėšimų dalis viso nusikalstamumo tarpe Lietuvoje, Vilniuje ir didžiuosiuose miestuose svyruoja palyginti nežymiai – vidutiniškai nuo 5,8 iki 6,9. Tiriamu laikotarpiu ištirtų plėšimų Vilniuje vidurkis (apie 27 proc.) yra net 1,6 k. žemesnis už bendrą Lietuvos vidurkį (apie 42,3 proc.). Plėšimams Vilniuje yra ypač būdinga, kad dauguma jų įvykdoma viešose vietose: beveik trys ketvirtadaliai jų įvykdoma gatvėje ir vidutiniškai 88 proc. viešose vietose.

2. Atlikto tyrimo duomenys parodė, kad beveik 50 proc. nukentėjusiųjų nuo plėšimų asmenų dėl įvairių priežasčių nepranešė apie tai teisėsaugos įstaigoms. Iškelta hipotezė, kad plėšimų latentiskumas Vilniaus mieste yra didelis, nes Vilniuje yra labai didelis nukentėjusiųjų nepasitikėjimas teisėsaugos įstaigomis, pasitvirtino – beveik pusė nukentėjusiųjų nuo plėšimų tyrimo dalyvių nurodė, kad niekur nesikreipė, nes netiki teisėsauga (netiki, jog kaltininkas bus išaiškintas (20,6 proc.), nepasitiki policija (14,7 proc.), netiki, kad kaltininkas bus teisingai nubaustas (8,8 proc.).

3. Analizuojant duomenis apie plėšimų įvykdymu Lietuvoje įtariamus asmenis, stebima jų skaičiaus mažėjimo tendencija, kuri tolygi pačių plėšimų mažėjimo tendencijai. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog nepilnamečių, įvykdžiusių plėšimus, lyginamoji dalis, tiriamuoju laikotarpiu Lietuvoje kasmet tolygiai didėjo ir nuo 30,3 proc. 2004 m. išaugo iki 37,9 proc. 2008 m.

4. Iš tyrimo duomenų tiriamuoju laikotarpiu matyti bendro nukentėjusiųjų nuo plėšimų skaičiaus mažėjimo tendencija, kuri tolygi pačių plėšimų mažėjimo tendencijai. Tuo tarpu nukentėjusių nepilnamečių asmenų lyginamoji dalis nuosekliai didėjo nuo 17,4 proc. 2004 m. iki 23,3 proc. 2007 m. ir tik 2008 m. sumažėjo (2 proc. nuo visų nukentėjusiųjų).

5. Tyrimo rezultatai patvirtino, kad daugumą plėšimų įvykdo neturintys nuolatinio užimtumo, turintys vidurinę ir žemesnę išsilavinimą vyrai nuo 20 iki 40 metų amžiaus, dažniau jie vykdomi asmenų, gyvenančių mieste.

6. Tyrimo rezultatai parodė, kad didžiausią įtaką plėšimų vykdymui turi šie veiksniai:

- ekonominiai – socialiniai: ekonominės krizės valstybėje, pragyvenimo lygio smukimas ir aukštas nedarbo lygis;

- plėšimus vykdančių asmenų charakteristikos: girtumas, priklausomybė nuo narkotikų, nuolatinio pajamų šaltinio neturėjimas, agresyvumas, polinkis smurtauti bei pastovaus būsto neturėjimas;

- plėšimų aukų elgesio ypatumai: turto, į kurį lengva pasikėsinti viešas „demonstravimas“, girtumas, pavojingų judėjimo maršrutų pasirinkimas ir pavojingo judėjimo laiko pasirinkimas.

7. Tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvoje nėra sukurta turtinių nusikalstamų veikų prevencijos programa, o kartu ir nėra numatyta konkrečių priemonių, būtinų vystyti turtinių nusikalstamų veikų prevenciją, šie uždaviniai vykdomi tik tiek, kiek juos apima teisėsaugos įstaigų bendrieji veiklos planai. Tyrimas visiškai patvirtino hipotezę, kad plėšimų prevencija nereglamentuojama arba reglamentuojama paviršutiniškai. Taip pat nustatyta, kad Vilniuje labai žemas teisėsaugos įstaigų ir kitų institucijų bei vietos bendruomenių bendradarbiavimo lygis turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje.

8. Iš tyrimo metu gautų rezultatų matyti, kad maždaug pusė respondentų (ir gyventojų, ir pareigūnų) negirdėjo apie plėšimų prevencijos programas ir priemones, beveik toks pats procentas nelaikančių jų efektyviomis, o manančių, jog plėšimų prevencijos priemonės duoda teigiamų rezultatų yra labai mažai (gyventojų 3,8 proc., pareigūnų 11,9 proc.). Valstybinę politiką plėšimų ir kitų turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje respondentai vertina nepatenkinamai (apie 3,10 balo).

9. Prevencinių programų efektyvumui kelti pirmenybė tyrimo respondentų atiduodama: prevencinei veiklai skirti prioritetinį dėmesį ir finansavimą bei sukurti prevencinio darbo vertinimo kriterijus, skatinančius pareigūnų iniciatyvą. Prevencinio darbo gerinimui respondentai vienodai reikšmingomis laiko ir tinkamų atsakingų institucijų bei pareigūnų darbo sąlygų sudarymą, ir visuomenės bendradarbiavimą su policija prevencijos srityje. Pareigūnų požiūriu, veiksminga prevencija yra galima tik aiškiai atibojus skirtingų tarnybų funkcijas, kadangi prevencines funkcijas vykdančių pareigūnų įgaliojimas vykdyti kitas funkcijas mažina jų prevencinio darbo kokybę.

10. Atlikto tyrimo metu pasitvirtino hipotezė, kad plėšimų prevencijos priemonės yra neefektyvios todėl, kad valstybės skiriamas dėmesys ir lėšos nusikalstamumo prevencijai yra nepakankamos (šioms programoms įgyvendinti skiriama tik apie 60 proc. reikiamų lėšų).

REKOMENDACIJOS

Formuojant šalyje baudžiamąją politiką ypač svarbu yra įtvirtinti orientaciją į ilgalaikę turtinių nusikalstamų veikų prevencijos perspektyvą. Viena iš svariausių ir turinčių geriausią vystymo ir efektyvumo perspektyvą, kovos su šiomis nusikalstamomis veikomis galimybė yra prevencijos teisinių norminių aktų sukūrimas ir taikymas praktikoje, leisiantis palaipsniui pereiti nuo represinių priemonių prioriteto prie prevencinių priemonių pirmenybės. Siekiant išvengti trumpalaikių veiklų, kurios negali duoti laukiamų ir planuojamų rezultatų, tikslinga sukurti prevencijos priemonių sistemą, organizuojant projektų įgyvendinimo finansavimą nacionaliniu mastu, naudojant vieningus prevencijos metodus, užtikrinant tęstinumą bei sukuriant ir taikant vieningą jų vertinimo metodiką.

Teisėsaugos institucijų vykdomoje veikloje plėšimų kontrolei ir prevencijai gerinti pirmenybė turi būti atiduodama prevencinei veiklai ir tinkamam finansavimui bei prevencinio darbo vertinimo kriterijų, skatinančių pareigūnų iniciatyvą sukūrimui. Derėtų atsakingai įvertinti ir reorganizuoti prevencijos padalinių ir pareigūnų funkcijas ir darbo metodus (remiantis bendruomenės modeliu, pagrįstu naujais šio laikmečio reikalavimais) taip, kad jie iš tikrųjų atliktų jiems pavestą – prevencijos – funkciją. Prevencijos subjektų (policijos prevencijos inspektorių) kvalifikacija turi būti nuolat ir kryptingai tobulinama, pasitelkiant teigiamą vidaus ir užsienio valstybių patirtį.

Būtina tobulinti esamą statistinės informacijos sistemą, kad ji leistų ne tik fiksuoti faktinę situaciją: plėšimų priežasčių ir įvykdymo aplinkybių visumą, plėšimus vykdančių asmenų kriminologinę charakteristiką, bet ir ją analizuoti kriminologiniu požiūriu bei daryti plėšimų prevencijos vykdymui būtinas išvadas.

Siekiant veiksmingos plėšimų prevencijos būtinas požiūrio į prevenciją keitimas visuomenėje. Keliant visuotinės kultūros ir visų socialinių subjektų bendradarbiavimo lygmenį švietimo, informavimo ir motyvavimo būdais turėtų būti skatinama vietos gyventojų iniciatyva patiems gerinti gyvenimo kokybę savo gyvenamojoje aplinkoje, propaguojant bendros veiklos priemones, į procesą įjungiant vietinę žiniasklaidą, tam panaudojant savivaldybės, kitų socialinių partnerių informacinius standus, viešąją reklamą. Reikšminga yra akcentuoti, viešinti, skleisti informaciją apie pozityvius pokyčius, o ne neigiamas puses.

Policijos įstaigos turi užtikrinti patikimą, objektyvų ir nepertraukiamą visuomenės informavimą apie veiksnius, susijusius su plėšimų prevencija: esama kriminogeninė padėtis, prevencijos tarnybų ir pareigūnų kontaktai, vykdomos prevencinės priemonės, naujausia informacija apie turto ir asmens apsaugos būdus ir kt.

Vykdam ir plėtojant plėšimų prevenciją dėmesys atkreiptinas į šias praktines prevencines priemones:

- vieša ir aktyvi informacija apie apsisaugojimo nuo galimų užpuolimų būdus, pvz. senyvų žmonių palydėjimas, jiems turint su savimi didesnės vertės turto ar grynųjų pinigų (atsiėmus pensiją iš banko ir pan.); jaunesnio amžiaus vaikų pasitikimas iš mokyklų (galimas tėvų kooperavimasis ir pan.); rekomendacija tėvams nepirkti vaikams brangių mobiliųjų telefonų, o taip pat diegti vaikams įprotį nedemonstruoti viešose vietose, nepažįstamųjų akivaizdoje savo turimų vertingų daiktų; gyventojų skatinimas rinktis saugesnius judėjimo maršrutus, vengiant blogiau apšviestų, mažiau judrių vietovių, ieškant galimybių nebūti nesaugiose vietose vienas ir pan.;

būtina, kad tokia informacija būtų plačiai ir viešai pateikiama, (kaip teigiamą pavyzdį galima nurodyti visuomenės, žiniasklaidos, politikų ir pareigūnų susivienijimą, sprendžiant pastaraisiais metais saugaus eismo problematiką);

- saugaus elgesio ir savo turto saugumo užtikrinimo aktyvus ir viešas skatinimas: vaizdo kamerų ir kitų techninių priemonių diegimas nekilnojamojo turto ir gyvenamosios ar įstaigos, įmonės aplinkos apsaugai; lengvai pernešamų vertybių ženklavimas; nekilnojamo turto savininkų informacinių ženklavimų apie esamas turto saugos priemones viešas demonstravimas; gyventojų skatinimas turėti bent minimalias savisaugos priemones potencialiam užpuolimui viešojoje vietoje atremti (dujų balionėlių, žirkles, dildę ir pan.); jaunesniojo amžiaus vaikų mokymas, kaip elgtis, esant pavojui, jog į būstą nori patekti nepageidaujami asmenys ir pan.;

būtina, kad tokia informacija taip pat būtų plačiai ir viešai pateikiama.

Net ir esant sudėtingai politinei-ekonominei padėčiai valstybėje, nesiimti taupyti viešojo saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo priemonių sąskaita, o priešingai, ekonominio nuosmukio laikotarpiu suaktyvėjus kriminogeniniams veiksniams, imtis visų įmanomų ir papildomų priemonių viešojo saugumo užtikrinimui (tinkamam gatvių, automobilių aikštelių, gyvenamųjų kvartalų apšvietimui, tvarkymui ir kt.).

Kryptingai ir nuosekliai įgyvendinant plėšimų prevencijos priemones, paraleliai turi būti tęsiamos ir vystomos ir kitos prevencinės programos ir priemonės. Socialinė prevencija turi būti nukreipta šalinti arba mažinti socialines, ekonomines, dvasines-psichologines nusikalstamumą, tame tarpe ir plėšimus, determinuojančias priežastis ir sąlygas, plėtoti visuomenės kultūros lygio kėlimą, švietimą, tame tarpe ir teisinį kriminologinį. Rekomenduotina skatinti jaunimo ir kitų socialinių grupių užimtumo iniciatyvas, tiek savitikslias, tiek kaip bendruomenių saugumo programų dalį. Šioje srityje kaip pirminės prevencijos priemonės galėtų pasitarnauti sporto kompleksų ir programų diegimas, laisvalaikio centrų veiklos plėtimas, bibliotekų ir skaityklų tinklo plėtimas, mokyklų ir kitų lavinimo įstaigų socialinės – informacinės veiklos plėtojimas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
2. Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V. ir kt. Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 m. Monografija – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2008.
3. Babachinaitė G., Kuklianskis S. „Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos“ //Jurisprudencija nr.42 (34). 2003.
4. Bluvšteinas J. //(Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994.
5. Boucher M. , Les représentations pusillanimes des quartiers d’habitat social, de la présence immigrée et de l’Islam en France, in Boucher M., *De l’égalité formelle à l’égalité réelle. La question de l’ethnicité dans les sociétés contemporaines*, Paris, L’harmattan, 2001.
6. Community policing and crime prevention in America and England. Edit by Robert C.Wadmen and Sir Stanley E.Bailey.- Chicago. 1993.
7. Criminology. Edited by Chris Hale, Keith Hayward, Azrini Wahidin, Emma Wincup. Oxford. 2005.
8. The Sage Dictionary of Criminology. Complited and edited by Eugene McLaughlin and John Muncie. London. Thousand Oaks. New Delhi. 2001.
9. Dobryninas A., Gaidys V.. Ar saugi Lietuvos visuomenė? (Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą. – Vilnius: LR Seimas, Jungtinių Tautų Vystymo Programa. 2004. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. <http://www.nplc.lt/stat/auk/auk3.htm>; žiūrėta 2009-11-18.
10. Drakšienė A., Michailovič I. Kriminologijos žinynas. Vilnius. 2008.
11. Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 1998.
12. Duomenys apie asmenis, įtariamus (kaltinamus) nusikalstamų veikų padarymu Lietuvos Respublikoje (Forma_30-SAV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=1#At; žiūrėta 2009-09-23.
13. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, padarytas viešose vietose ir gatvėse (Forma_VPV-SAV);
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=VPV-ITI&fnr=6; žiūrėta 2009-09-29.
14. Duomenys apie įtariamus (kaltinamus) ir nukentėjusius asmenis Lietuvos Respublikoje (Forma_1G-A)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2004&menuo=12®ionas=0&id3=1;
[http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=200812/f-1g-a-200812.data.txt&ff=<!--|1G-A|7|-->&tt=Duomenys%20apie%20įtariamus%20\(kaltinamus\)%20ir%20nukentėjusius%20asmenis%20Lietuvos%20Respublikoje%20\(Forma_1G-A\)](http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=200812/f-1g-a-200812.data.txt&ff=<!--|1G-A|7|-->&tt=Duomenys%20apie%20įtariamus%20(kaltinamus)%20ir%20nukentėjusius%20asmenis%20Lietuvos%20Respublikoje%20(Forma_1G-A))
 žiūrėta 2009-09-23.

15. Duomenys apie įtariamų (kaltinamų) asmenų nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje (Forma_2)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=1#Atas; žiūrėta 2009-10-23.
16. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2004&menuo=12®ionas=0&id3=1; žiūrėta 2009-09-29.
17. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK-SAV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=EK-SAV&fnr=39; žiūrėta 2009-09-29.
18. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas viešose vietose ir gatvėse (Forma_VPV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2004&menuo=12&ff=VPV-ITI&fnr=6;
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=VPV-ITI&fnr=6; žiūrėta 2009-09-29.
19. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas viešose vietose ir gatvėse (Forma_VPV-SAV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2005&menuo=12&ff=VPV-SAV&fnr=6; žiūrėta 2009-09-29.
20. Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma _PLĖŠ)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas-PLES ;
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2008&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas-PLES; žiūrėta 2009-10-19.
21. Froidas Z. Kasdienio gyvenimo psichopatologija. Vilnius. 1992.
22. Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 1 dalis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2001.

23. Justickis V. Kriminologija: Vadovėlis. 2 dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras. 2004.
24. Kauno miesto savivaldybės korupcijos prevencijos programa iki 2009 metų. <http://ex.kaunas.lt/files/922/programa%20iki%202009.doc>; žiūrėta 2009-11-16.
25. Kestenis A. „, Policijos vaidmuo atliekant pirminę narkomanijos prevenciją, mažinančią narkotikų paklausą“//Jurisprudencija nr. 35 (27) 2002.
26. Kuklianskis S. Nusikalstamumo kontrolės Lietuvoje mokslinė koncepcija. 1995.
27. Kvieskienė G. Pozityvioji socializacija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas. 2005.
28. Lagrange H., Crime et conjoncture socio-economique. Éditions OPHRYS et Association Revue Française de Sociologie. 2001.
29. Leliūgienė. I. Žmogus ir socialinė aplinka. Vilnius. 1997.
30. Lietuvos Respublikos nacionalinė kovos su korupcija programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_bin?p_id=344466; žiūrėta 2009-11-16.
31. Lietuvos policijos sistemos plėtros programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289590; žiūrėta 2009-10-06.
32. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. 5-V-384 Dėl Viešosios policijos prevencijos padalinio pareigūno tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo. <http://www.policija.lt/index.php?print=1&id=2796&page=3>; žiūrėta 2009-10-06.
33. Lipsey M.W. Jevenile delinquency treatment: A meta – analytic inquiry into the variability of effects//T.D. Cook, H.Cooper,D.S.Cordray, H.Hartman, L.V.Hedges, R.V.Light, T.A. Louis and F. Mosteller(eds.).Meta – Analysis for Explanation. – Beverly Hills,CA:Sage, 1992.
34. Lorenzas K. Vadinamasis blogis. Vilnius, 2001.
35. Mucchielli L., Delinquance et immigration: le sociologie face au sens commun. Texte paru dans *Hommes et migrations*, 2003, n°1241.
36. Nacionalinė narkomanijos ir narkotikų kontrolės 2004-2008 metų strategija. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259392&p_query=narkomanijos%20prevencija&p_tr2=2; žiūrėta 2009-10-09.
37. Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004–2008 metų programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=231163; žiūrėta 2009-10-09.
38. Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=283668&p_query=nacionalin%EB%20nusikaltim%F8%20prevencijos%20ir%20kontrol%EB%20programa&p_tr2=2; žiūrėta 2009-10-09.
39. Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008-2010 metų

- programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_bin?p_id=331947; žiūrėta 2009-11-16
40. Narkotikų kontrolės departamento prie LR Vyriausybės veiklos kryptys. <http://www.nkd.lt/lt/naujienos/renginiai/Aktualijos/>; <http://www.nkd.lt/lt/prevencija/> žiūrėta; 2009-11-18.
 41. Novikovas A. „Vietos savivaldos institucijų vaidmuo įgyvendinant viešąją tvarką“ //Jurisprudencija nr.35 (27). 2002.
 42. Nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji politika pereinant į rinkos ekonomiką = Crime prevention and criminal policy of the way to market economy: VII Baltijos šalių kriminologų simpoziumas, Vilnius, 1993 m. gruodžio 24 d. // ats. red. Antanas Dapšys.- Vilnius. 1995 m.
 43. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro finansavimo nutraukimas atskleidžia prevencijos sistemos problemas. <http://www.infolex.lt/Portal/start.asp?act=news&Tema=50&str=26209> žiūrėta 2009-10-09.
 44. Nusikaltimų prevencijos programos. Užsienio patirtis. <http://www.nplc.lt/sena/vz/vz7.htm> žiūrėta 2009-10-09.
 45. Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_bin?p_id=71424; žiūrėta 2009-11-16.
 46. Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos ir Švietimo ir mokslo ministerijos 2003 m. rugsėjo 23 d. bendradarbiavimo sutartis.
 47. Pritrūkęs narkotikams apvogė naujagimius. http://www.nkd.lt/files/monitoringas/2009/NKD_-_Ziniaskaidos_apzvalga_20091111.pdf; žiūrėta 2009-11-18.
 48. Rey H., *La peur des banlieues*, Paris, Presses de Sciences-Po. 1996.
 49. Saugi kaimynystė Vilniaus mieste. Sudarytojas: Vilniaus miesto vyriausiasis policijos komisariatas. Vilnius: Daigai. 2008.
 50. Smurtas prieš moteris ir vaikus Lietuvoje., - Vilnius. Vilniaus universitetas. Moterų studijų centras. 1997.
 51. Stankevičius V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. Kaunas: Lietuvos Universiteto Teisių fakulteto leidinys. 1925 m.
 52. Tarptautiniai dokumentai 4, JT dokumentų rinkinys, nusikalstamumo prevencija ir baudžiamoji justicija, standartai ir normos, JT nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairės. – Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2004.
 53. Tarptautinių žodžių žodynas, © Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985; <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=latentinis&wid=11317>; žiūrėta 2009-10-23.

54. Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato nutarimas 2005-06-23 Nr. 52. http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=29254; žiūrėta 2009-10-28.
55. Tobler N.A. Drug prevention programs can work: Research findings//Journal of Addictive Diseases. 1992. Vol. 11(3).
56. Užregistruotos nusikalstamos viekos Lietuvoje. <http://www.nplc.lt/sena/stat/nus/nus1.htm>; žiūrėta 2009-09-23.
57. Vaikų ir jaunimo socializacijos programa. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296403&p_query=vaik%F8%20ir%20jaunimo%20socializacijos%20programa&p_tr2=2; žiūrėta 2009-10-09.
58. Vansevičius S. Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919-1940 metais. Vilnius. Justitia. 1996.
59. Vilniaus apskrities policijos įstaigų 2008 metų veiklos ataskaita. <http://www.vilnius.policija.lt/index.php?sid=285&tid=2857>; žiūrėta 2009-10-09
60. Алексеев А.И. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы. Монография. 2001.
61. Воронин. Ю.А. Введение в криминологию. (Курс лекций). Москва: Флинт. 2008.
62. Кернер Х-Ю. (составитель). Криминология. Словарь-справочник. (Ред. А.И.Долгова). Москва: Норма. 1998.
63. Криминологическое измерение. Под редакцией К.К.Горяинова. Москва: Норма. 2008.
64. Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева. Москва: Юристъ. 2005.
65. Криминология. Под редакцией В.Н.Кудрявцева и проф. В.Е.Эминова Москва: Юристъ. 1997.
66. Преступность и культура. Криминологическая ассоциация научно-исследовательский институт проблем укрепления законности и правопорядка. Москва. 1999.
67. Российская криминологическая энциклопедия: преступность и борьба с ней в понятиях и комментариях. Москва: Норма. 2000.

Anotacija

Šiame darbe autorius analizuodamas plėšimų raidą, juos įtakojančius veiksnius Vilniuje daugiau dėmesio skiria praktinėms problemoms, susijusioms su plėšimų prevencija Vilniaus mieste, kuris kaip šalies sostinė ir didžiausias Respublikos miestas, atspindi didiesiems Lietuvos miestams būdingus plėšimų raidos požymius. Darbe apžvelgta ir išnagrinėta plėšimų raida Vilniuje 2004-2008 metų laikotarpiu, asmenų, vykdančių plėšimus asmenybės bruožai ir plėšimų plitimą sąlygojantys veiksniai bei prevencinių priemonių, vykdomų Vilniuje efektyvumas ir problematika. Tai patikslinama ir vertinama, remiantis plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės situacijos empirinio tyrimo analize. Vertinant atlikto tyrimo metu gautus rezultatus bei apibendrinant esamą plėšimų prevencijos situaciją, suformuluotos išvados ir rekomendacijos plėšimų prevencijai Vilniuje tobulinti ir vystyti.

Raktažodžiai: plėšimai, plėšimų priežastys, kriminologiniai rodikliai, plėšimų prevencija.

Annotation

This paper analyzes the development of robberies in Vilnius and the factors influencing the robberies' specifics. A particular focus is given to practical problems related to the prevention of robberies in Vilnius, the capital and the largest city of the country. Vilnius clearly represents the common features of robberies' development in large towns of Lithuania. The paper focuses on the robberies' development between 2004 and 2008, it also analyzes the personal characteristics of robbers, factors influencing the spread of such crimes. Moreover, the paper gives an overlook of the preventive means taken in Vilnius - their efficiency and problems. The data is illustrated by an empirical analysis of the common criminal situation in the city. After considering the results of the study and summarizing the situation in the robberies' prevention area, the paper gives conclusions and recommendations on improving the system of prevention in Vilnius.

Keywords: robberies, causes of robberies, criminal statistics, prevention of robberies.

Santrauka

Nors tarp įvykdomų turtinių nusikalstamų veikų dažniausios yra vagystės, plėšimų kriminologinio tyrimo aktualumą sąlygoja jų smurtinis pobūdis, dėl kurio sukeliamas kur kas didesnis pavojus visuomenei apskritai ir konkrečiam nukentėjusiajam. Dėl šios plėšimų ypatybės, jų prevencijos klausimas yra svarbus tobulinant esamus ir ieškant naujų būdų ir priemonių kovai su šiais nusikaltimais. Todėl šiame darbe autorius analizuodamas bendrą plėšimų charakteristiką, kriminologinius rodiklius, pagrindinius plėšimų vykdymą įtakojančius veiksnius bei juos vykdančių asmenų charakteristiką Vilniuje, daugiau dėmesio skiria praktinėms problemoms, susijusioms su plėšimų prevencija Vilniaus mieste.

Darbo tikslas – išnagrinėjus plėšimų pagrindinius rodiklius, probleminius plėšimų prevencijos aspektus pateikti moksliškai pagrįstas rekomendacijas plėšimų prevencijai Vilniaus mieste vystyti.

Mokslo tiriamajame darbe apžvelgta ir išnagrinėta plėšimų raida Vilniuje 2004-2008 metų laikotarpiu, asmenų, vykdančių plėšimus asmenybės bruožai ir plėšimų plitimą sąlygojantys veiksniai bei prevencinių priemonių, vykdomų Vilniuje efektyvumas ir problematika. Tai patikslinama ir vertinama, remiantis plėšimų Vilniaus mieste kriminologinės situacijos empirinio tyrimo analize, kuri siekiant kuo visapusiškiau ir objektyviau ištirti plėšimų Vilniuje priežastis atlikta, apklausiant tris skirtingas respondentų kategorijas: gyventojus, policijos pareigūnus ir asmenis, teistus už plėšimus.

Nors tyrimo metu buvo nustatyta, kad nuo 2006 m. Vilniuje, kaip ir visoje Lietuvoje, plėšimams būdinga jų skaičiaus mažėjimo tendencija, pasitvirtino hipotezė, kad plėšimų latentiskumas Vilniaus mieste yra labai didelis. Tyrimo metu taip pat buvo nustatyta, kad Lietuvoje nėra sukurtas turtinių nusikalstamų veikų prevencijos mechanizmas, plėšimų prevencijos uždaviniai praktikoje vykdomi tik tiek, kiek juos apima teisėsaugos įstaigų bendrieji veiklos planai. O teisėsaugos įstaigų ir kitų institucijų bei vietos bendruomenių bendradarbiavimo lygis turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje Vilniuje yra labai žemas.

Vertinant atlikto tyrimo metu gautus rezultatus bei apibendrinant esamą plėšimų prevencijos situaciją, buvo suformuluotos rekomendacijos plėšimų prevencijai Vilniuje tobulinti ir vystyti.

Summary

Although theft is the most common capital-related crime, robberies must be given a particular focus. An analysis of this kind of crime must be made, since the crime is of a violent nature - therefore, it poses a much bigger threat to the victim and to the society in general. Due to these reasons, the issue of robberies' prevention is extremely relevant in order to fight such crime. Therefore, the paper analyzes the common characteristics of robberies, criminal situation, the main factors influencing robberies and the personal characteristics of the criminals. A major focus is given to Vilnius - the largest city and the capital of Lithuania, hence the results of the analysis can be applied to a much broader area.

The goal of the paper is to present effective recommendations on improving the robberies' prevention in Vilnius, based on scientific proof, given by an analysis of the main criminal indicators and problematic aspects of prevention.

A scientific study presents and analyses the definition of robberies, their development in Vilnius between 2004 and 2008, characteristics of the criminals' personalities and the factors influencing the spread of robberies. It also gives a detailed look at preventive means, taken in Vilnius, and their problematics. The study is based on an empiric analysis of crime situation in Vilnius. This analysis has been conducted by making a poll for three different categories of respondents: local inhabitants, police officers and felons sentenced for robberies. Such a poll was really helpful in order to define the causes of robberies in Vilnius as accurately as possible.

The analysis proved that since 2006 the number of robberies in Vilnius tends to drop. However, the latency proved to be very high - in Vilnius and in the entire country. The study also concludes that Lithuania doesn't have a capital-related crime prevention mechanism, and the robberies' prevention is performed in practice only as much as indicated by the general plans of law enforcement institutions. Moreover, the cooperation between the law and the local communities in Vilnius in order to improve crime prevention is at a very low level.

After conducting an analysis of the situation, the paper gives recommendations for improving the prevention of robberies in Vilnius.

1 PRIEDAS. Visų nusikalstamų veikų, vagysčių ir plėšimų dinamika Lietuvoje 2004-2008 m.¹¹⁷

Metai/ Nusikalstamos veikos	Visos nusikalstamos veikos			Vagystės			Plėšimai		
	Užregistruota nusikalstamų veikų	Nusikalstamų veikų skaičiaus pakitimo tempai, lyginant su praeitais metais(%)	Nusikalstamų veikų skaičius tenkantis 100 000 gyventojų	Užregistruota nusikalstamų veikų	Nusikalstamų veikų skaičiaus pakitimo tempai, lyginant su praeitais metais(%)	Nusikalstamų veikų skaičius tenkantis 100 000 gyventojų	Užregistruota nusikalstamų veikų	Nusikalstamų veikų skaičiaus pakitimo tempai, lyginant su praeitais metais(%)	Nusikalstamų veikų skaičius tenkantis 100 000 gyventojų
2004	93419	-	2682,7	50672	-	1455,1	5323	-	152,9
2005	89815	-3,9	2622	43473	-14,2	1269,1	5206	-2,2	152
2006	82155	-8,5	2414	38452	-11,5	1129,8	4343	-16,6	127,6
2007	73741	-10,2	2178,6	33956	-11,7	1003,2	3802	-12,5	112,3
2008	78090	5,9	2306,1	38422	13,2	1135,1	3452	-9,2	102

2 PRIEDAS. Plėšimų lygis 100 000 gyventojų 2004-2008 m.¹¹⁸

Vietovė/ Metai	2004	2005	2006	2007	2008	Vidurkis
Lietuva	152,9	152	127,6	112,3	102	129,4
Vilnius	280,6	312,3	280,6	244,9	240,1	271,7
Kaunas	176,3	229,1	187,7	165,6	116,7	175,1
Klaipėda	272,7	248,4	162,3	198	228	221,9
Šiauliai	213,6	183,8	150,3	112,9	116,8	155,5
Panevėžys	257,6	200,4	164,8	187,7	116,1	185,3

3 PRIEDAS. Užregistruota plėšimų 2004 - 2008 metais (absoliučiais skaičiais)¹¹⁹

Vietovė / Metai	2004	2005	2006	2007	2008	Vidurkis per 5 m.
Lietuva	5323	5206	4343	3802	3452	4425
Vilnius	1555	1727	1553	1358	1331	1505
Kaunas	668	834	677	593	418	638
Klaipėda	529	469	304	368	424	419
Šiauliai	289	239	194	145	150	203
Panevėžys	314	233	190	215	133	217

¹¹⁷ Duomenys pagal šaltinį: Užregistruotos nusikalstamos veikos Lietuvoje. <http://www.nplc.lt/sena/stat/nus/nus1.htm>; žiūrėta 2009-09-23

¹¹⁸ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK-SAV)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=EK-SAV&fnr=39; žiūrėta 2009-09-23

¹¹⁹ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK-SAV)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=EK-SAV&fnr=39; žiūrėta 2009-09-23

4 PRIEDAS. Duomenys apie įtariamus (kaltinamus) plėšimų įvykdymu Lietuvoje asmenis 2004-2008 m.¹²⁰

Metai / Asmenys	Užregistruota įtariamų asmenų	Iš jų						Iš viso nepilna-mečių %
		Vyrų	%	Iš jų nepilna-mečių	Moterų	%	Iš jų nepilna-mečių	
2004	2822	2740	97,1	827	82	2,9	27	30,3
2005	2865	2754	96,1	922	111	3,9	39	33,5
2006	2459	2341	95,2	802	118	4,8	49	34,6
2007	2093	2013	96,2	732	80	3,8	50	37,4
2008	1967	1903	96,7	711	64	3,3	34	37,9

5 PRIEDAS. Duomenys apie plėšimus, kurių padarymu įtariamais (kaltinami) neblaivūs asmenys 2004-2008 m.¹²¹

Vietovė/ Metai	2004	2005	2006	2007	2008
Lietuva	685	575	545	454	424
Vilniaus m.	63	64	37	31	28
Kauno m.	41	51	44	45	48
Klaipėdos m.	33	13	20	11	21
Šiaulių m.	44	27	22	20	23
Panevėžio m.	23	19	35	27	14

6 PRIEDAS. Plėšimų skaičius ir jų lyginamoji dalis 2004-2008 m.¹²²

Vietovė/ Metai	2004		2005		2006		2007		2008		Skai-čiaus vidur-kis	Nusikal-timų lyginam-osios dalies vidurkis
	Skai-čius	Nusika-ltimų lygina-moji dalis	Skai-čius	Nusika-ltimų lygina-moji dalis	Skai-čius	Nusika-ltimų lygina-moji dalis	Skai-čius	Nusika-ltimų lygina-moji dalis	Skai-čius	Nusika-ltimų lygina-moji dalis		
Lietuva	5323	6,3	5206	6,3	4343	5,8	3802	5,6	3452	4,8	4425	5,8
Vilnius	1555	6,9	1727	7,5	1553	7	1358	6,6	1331	5,9	1505	6,8
Kaunas	668	6,9	834	7,1	677	6,7	593	7,1	418	5	638	6,6
Klaipėda	529	9,1	469	8,2	304	6	368	7,1	424	8,4	419	7,8
Šiauliai	289	8,8	239	7,6	194	6,9	145	5,3	150	5,8	203	6,9
Panevėžys	314	9,3	233	8,1	190	7,3	215	9,6	133	5,9	217	8

¹²⁰ Duomenys apie įtariamus (kaltinamus) ir nukentėjusius asmenis Lietuvos Respublikoje (Forma_1G-A)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2004&menuo=12®ionas=0&id3=1;

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=200812f-1g-a-200812.data.txt&ff=<!--1G-A/71-->

&tt=Duomenys%20apie%20įtariamus%20(kaltinamus)%20ir%20nukentėjusius%20asmenis%20Lietuvos%20Respublikoje%20(Forma_1G-A) žiūrėta 2009-09-23.

¹²¹ Duomenys apie nusikalstamas veikas, kurių padarymu įtariamais (kaltinami) neblaivūs asmenys (Forma_NEB)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2005&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=1#Atas-VPV-SAV; žiūrėta 2009-09-23

¹²² Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK-SAV)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2005&menuo=12&ff=EK-SAV&fnr=38

7 PRIEDAS. Duomenys apie plėšimus, padarytus viešose vietose 2004-2008 m.¹²³

Vietovė / Metai	2004	2005	Augimas(+) Mažėjimas (-) proc.	2006	Augimas(+) Mažėjimas (-) proc.	2007	Augimas(+) Mažėjimas (-) proc.	2008	Augimas(+) Mažėjimas (-) proc.
Lietuva	3710	3624	-2.3	3104	-14.3	2699	-13	2416	-10.5
Vilnius	1308	1523	16.4	1370	-10	1242	-9.3	1156	-6.9
Kaunas	570	602	5.6	480	-20.3	448	-6.7	343	-23.4
Klaipėda	455	366	-19.6	235	-35.8	202	-14	254	25.7
Šiauliai	178	150	-15.7	140	-6.7	108	-22.9	85	-21.3
Panevėžys	256	194	-24.2	173	-10.8	200	15.6	116	-42

8 PRIEDAS. Duomenys apie plėšimus, padarytus gatvėse 2004-2008 m.¹²⁴

Vietovė / Metai	2004	2005	Augimas(+) Mažėjimas (-) proc.	2006	Augimas(+) Mažėjimas (-) proc.	2007	Augimas(+) Mažėjimas (-) proc.	2008	Augimas(+) Mažėjimas (-) proc.
Lietuva	2728	2740	0.4	2370	-13.5	2164	-8.7	1885	-12.9
Vilnius	989	1185	19.8	1099	-7.3	1061	-3.5	962	-9.3
Kaunas	414	456	10.1	368	-19.3	351	-4.6	277	-21.1
Klaipėda	274	256	-6.6	155	-39.5	149	-3.9	184	23.5
Šiauliai	162	107	-34	88	-17.8	80	-9.1	62	-22.5
Panevėžys	177	133	-24.9	124	-6.8	151	21.8	83	-45

9 PRIEDAS. Pasikėsino dalykas - pinigai¹²⁵

Vietovė / Metai	2004		2005		2006		2007		2008	
	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta
Lietuva	2141	821	2095	751	1766	668	1610	589	1414	544
Vilnius	554	109	657	148	589	119	563	93	514	120
Kaunas	299	92	366	98	288	78	228	96	174	74
Klaipėda	187	49	183	41	120	45	140	41	156	39
Šiauliai	109	53	90	39	80	37	60	23	59	19
Panevėžys	93	24	56	23	45	21	77	16	48	10

¹²³ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas viešose vietose ir gatvėse (Forma_VPV-SAV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2005&menuo=12&ff=VPV-SAV&fnr=6; žiūrėta 2009-09-23

¹²⁴ Ten pat

¹²⁵ Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma_PLEŠ)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2008&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas-PLES; žiūrėta 2009-09-23

10 PRIEDAS. Pasikėsinimo dalykas – mobilusis telefonas¹²⁶

Vietovė / Metai	2004		2005		2006		2007		2008	
	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta
Lietuva	2947	1060	3152	1158	2761	1103	2403	1000	2122	899
Vilnius	900	192	1158	258	1066	268	977	245	906	254
Kaunas	371	124	560	172	438	173	398	171	240	118
Klaipėda	337	106	274	91	209	97	205	80	290	97
Šiauliai	175	72	129	65	118	52	75	43	79	34
Panevėžys	212	71	168	74	136	51	152	53	95	33

11 PRIEDAS. Pasikėsinimo dalykas - juvelyriniai dirbiniai, brangenybės¹²⁷

Vietovė / Metai	2004		2005		2006		2007		2008	
	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta
Lietuva	203	83	187	71	190	72	182	68	157	75
Vilnius	57	16	42	13	54	16	51	8	47	18
Kaunas	34	15	45	15	43	9	32	11	28	11
Klaipėda	21	5	26	7	19	7	24	8	26	8
Šiauliai	11	7	13	5	9	4	9	3	4	6
Panevėžys	6	3	4	6	6	-	12	5	5	2

12 PRIEDAS. Pasikėsinimo dalykas - lengvasis automobilis¹²⁸

Vietovė / Metai	2004		2005		2006		2007		2008	
	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta	Užregistruota	Ištirta
Lietuva	82	59	60	25	50	32	43	21	24	18
Vilnius	17	15	8	1	11	5	7	6	5	2
Kaunas	3	1	5	4	4	3	6	2	5	-
Klaipėda	6	7	4	4	3	2	2	1	1	1
Šiauliai	6	2	4	4	1	1	1	-	-	-
Panevėžys	-	1	1	-	1	2	-	-	-	-

¹²⁶ Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma _PLĖŠ)

http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2008&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas-PLĖS; žiūrėta 2009-09-23

¹²⁷ Ten pat

¹²⁸ Ten pat

13 PRIEDAS. Duomenys apie nukentėjusius nuo plėšimų Lietuvoje asmenis 2004-2008 m.¹²⁹

Metai / Asmenys	Užregistruota nukentėjusių asmenų	Iš jų							
		Vyrų	%	Iš jų nepilnamečių	Moterų	%	Iš jų nepilnamečių	Iš viso nepilnamečių %	Juridinių asmenų
2004	4872	3212	66,8	696	1616	33,2	152	17,4	44
2005	5213	3610	69,9	937	1567	30,1	187	21,6	36
2006	4516	3220	72,1	875	1260	27,9	162	23	36
2007	3986	2890	73,1	794	1073	26,9	134	23,3	23
2008	3754	2632	71,4	702	1075	28,6	98	21,3	47

14 PRIEDAS. Duomenys apie nukentėjusius nuo plėšimų 2004-2008 m.¹³⁰

Vietovė / Metai	2004	2005	Augimas(+)Mažėjimas (-) proc.	2006	Augimas(+)Mažėjimas (-) proc.	2007	Augimas(+)Mažėjimas (-) proc.	2008	Augimas(+)Mažėjimas (-) proc.
Lietuva	4828	5177	7,2	4480	-13,5	3963	-11,5	3705	-6,5
Vilnius	1492	1802	20,8	1629	-9,6	1434	-12	1396	2
Kaunas	437	693	58,6	651	-6,1	578	-11,2	437	-21,7
Klaipėda	534	467	-12,5	299	-36	373	24,7	434	9,8
Šiauliai	322	279	-13,4	194	-30,5	146	-24,7	161	-8
Panevėžys	303	220	-27,4	209	-5	266	27,3	173	-67,4

15 PRIEDAS. Užregistruotų ir ištirtų plėšimų skaičius 2004-2008 m.¹³¹

Vietovė / Metai	2004		2005		2006		2007		2008	
	Skaičius	Ištirta %	Skaičius	Ištirta %	Skaičius	Ištirta %	Skaičius	Ištirta %	Skaičius	Ištirta %
Lietuva	5323	41.1	5206	40	4343	43.4	3802	43.2	3452	43.8
Vilnius	1555	27.8	1727	27	1553	26.5	1358	25.6	1331	28
Kaunas	668	37.6	834	32.9	677	38	593	43.7	418	50.7
Klaipėda	529	31	469	32.4	304	51	368	38.6	424	36.1
Šiauliai	289	47.4	239	54.8	194	48.5	145	55.9	150	40.7
Panevėžys	314	33.8	233	43.3	190	41.1	215	32.6	133	29.3

¹²⁹ Duomenys apie įtariamus (kaltinamus) ir nukentėjusius asmenis Lietuvos Respublikoje (Forma_1G-A)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2004&menuo=12®ionas=0&id3=1;
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/txt_file.phtml?fv=200812/f-1g-a-200812.data.txt&ff=<!--1G-A/1-->
 >&tt=Duomenys%20apie%20įtariamus%20(kaltinamus)%20ir%20nukentėjusius%20asmenis%20Lietuvos%20Respublikoje%20(Forma_1G-A);
 žiūrėta 2009-09-23.

¹³⁰ Duomenys apie užregistruotus ir išaiškintus plėšimus (Forma_PLĖŠ)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=8&metai=2006&menuo=12®ionas=0&id3=1&idAta=2#Atas-PLĖS; žiūrėta 2009-09-23

¹³¹ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje (Forma_EK-SAV)
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/html_file.phtml?metai=2008&menuo=12&ff=EK-SAV&fnr=39; žiūrėta 2009-09-23

Mielas respondente,

Mykolo Romerio Universiteto Viešojo saugumo fakulteto magistrantė Živilė Puzinienė atlieka tyrimą, kurio tikslas yra išnagrinėti plėšimų Vilniaus mieste pagrindinius rodiklius, probleminius plėšimų prevencijos aspektus bei pateikti moksliai pagrįstas rekomendacijas plėšimų prevencijai Vilniaus mieste vystyti. Anketoje nėra *teisingų ar neteisingų* teiginių ir atsakymų į klausimus. Tyrimui yra svarbi Jūsų nuomonė anketoje pateiktais klausimais. Kryžiu pažymėkite Jums tinkamą atsakymo (ų) variantą (us) arba parašykite savo atsakymą tam skirtoje vietoje.

Anketa yra anoniminė, pasirašyti nereikia.

1. Ar sutinkate su teiginiu, kad plėšimai sudaro reikšmingą visų nusikalstamų veikų Vilniuje dalį?

- ☐ visiškai sutinku;
- ☐ sutinku;
- ☐ nepritariu;
- ☐ absoliučiai nepritariu;
- ☐ neturiu nuomonės.

2. Ar manote, kad plėšimas yra labai pavojinga nusikalstama veika?

- ☐ visiškai sutinku;
- ☐ sutinku;
- ☐ nepritariu;
- ☐ absoliučiai nepritariu;
- ☐ neturiu nuomonės.

3. Kurie, Jūsų nuomone, plėšimo požymiai yra svarbiausi?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 5 (mažiausiai svarbu))

-kėsınimasis į svetimą turtą;
-fizinio skausmo sukėlimas;
-psichinio smurto panaudojimas;
-žmogaus orumo pažeminimas;
-saugumo jausmo pažeidimas.

4. Iš ko sužinote apie įvykdytus plėšimus ar nukentėjusius nuo plėšimų?

- ☐ iš spaudos;
- ☐ iš televizijos;
- ☐ iš pažįstamų, draugų;
- ☐ iš oficialių policijos pranešimų;
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

5. Kokios, Jūsų nuomone, yra svarbiausios plėšimų priežastys?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 7 (mažiausiai svarbu))

-plėšimus vykdančių asmenų charakterio ir elgesio ypatumai;
-nukentėjusiųjų asmenų elgesio ypatumai;
-susiklosčiusios aplinkybės konkretaus įvykio metu;
-ekonominė padėtis šalyje;
-socialiniai veiksniai;
-visuomenės kultūros lygmuo;
-teisėsaugos įstaigų veiklos neefektyvumas.

6. Kurios, Jūsų nuomone, plėšimus vykdančiųjų asmenų charakteristikos labiausiai lemia jų nusikalstamą elgesį?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 11 (mažiausiai svarbu))

-prastas išsilavinimas;
-nuolatinio pajamų šaltinio neturėjimas;
-pastovaus būsto neturėjimas, valkatavimas;
-priklausomybė nuo alkoholio;
-priklausomybė nuo narkotikų;
-agresyvumas, polinkis smurtauti;
-psichikos sutrikimai;
-socialinių (šeimos, darbo kolektyvo ir pan.) ryšių praradimas;
-dorovinių vertybių praradimas;
-neribota galimybė realizuoti nusikalstamu būdu įgytas vertybes;
-didelė tikimybė išvengti realios arba griežtos bausmės.

7. Kurie, Jūsų nuomone, plėšimų aukų elgesio ypatumai turi didžiausią įtaką jų užpuolimui?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 8 (mažiausiai svarbu))

-girtumas;
-buvimas apsvaigus nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų;
-buvimas bejėgiškos būklės;
-turto, į kurį lengva pasikėsinti (pvz. papuošalų, mobiliųjų telefonų) viešas „demonstravimas“;
-pavojingų judėjimo maršrutų pasirinkimas (nuošalios, neapšviestos gatvės, miškeliai ir pan.);
-pavojingų judėjimo laiko pasirinkimas (vėlyvas vakaras, nakties metas);
-buvimas nežinomų ar mažai žinomų asmenų draugijoje;
-aplaidus požiūris į savo turto apsaugą.

8. Kurie, Jūsų nuomone, ekonominiai – socialiniai veiksniai turi didžiausią įtaką plėšimų vykdymui?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 9 (mažiausiai svarbu))

-ekonominės krizės valstybėje;
-pragyvenimo lygio smukimas;
-aukštas nedarbo lygis;
-socialinių garantijų mažėjimas;
-neveiksni atlikusių bausmę asmenų resocializacija;
-valstybės skiriamų lėšų nusikalstamumo, tame tarpe ir plėšimų, prevencijai stygius;
-lėšų viešajam saugumui užtikrinti trūkumas;
-aukštas nepasitikėjimo teisėsaugos struktūromis lygis;
-žemas valstybinių, visuomeninių institucijų ir bendruomenių bendradarbiavimo lygis.

9. Kurie, Jūsų nuomone, kultūriniai veiksniai turi didžiausią įtaką plėšimų vykdymui?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 6 (mažiausiai svarbu))

-šeimos ir mokyklos, kaip auklėjimo institutų, įtakos sumažėjimas;
-religijų ir tikėjimų įtakos susilpnėjimas;
-sąžiningumo, teisingumo sąvokų nuvertinimas visuomenėje;
-išgalėjęs pinigų ir materializmo kultas;
-nihilistinis žmonių požiūris į svetimą nuosavybę;
-smurto skatinimas kino filmuose, televizijoje.

10. Kurie, Jūsų nuomone, teisiniai veiksniai turi didžiausią įtaką plėšimų vykdymui?

- ☐ policija nepajėgi išaiškinti didelės dalies registruotų plėšimų;
- ☐ švelnūs teismų nuosprendžiai skatina kartoti nusikalstamas veikas;
- ☐ įstatymai neužtikrina aukos saugumo nuo prievartos ir smurto;
- ☐ teisėsaugos darbas orientuotas į pasekmes – įvykdytus plėšimus, o prevencijai skiriamas epizodinis dėmesys;
- ☐ neturiu nuomonės.

11. Kaip, Jūs manote, reikėtų spręsti plėšimų plitimo problemą?

- ☐ skatinti ir mokyti žmones aktyviai rūpintis savo saugumu;
- ☐ skatinti valstybinių, visuomeninių ir privačių institucijų bendradarbiavimą visuomenės saugumo srityje;
- ☐ vykdomajai valdžiai imtis visų priemonių saugiai aplinkai viešosiose vietose užtikrinti;
- ☐ teisėsaugos institucijų darbą organizuoti, prioritetą teikiant prevencijos programoms ir priemonėms;
- ☐ griežtinti plėšimus įvykdžiusių asmenų atsakomybę;
- ☐ neturiu nuomonės;
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

12. Ar Jums teko girdėti apie nusikalstamumo prevencijos programas?

- ☐ nieko negirdėjau;
- ☐ girdėjau, bet nesidomiu;
- ☐ girdėjau, esu susipažinęs/susipažinusi;
- ☐ domiuosi nuolat.

13. Ar Jums teko girdėti apie plėšimų prevencijos programas ir(ar) priemones, taikomas Lietuvoje?

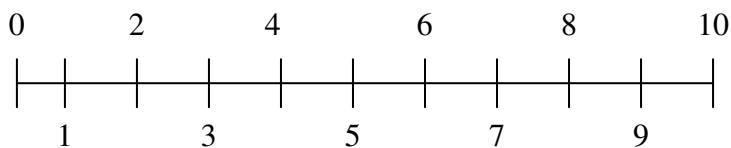
- ☐ ne, neteko, manau, kad tokių nėra;
- ☐ ne, neteko, manau, kad jei tokios ir yra, nėra vykdomos;
- ☐ taip, teko, bet manau, kad jos nėra efektyvios;
- ☐ taip, teko, manau, kad jos duoda teigiamų rezultatų.

14. Ar žinote apie plėšimų prevencijos programas ir(ar) priemones, taikomas Vilniuje?

- ☐ ne, manau, kad tokių nėra;
- ☐ ne, manau, kad jei tokios ir yra, nėra vykdomos;
- ☐ taip, žinau, bet manau, kad jos nėra efektyvios;
- ☐ taip, žinau, manau, kad jos duoda teigiamų rezultatų.

15. Kaip vertinate viešojo saugumo būklę Vilniaus mieste ?

(įvertinkite 10 balų skalėje, apibraudami skaičių)

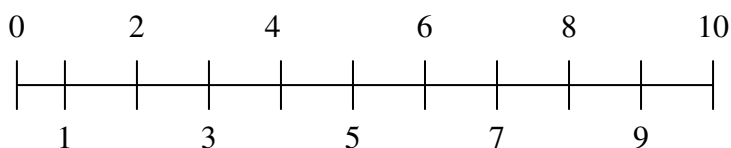

Nepatenkinamai

Puikiai

16. Kaip vertinate Vilniaus policijos darbą plėšimų prevencijos srityje ?

(įvertinkite 10 balų skalėje, apibraudami skaičių)

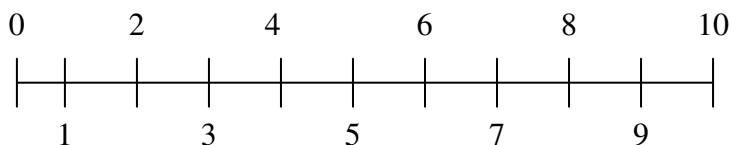

Nepatenkinamai

Puikiai

17. Kaip vertinate valstybinę politiką plėšimų ir kitų turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje?

(įvertinkite 10 balų skalėje, apibraudami skaičių)

Nepatenkinamai

Puikiai

18. Kaip manote, reikėtų pagerinti policijos prevencinį darbą?

- ☐ atsisakyti „universalų“ policininkų idėjos, aiškiai atskirti skirtingų tarnybų funkcijas;
- ☐ atriboti represinę funkciją nuo prevencinės;
- ☐ rengti ir taikyti efektyvią kvalifikacijos kėlimo sistemą;
- ☐ aprūpinti reikiamomis priemonėmis ir tinkamomis darbo sąlygomis;
- ☐ garantuoti teisingą apmokėjimą už darbą;
- ☐ garantuoti socialines garantijas;
- ☐ siekti policijos ir visuomenės bendradarbiavimo, o ne konfrontacijos klimato.

19. Kaip manote, ką reikėtų daryti, kad prevencinės programos būtų efektyvesnės?

- ☐ tobulinti esamas prevencines programas;
- ☐ kurti ir įgyvendinti daugiau prevencinių priemonių;
- ☐ mokyti, perkvalifikuoti prevencines programas ir priemones įgyvendinančių tarnybų pareigūnus;
- ☐ organizuoti įstaigų ir tarnybų veiklą taip, kad prevencines funkcijas vykdantys pareigūnai nebūtų užkrauti funkcijomis, nesusijusiomis su prevencija;
- ☐ prevencinei veiklai skirti prioritetinį dėmesį ir finansavimą;
- ☐ sukurti prevencinio darbo vertinimo kriterijus, skatinančius pareigūnų iniciatyvą;
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

20. Ar Jūs pats esate tapęs plėšimo auka?

☐ ne;

☐ taip.

Jei, taip, tai kiek kartų?_____.

Į kitus klausimus prašytume atsakyti tuos respondentus, kurie yra tapę plėšimo aukomis.

21. Kokio pobūdžio smurtą patyrėte plėšimo metu?

☐ fizinį;

☐ psichologinį;

☐ abu.

22. Kiek buvo jus užpuolusių asmenų?

☐ vienas;

☐ du;

☐ kita_____ (tinkamą įrašyti).

23. Jus užpuolusių asmenų lytis:

☐ vyras (-ai)

☐ moteris (-ys)

☐ abu.

24. Į ką kreipėtės dėl patirto plėšimo?

☐ nesikreipiau;

☐ į policiją;

☐ į medikus;

☐ kita_____ (tinkamą įrašyti).

25. Jei nesikreipėte dėl patirto plėšimo, tai kodėl?

☐ nesiryžau;

☐ norėjau nusišvęsti nuo kitų;

☐ manau, kad esu pats/pati kaltas/kalta

☐ bijojau keršto;

☐ man buvo padaryta mažareikšmė turtinė žala;

☐ nepasitikiu policija;

☐ netikiu, kad kaltininkas bus išaiškintas;

☐ netikiu, kad kaltininkas bus teisingai nubaustas;

☐ nenoriu vaikščioti į policiją ir teismus;

☐ kita_____ (tinkamą įrašyti).

Jei Jums nesunku, parašykite apie save šiuos duomenis:

26. Lytis:

- ☐ Vyras
- ☐ Moteris

27. Jūsų amžius :

- ☐ Iki 20 m.
- ☐ 20-29 m.
- ☐ 30-39 m.
- ☐ 40-49m.
- ☐ 50-59 m.
- ☐ 60 ir daugiau.

28. Jūsų nuolatinė gyvenamoji vieta:

- ☐ kaimas, priemiestis;
- ☐ miestas.

29. Jūsų išsilavinimas:

- ☐ bemokslė (-is);
- ☐ pradinis (4 kl.);
- ☐ pagrindinis (10 kl.);
- ☐ vidurinis (12 kl.);
- ☐ spec. vidurinis (prof.-tech. m-kla);
- ☐ aukštesnysis (technikumas);
- ☐ aukštasis.
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

30. Jūsų užimtumas:

- ☐ dirbanti(-is) valstybės institucijoje ar įmonėje;
- ☐ dirbanti (-is) nevalstybinėse įstaigoje ar įmonėje;
- ☐ moksleivė (-is), studentė (-as);
- ☐ bedarbė (-is);
- ☐ namų šeimininkė (-as);
- ☐ pensininkė (-as);
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

Dėkojame už nuoširdžius atsakymus!

Mielas respondente,

Mykolo Romerio Universiteto Viešojo saugumo fakulteto magistrantė Živilė Puzinienė atlieka tyrimą, kurio tikslas yra išnagrinėti plėšimų Vilniaus mieste pagrindinius rodiklius, probleminius plėšimų prevencijos aspektus bei pateikti moksliai pagrįstas rekomendacijas plėšimų prevencijai Vilniaus mieste vystyti. Anketoje nėra *teisingų ar neteisingų* teiginių ir atsakymų į klausimus. Tyrimui yra svarbi Jūsų nuomonė anketoje pateiktais klausimais. Kryžiu pažymėkite Jums tinkamą atsakymo (ų) variantą (us) arba parašykite savo atsakymą tam skirtoje vietoje.

Anketa yra anoniminė, pasirašyti nereikia.

1. Ar sutinkate su teiginiu, kad plėšimai sudaro reikšmingą visų nusikalstamų veikų Vilniuje dalį?

- ☐ visiškai sutinku;
- ☐ sutinku;
- ☐ nepritariu;
- ☐ absoliučiai nepritariu;
- ☐ neturiu nuomonės.

2. Ar manote, kad plėšimas yra labai pavojinga nusikalstama veika?

- ☐ visiškai sutinku;
- ☐ sutinku;
- ☐ nepritariu;
- ☐ absoliučiai nepritariu;
- ☐ neturiu nuomonės.

3. Kokios, Jūsų nuomone, yra svarbiausios plėšimų priežastys?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 7 (mažiausiai svarbu))

-plėšimus vykdančių asmenų charakterio ir elgesio ypatumai;
-nukentėjusiųjų asmenų elgesio ypatumai;
-susiklosčiusios aplinkybės konkretaus įvykio metu;
-ekonominė padėtis šalyje;
-socialiniai veiksniai;
-visuomenės kultūros lygmuo;
-teisėsaugos įstaigų veiklos neefektyvumas.

4. Kurios, Jūsų nuomone, plėšimus vykdančiųjų asmenų charakteristikos labiausiai lemia jų nusikalstamą elgesį?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 11 (mažiausiai svarbu))

-prastas išsilavinimas;
-nuolatinio pajamų šaltinio neturėjimas;
-pastovaus būsto neturėjimas, valkatavimas;
-priklausomybė nuo alkoholio;
-priklausomybė nuo narkotikų;
-agresyvumas, polinkis smurtauti;
-psichikos sutrikimai;
-šeimos, darbo kolektyvo ir pan. ryšių praradimas;
-moralinių vertybių ignoravimas;
-neribota galimybė realizuoti nusikalstamu būdu įgytas vertybes;
-didelė tikimybė išvengti realios arba griežtos bausmės.

5. Kurie, Jūsų nuomone, apiplėštų asmenų elgesio ypatumai turi didžiausią įtaką jų užpuolimui?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 7 (mažiausiai svarbu))

-girtumas;
-buvimas apsvaigus nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų;
-buvimas bejėgiškos būklės (negali pasipriešinti);
-turto, į kurį lengva pasikėsinti (pvz. papuošalų, mobiliųjų telefonų) viešas „demonstravimas“;
-vaikščiojimas nuošaliomis, neapšviestomis gatvėmis, miškeliais ir pan.;
-vaikščiojimas vėlyvo vakaro, nakties metu;
-buvimas nežinomų ar mažai žinomų asmenų draugijoje.

6. Kurie, Jūsų nuomone, ekonominiai – socialiniai veiksniai turi didžiausią įtaką plėšimų vykdymui?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 8 (mažiausiai svarbu))

-ekonominės krizės valstybėje;
-pragyvenimo lygio smukimas;
-aukštas nedarbo lygis;
-socialinių garantijų mažėjimas;
-neefektyvi teistų asmenų resocializacija;
-lėšų saugumui užtikrinti trūkumas;
-aukštas žmonių nepasitikėjimo teisėsaugos struktūromis lygis;
-žemas institucijų ir gyventojų bendradarbiavimo lygis.

7. Kurie, Jūsų nuomone, kultūriniai veiksniai turi didžiausią įtaką plėšimų vykdymui?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 6 (mažiausiai svarbu))

-šeimos ir mokyklos įtakos auklėjime sumažėjimas;
-religijų ir tikėjimų įtakos susilpnėjimas;
-sąžiningumo, teisingumo nevertinimas visuomenėje;
-išgalėjęs pinigų kultas;
-neigiamas žmonių požiūris į svetimą nuosavybę;
-smurto skatinimas kino filmuose, televizijoje.

8. Kurie, Jūsų nuomone, teisiniai veiksniai turi didžiausią įtaką plėšimų vykdymui?

- ☐ policija nepajėgi išaiškinti didelės dalies registruotų plėšimų;
- ☐ švelnūs teismų nuosprendžiai skatina kartoti nusikalstamas veikas;
- ☐ įstatymai neužtikrina aukos saugumo nuo prievartos ir smurto;
- ☐ teisėsaugos darbas nukreiptas tik į jau įvykdytus plėšimus;
- ☐ neturiu nuomonės.

9. Kas Jus paskatino įvykdyti plėšimą (-us)?

- ☐ reikėjo pinigų maistui;
- ☐ reikėjo pinigų skolai grąžinti;
- ☐ reikėjo pinigų narkotikams;
- ☐ reikėjo pinigų alkoholiui;
- ☐ buvau apsvaigusi(-ęs) nuo alkoholio ar narkotikų, nekontroliavau savęs;
- ☐ neturiu, ką prarasti (šeimos, darbo);
- ☐ kriminalinė patirtis (įprotis);
- ☐ poelgį (plėšimą) nulėmė susiklosčiusios aplinkybės (be išankstinio planavimo);
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

10. Plėšimą (-us) įvykdėte:

- ☐ vienas;
- ☐ su bendrininku (-ais);
- ☐ organizuotoje grupėje.

11. Kokio pobūdžio smurtą panaudojote plėšimo (-ų) metu:

- ☐ fizinį;
- ☐ psichologinį;
- ☐ abu.

12. Plėšimą(-us) įvykdėte:

- ☐ viešoje vietoje;
- ☐ įsibrovęs į patalpą
- ☐ abu variantai.

13. Plėšimą(-us) įvykdėte:

- ☐ panaudojęs nešaunamąjį ginklą, peilį ar kitą specialiai žmogui sužaloti pritaikytą daiktą;
- ☐ panaudojęs šaunamąjį ginklą ar sprogmenį;
- ☐ be tam tikslui skirtų priemonių.

14. Kiek kartų esate teistas už plėšimą(-us):

- ☐ 1;
- ☐ 2;
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

15. Ar pats esate buvęs plėšimo auka:

- ☐ ne;
☐ taip;
jei, taip, tai kiek kartu_____.

Jei Jums nesunku, parašykite apie save šiuos duomenis:

16. Jūsų lytis:

- ☐ Vyras
☐ Moteris

17. Jūsų amžius :

- ☐ Iki 20 m.
☐ 20-29 m.
☐ 30-39 m.
☐ 40-49m.
☐ 50-59 m.
☐ 60 ir daugiau.

18. Jūsų nuolatinė gyvenamoji vieta:

- ☐ kaimas, priemiestis;
☐ miestas.

19. Jūsų išsilavinimas:

- ☐ bemokslė (-is);
☐ pradinis (4 kl.);
☐ pagrindinis (10 kl.);
☐ vidurinis (12 kl.);
☐ spec. vidurinis (prof.-tech. m-kla);
☐ aukštesnysis (technikumas);
☐ aukštasis;
☐ kita_____ (tinkamą įrašyti).

20. Jūsų tautybė:

- ☐ lietuvi (-is);
☐ rusų (-as);
☐ lenkų (-as);
☐ baltarusų (-is);
☐ kita_____ (tinkamą įrašyti).

21. Jūsų užimtumas:

- ☐ moksleivė (-is), studentė (-as);
☐ dirbanti (-is) nevalstybinėje įstaigoje ar įmonėje;
☐ bedarbė (-is) (registruotas darbo biržoje);
☐ namų šeimininkė (-as);
☐ pensininkė (-as);
☐ invalidas;
☐ elgetaujantis (neturintis nuolatinės gyvenamosios vietos);
☐ kita_____ (tinkamą įrašyti).

Dėkojame už nuoširdžius atsakymus!

Mielas kolega,

Mykolo Romerio Universiteto Viešojo saugumo fakulteto magistrantė Živilė Puzinienė atlieka tyrimą, kurio tikslas yra išnagrinėti plėšimų Vilniaus mieste pagrindinius rodiklius, probleminius plėšimų prevencijos aspektus bei pateikti moksliai pagrįstas rekomendacijas plėšimų prevencijai Vilniaus mieste vystyti. Anketoje nėra *teisingų ar neteisingų* teiginių ir atsakymų į klausimus. Tyrimui yra svarbi Jūsų nuomonė anketoje pateiktais klausimais. Kryžiu pažymėkite Jums tinkamą atsakymo (ų) variantą (us) arba parašykite savo atsakymą tam skirtoje vietoje.

Anketa yra anoniminė, pasirašyti nereikia.

1. Ar sutinkate su teiginiu, kad plėšimai sudaro reikšmingą visų nusikalstamų veikų Vilniuje dalį?

- ☐ visiškai sutinku;
- ☐ sutinku;
- ☐ nepritariu;
- ☐ absoliučiai nepritariu;
- ☐ neturiu nuomonės.

2. Ar pritariate, kad plėšimas yra labai pavojinga nusikalstama veika?

- ☐ visiškai sutinku;
- ☐ sutinku;
- ☐ nepritariu;
- ☐ absoliučiai nepritariu;
- ☐ neturiu nuomonės.

3. Kurie, Jūsų nuomone, plėšimo požymiai yra svarbiausi?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 5 (mažiausiai svarbu))

-kėsinimasis į svetimą turtą;
-fizinio skausmo sukėlimas;
-psichinio smurto panaudojimas;
-žmogaus orumo pažeminimas;
-saugumo jausmo pažeidimas.

4. Ar savo tiesioginiame darbe susiduriate su plėšimais?

- ☐ taip, kartą per savaitę;
- ☐ taip, du kartus per savaitę;
- ☐ taip, dažniau kaip du kartus per savaitę;
- ☐ taip, rečiau kaip kartą per savaitę;
- ☐ nesusiduriu.

5 .Kas, Jūsų nuomone, dažniausiai tampa plėšimų aukomis?

- ☐ vyrai;
- ☐ moterys;
- ☐ vaikai;
- ☐ pagyvenusio amžiaus asmenys.

6. Kokios, Jūsų nuomone, yra svarbiausios plėšimų priežastys?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 7 (mažiausiai svarbu)

-plėšimus vykdančių asmenų charakterio ir elgesio ypatumai;
-nukentėjusiųjų asmenų elgesio ypatumai;
-susiklosčiusios aplinkybės konkretaus įvykio metu;
-ekonominė padėtis šalyje;
-socialiniai veiksniai;
-visuomenės kultūros lygmuo;
-teisėsaugos įstaigų veiklos neefektyvumas.

7. Kurios, Jūsų nuomone, plėšimus vykdančiųjų asmenų charakteristikos labiausiai lemia jų nusikalstamą elgesį?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 11 (mažiausiai svarbu)

-prastas išsilavinimas;
-nuolatinio pajamų šaltinio neturėjimas;
-pastovaus būsto neturėjimas, valkatavimas;
-priklausomybė nuo alkoholio;
-priklausomybė nuo narkotikų;
-agresyvumas, polinkis smurtauti;
-psichikos sutrikimai;
-socialinių (šeimos, darbo kolektyvo ir pan.) ryšių praradimas;
-dorovinių vertybių praradimas;
-neribota galimybė realizuoti nusikalstamu būdu įgytas vertybes;
-didelė tikimybė išvengti realios arba griežtos bausmės.

8. Kurie, Jūsų nuomone, plėšimų aukų elgesio ypatumai turi didžiausią įtaką jų užpuolimui?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 8 (mažiausiai svarbu)

-girtumas;
-buvimas apsivaigus nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų;
-buvimas bejėgiškos būklės;
-turto, į kurį lengva pasikėsinti (pvz. papuošalų, mobiliųjų telefonų) viešas „demonstravimas“;
-pavojingų judėjimo maršrutų pasirinkimas (nuošalios, neapšviestos gatvės, miškeliai ir pan.);
-pavojingų judėjimo laiko pasirinkimas (vėlyvas vakaras, nakties metas);
-buvimas nežinomų ar mažai žinomų asmenų draugijoje;
-aplaidus požiūris į savo turto apsaugą.

9. Kurie, Jūsų nuomone, ekonominiai – socialiniai veiksniai turi didžiausią įtaką plėšimų vykdymui?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 9 (mažiausiai svarbu))

-ekonominės krizės valstybėje;
-pragyvenimo lygio smukimas;
-aukštas nedarbo lygis;
-socialinių garantijų mažėjimas;
-neveiksmi atlikusių bausmę asmenų resocializacija;
-valstybės skiriamų lėšų nusikalstamumo, tame tarpe ir plėšimų, prevencijai stygius;
-lėšų viešajam saugumui užtikrinti trūkumas;
-aukštas nepasitikėjimo teisėsaugos struktūromis lygis;
-žemas valstybinių, visuomeninių institucijų ir bendruomenių bendradarbiavimo lygis.

10. Kurie, Jūsų nuomone, kultūriniai veiksniai turi didžiausią įtaką plėšimų vykdymui?

(sunumeruokite pagal svarbumą nuo 1 (svarbiausia) iki 6 (mažiausiai svarbu))

-šeimos ir mokyklos, kaip auklėjimo institutų, įtakos sumažėjimas;
-religijų ir tikėjimų įtakos susilpnėjimas;
-sąžiningumo, teisingumo sąvokų nuvertinimas visuomenėje;
-išsigalėjęs pinigų ir materializmo kultas;
-nihilistinis žmonių požiūris į svetimą nuosavybę;
-smurto skatinimas kino filmuose, televizijoje.

11. Kurie, Jūsų nuomone, teisiniai veiksniai turi didžiausią įtaką plėšimų vykdymui?

- ☐ policija nepajėgi išaiškinti didelės dalies registruotų plėšimų;
- ☐ švelnūs teismų nuosprendžiai skatina kartoti nusikalstamas veikas;
- ☐ įstatymai neužtikrina aukos saugumo nuo prievartos ir smurto;
- ☐ teisėsaugos darbas orientuotas į pasekmes – įvykdytus plėšimus, o prevencijai skiriamas epizodinis dėmesys;
- ☐ neturiu nuomonės.

12. Kaip, Jūs manote, reikėtų spręsti plėšimų plitimo problemą?

- ☐ skatinti ir mokyti žmones aktyviai rūpintis savo saugumu;
- ☐ skatinti valstybinių, visuomeninių ir privačių institucijų bendradarbiavimą visuomenės saugumo srityje;
- ☐ vykdomajai valdžiai imtis visų priemonių saugiai aplinkai viešosiose vietose užtikrinti;
- ☐ teisėsaugos institucijų darbą organizuoti, prioritetą teikiant prevencijos programoms ir priemonėms;
- ☐ griežtinti plėšimus įvykdžiusių asmenų atsakomybę;
- ☐ neturiu nuomonės;
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

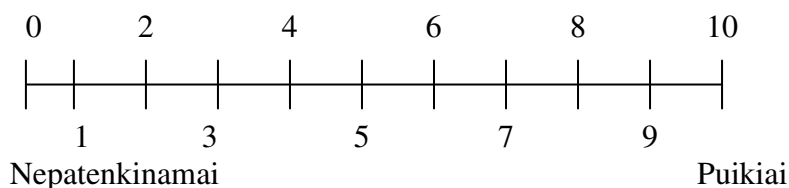
13. Ar žinote apie plėšimų prevencijos programas ir (ar) priemones, taikomas Vilniuje?

- ☐ ne, manau, kad tokių nėra;
- ☐ ne, manau, kad jei tokios ir yra, nėra vykdomos;
- ☐ taip, žinau, bet manau, kad jos nėra efektyvios;
- ☐ taip, žinau, manau, kad jos duoda teigiamų rezultatų.

14. Ar Jums tenka tiesioginiame darbe taikyti plėšimų prevencijos programas ir(ar) priemones?

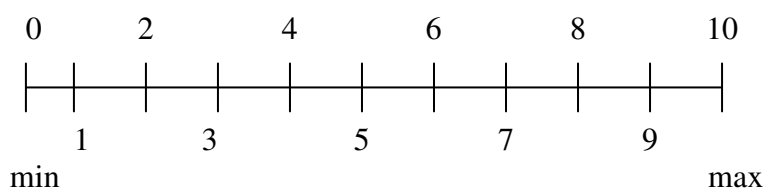
- ☐ ne, netenka, mano funkcijos visiškai nesusijusios su prevencija;
- ☐ ne, netenka, mano darbinė veikla mažai susijusi su prevencija;
- ☐ taip, tenka, tik tada, kai vykdomos planinės priemonės;
- ☐ taip, tenka, tai yra mano tiesioginių funkcijų dalis;
- ☐ taip, tenka, tai yra pagrindinė mano darbinės veiklos dalis.

15. Kaip vertinate savo kvalifikaciją plėšimų ir kitų turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje
?(įvertinkite 10 balų skalėje, apibraukdami skaičių)

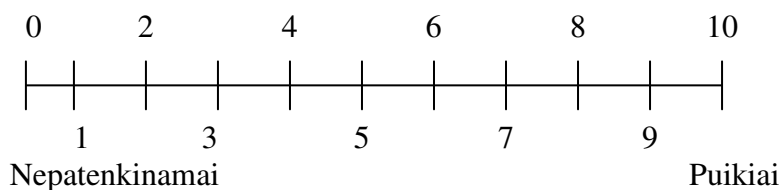
16. Kaip vertinate savo laiko investiciją plėšimų prevencijos srityje ?

(įvertinkite 10 balų skalėje, apibraukdami skaičių)

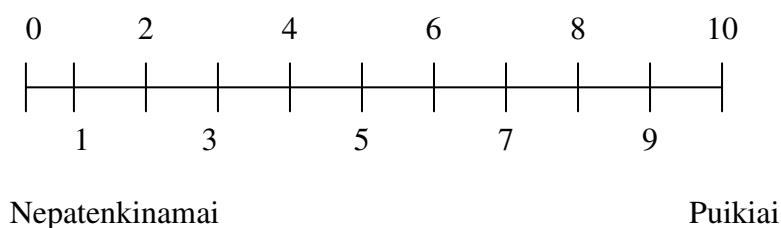
17. Kaip vertinate plėšimų prevencijos programų ir (ar) priemonių, taikomų Vilniuje efektyvumą ?

(įvertinkite 10 balų skalėje, apibraukdami skaičių)

18. Kaip vertinate valstybinę politiką plėšimų ir kitų turtinių nusikalstamų veikų prevencijos srityje?

(įvertinkite 10 balų skalėje, apibraukdami skaičių)

19. Kam, Jūs manote, reikalingos esamos plėšimų prevencijos programos ir priemonės?

- ☐ visuomenei;
- ☐ pareigūnams;
- ☐ politiniams tikslams pasiekti;
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

20. Kuriai visuomenės grupei, Jūsų nuomone, didžiausią įtaką turi prevencinės priemonės?

- ☐ nepilnamečiams;
- ☐ jaunimui;
- ☐ brandaus amžiaus žmonėms;
- ☐ senyvo amžiaus žmonėms;

21. Kaip manote, ką reikėtų daryti, kad prevencinės programos būtų efektyvesnės?

- ☐ tobulinti esamas prevencines programas;
- ☐ kurti ir įgyvendinti daugiau prevencinių priemonių;
- ☐ mokyti, perkvalifikuoti prevencines programas ir priemones įgyvendinančių tarnybų pareigūnus;
- ☐ organizuoti įstaigų ir tarnybų veiklą taip, kad prevencines funkcijas vykdantys pareigūnai nebūtų užkrauti funkcijomis, nesusijusiomis su prevencija;
- ☐ prevencinei veiklai skirti prioritetinį dėmesį ir finansavimą;
- ☐ sukurti prevencinio darbo vertinimo kriterijus, skatinančius pareigūnų iniciatyvą;
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

22. Kaip manote, reikėtų pagerinti policijos prevencinį darbą?

- ☐ atsisakyti „universalų“ policininkų idėjos, aiškiai atskirti skirtingų tarnybų funkcijas;
- ☐ atriboti represinę funkciją nuo prevencinės;
- ☐ rengti ir taikyti efektyvią kvalifikacijos kėlimo sistemą;
- ☐ aprūpinti reikiamomis priemonėmis ir tinkamomis darbo sąlygomis;
- ☐ garantuoti teisingą apmokėjimą už darbą;
- ☐ garantuoti socialines garantijas;
- ☐ siekti policijos ir visuomenės bendradarbiavimo, o ne konfrontacijos klimato;
- ☐ kita _____ (tinkamą įrašyti).

Jei Jums nesunku, parašykite apie save šiuos duomenis:

23. Jūsų lytis:

- ☐ Vyras
- ☐ Moteris

24. Jūsų amžius

..... metai (-ų).

25. Jūs dirbate:

- ☐ įstaigos, padalinio vadovas;
- ☐ nusikaltimų tyrimo skyriuje;
- ☐ prevencijos padalinyje;
- ☐ budėtojų padalinyje;
- ☐ patrulių tarnyboje.

26. Kiek laiko dirbate Jūsų nurodytą darbą?

- ☐ iki metų;
- ☐ iki 5 metų;
- ☐ iki 10 metų;
- ☐ daugiau nei 10 metų.

Dėkojame už nuoširdžius atsakymus!

**VILNIAUS APSKRITIES VYRIAUSIOJO POLICIJOS KOMISARIATO
VILNIAUS MIESTO ŠEŠTOJO POLICIJOS KOMISARIATO
NEPILNAMEČIŲ REIKALŲ PAREIGŪNŲ VEIKLOS GRUPĖ**

**PAŽYMA
DĖL NURODYMŲ Nr. 33, 38 VYKDYMO**

2008-12-31

Vilnius

2008/09 mokslo metais Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Vilniaus miesto šeštojo policijos komisariato (toliau – VPK Vilniaus m. šeštojo PK) Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės (toliau-NR PVG) 7 specialistės, dirbančios teritoriniu principu, bendradarbiavo su savo teritorijoje esančiomis mokymo ir ugdymo įstaigomis. Vilniaus miesto VPK Vilniaus m. šeštojo PK aptarnaujamoje teritorijoje yra 21 mokymo įstaiga.

Specialistė J.Stadalninkaitė bendradarbiauja su *Ozo vidurine mokykla*,

Specialistė K.Čiapienė - *Gabijos gimnazija, Žemynos pagrindinė mokykla, A.Puškinos vidurinė mokykla, Aušros pagrindinė mokykla, Medeinos pagrindinė mokykla,*

Specialistė M.Karpukienė –*S.Stanevičiaus vidurinė mokykla, Ateities vidurinė mokykla, Šviesos pradinė mokykla,*

Specialistė L.Šimonienė - *Fabijoniškių vidurinė mokykla, A.Kulviečio pagrindinė mokykla, Lietuvos aklujų silpnaregių ugdymo centru,*

Specialistė R.Dainovskienė – *Sietuvos vidurinė mokykla, Taikos pagrindinė mokykla, M.Biržiškos gimnazija,*

Specialistė L.Leontjeva – *Radvilų gimnazija, Žygimanto Augusto pagrindinė mokykla, Šeškinės pradinė mokykla,*

Specialistė D.Glebienė - *S.Kovalevskajos vidurinė mokykla, Šeškinės vidurinė mokykla, Žemynos gimnazija.*

2008/2009 mokslo metų pradžioje specialistės susitiko su mokyklų administracijomis dėl bendro prevencinio darbo organizavimo. Susitikimų metu numatytas bendradarbiavimas ne tik pagal bendras bendradarbiavimo kryptis, bet buvo atsižvelgiama ir į kiekvienos mokyklos ypatumus ir jos problemas. Vykdamas Vilniaus miesto VPK nurodymą Nr.38 “Dėl teisės pažeidimų prevencijos vidurinėse mokyklose”, vadovautasi ir parengtais prevencinių priemonių planais, kuriuose numatytos prevencinės priemonės galimiems teisės pažeidimams užkirsti. Mokyklose yra viešai paskelbta informacija apie Vilniaus miesto šeštojo PK NR PVG specialistių, KNTS pareigūnų, nuovadų tyrėjų, budėtojų darbo laiką bei pasitikėjimo telefonai. Šiais mokslo metais mokyklose specialistės apsilankė sutartu laiku 1-2 kartus per mėnesį. NR PVG specialistės esant būtinumui dalyvauja klasės valandėse bei dalyvavo tėvų susirinkimuose (10). Pagal mokyklų prevencinių priemonių planus specialistės mokykloje skaito paskaitas, organizuoja pokalbius teisės klausimais bei aiškinasi teisėtvarkos pažeidimus, organizuoja individualius profilaktinius pokalbius. 2008 metais buvo perskaitytos 245 paskaitos apie administracinę atsakomybę. Mokyklose palikta metodinė medžiaga saugaus eismo, pirotechnikos prevencijos klausimais. Specialistės skatino mokinius tamsiu paros metu nešioti atšvaitus, prisegtus prie kuprinės, drabužių.

NR PVG specialistės daug dėmesio skiria aiškinantis paauglių susibūrimo vietas, kuriose dažnai įvykdomi administracinės teisės pažeidimai. Prie mokyklų vyksta patruliavimai maždaug 1-2 kartus per mėnesį. Esant būtinumui, pvz. vykstant pankų ir pan. paauglių renginiui, instruktažo metu patrulių, dirbančių Vilniaus apskrities VPK Vilniaus miesto Šeštojo PK aptarnaujamoje teritorijoje, maršrutai nukreipiami arčiau mokyklų. Kartu su mokyklų socialiniais pedagogais ir mokyklos pavaduotojomis lankomos kai kurios socialinės rizikos šeimos ir pamokų

metu buvo tikrinamos kompiuterinės, kur pamokų metu renkasi mokiniai, neinantys į mokyklą. Organizuojami reidai kartu su policijos nuovadų tyrėjais, VTAT atstovais, socialiniais mokyklos pedagogais. 2008 metais vyko 75 tiksliniai patikrinimai mokyklų teritorijose ir po kompiuterinių žaidimų sales, interneto svetaines.

Mokyklose besimokančių mokinių tarpe prostitučių ar narkomanų nenustatyta. Šie duomenys yra latentiniai. Taip pat nenustatyta mokymo įstaigose grupuočių, kurios užsiimtų įstatymui priešinga veikla. Žemynos pagrindinėje mokykloje buvo dirbama su grupele 7 klasių vaikais. Berniukai pamokų metu elgdavosi netinkamai, nelankydavo kai kurių pamokų ir mokykloje keldavo muštynes. Tuo klausimu Pašilaičių policijos nuovadoje NRPVG specialistė turėjo profilaktinius pokalbius su vaikais ir jų tėvais, bei pagal nagrinėtas medžiagas buvo priimti sprendimai ir taikoma administracinė atsakomybė pagal įvykdytas veikas. Pagal 465 įsakymą per 2008 metus kriminalinei policijai perduotos 4 informacijos. Konkrečių pasiūlymų iš mokyklų administracijų dėl moksleivių saugumo užtikrinimo nebuvo gauta. Mokyklų administracijos pageidauja Patulinių rinktinės pareigūnų patruliavimo ne tik pamokų metu, kadangi vaikai pamokų metu nebūna mokyklos teritorijose nuolat, pertraukų metu jie bėga per kelią į netoliese esančias parduotuves bei internetines svetaines. Mokymo įstaigos iškelia klausimą ir dėl automobilių parkavimo mokyklų aikštelėse.

Mokyklose skaitomos ne tik prevencinės paskaitos, bet organizuojami ir prevenciniai renginiai, konkursai, akcijos. Policiją dominančių vaikų apskaitoje yra 47 nepilnamečiai. Policiją dominančių vaikų apskaitoje bei profilaktinėje įskaitoje esantys nepilnamečiai yra įtraukiami į prevencines priemones. Siekiama, kad jie nebūtų mokyklose išskiriami ir patys sugebėtų priimti teisingus sprendimus, bei elgtųsi pagal visuomenės nustatytas normas, lankytų mokyklą. Mokyklose vykdomi su jais ir kitais mokiniams individualūs pokalbiai dėl socialinių ir teisinių problemų. Tėvų susirinkimuose analizuojamos vaikų padarytos nusikalstamos veikos, nusikalstamos veikos prieš vaikus bei ieškoma priemonių situacijai gerinti.

2008 -10-21 Gabijos gimnazijoje įvyko prevencinis renginys „TOLERUOKIME VIENI KITUS“, kuriame dalyvavo Vilniaus miesto šeštojo PK NRPVG specialistė bei buvo pakviestas Vidaus reikalų ministerijos Reprerentacinis pučiamųjų orkestras. Gabijos gimnazijoje 2008 metų gruodžio mėnesį pradėta akcija „ATŠVAITAS – MANO BICIULIS“. 2008-12-01 S.Kovalevskajos vidurinėje mokykloje įvyko prevencinis renginys, skirtas AIDS dienai paminėti. Jame dalyvavo ir NRPVG specialistė. 2008 rugsėjo - gruodžio mėnesiais buvo organizuojamos ekskursijos į saugaus eismo klasę. Į ekskursijas vyko vaikai iš 6 mokyklų: Šeškinės pradinės mokyklos, A.Kulviečio vidurinės mokyklos, Gabijos gimnazijos, Sietuvos vidurinės mokyklos, S.Stanevičiaus vidurinės mokyklos, Fabijoniškių vidurinės mokyklos.

Per ataskaitinį laikotarpį Vilniaus miesto šeštojo PK aptarnaujamoje teritorijoje dirbo 5 jaunieji policijos rėmėjai (toliau –JPR) bei policijos rėmėjas Andrius Dutkevičius, kuris padeda organizuoti JPR būrelio narių susirinkimus (vyksta Vilniaus apskrities VPK Vilniaus miesto šeštojo PK vieną kartą per savaitę). Jis dalyvauja kartu su jaunaisiais policijos rėmėjais prevenciniame projekte „KURKIME KARTU“. Projekto metu buvo kuriamas prevencinis filmukas POLICIJOS ISTORIJA, taip pat buvo organizuotos ekskursijos į Jaunimo policijos klubą, Policijos departamento muziejų, Vilniaus apskrities VPK muziejų. Turėjo susitikimus su buvusiais milicininkais. JPR susitiko su Vaiko namo atstovais, kurie parodė prevencinį filmą.

IŠVADOS:

- Mokymo įstaigose perskaitytos 245 prevencinės paskaitos.
- 2008 metais vyko 75 tiksliniai patikrinimai mokyklų teritorijose ir po kompiuterinių žaidimų sales, interneto svetaines.
- Pagal 465 įsakymą per metus kriminalinei policijai perduotos 4 informacijos.
- Projekto „KURKIME KARTU“ metu buvo kuriamas prevencinis filmukas POLICIJOS ISTORIJA, taip pat buvo organizuotos ekskursijos į Jaunimo policijos klubą, Policijos departamento muziejų, Vilniaus apskrities VPK muziejų. Jaunieji policijos rėmėjai turėjo susitikimus su buvusiais milicininkais.

PASIŪLYMAI :

- Ruošti susitikimams ir paskaitoms daugiau dokumentinės, video medžiagos, kad būtų tikslingai įgyvendinama narkomanijos ir smurto prevencija.
- Suteikti tinkamus, vaikų amžius tarpsnį atitinkančius patarimus ir paramą, stiprinant mokinių savigarbą ir pasitikėjimą savimi. Kurti mokyklose pasitikėjimo atmosferą, kad vaikai galėtų papasakoti apie patirtą skriaudą ar vykdomą nusikaltimą.
- 1. Praktika rodo, kad nepilnamečiams yra labai svarbi bendraamžių nuomonė. Todėl skatiname vyresnių klasių mokinius bei jaunuosius policijos rėmėjus padėti savo bendraamžiams išsiugdyti įgūdžius, padėsiančius atsispirti neigiamai socialinei aplinkai. Padėti tiksliai suvokti asmeninę atsakomybę ir jos ribas.
- 2. Ieškoti produktyvių prevencinio darbo metodų, kad bendradarbiavimas su mokyklomis, pamokos, renginiai, akcijos padėtų mokiniams formuoti savo tvirtą sveiką požiūrį į gyvenimą.

NR PVG vyr. specialistė

Jolita Stadalninkaitė

SUDERINTA

Vilniaus apskrities VPK
Vilniaus miesto šeštojo PK
viršininkas

Rimtautas Bleizgys

TVIRTINU	TVIRTINU	TVIRTINU
Vilniaus m.	Vilniaus m. savivaldybės	Vilniaus m. savivaldybės
Vyriausiojo policijos	administracijos	administracijos
komisariato	Vaikų teisių apsaugos tarnybos	Švietimo skyriaus
viršininko pavaduotojas	vedėjas	vedėjas
R.Dervinskas	G.Žandaravičius	J.Skestenis

2006 m. _____ mėn. _____ d.

Vilniaus miesto Vyriausiojo policijos komisariato, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Sveikatos ir socialinės apsaugos departamento Vaikų teisių apsaugos tarnybos, Kultūros, švietimo ir sporto departamento Švietimo skyriaus

PRIEMONIŲ PLANAS 2006\2007 MOKSLO METAMS

Remiantis pasirašytais bendradarbiavimo sutartimis Vilniaus miesto Vyriausiasis policijos komisariatas (toliau – VPK), Vilniaus miesto savivaldybės Švietimo skyrius ir Vaikų teisių apsaugos tarnyba (toliau – VTAT) sudarė šį priemonių planą. Priemonių plano tikslas – rezultatyviai įgyvendinti bendradarbiavimo sutartis, užtikrinant Vilniaus miesto vaikų teisių apsaugą, vykdant vaikų nusikalstamumo, teisės pažeidimų, žalingų įpročių prevenciją.

PRIEMONĖ	VYKDYTOJAI	TERMINAI	PAPILDOMA INFORMACIJ A
1. Organizuoti reidus, akcijas pasirinktose internetinėse svetainėse, nepilnamečių laisvalaikio, pasilinksminimo ir kitose vaikų bei jaunimo susibūrimo vietose	Vilniaus miesto VPK Pirmojo-Septintojo policijos komisariatų, mokyklų administracijos, VTAT seniūnijų pareigūnai	Mokslo metų eigoje	Pagal sudarytus atskirus priemonių planus
2. Lankytis socialinės rizikos šeimose, kuriose buvo nustatyti vaikų teisių pažeidimai, vaikų nepriežiūra, mokyklos nelankymas, vaikų valkatavimas ir t.t.	Vilniaus miesto VPK Pirmojo-Septintojo policijos komisariatai, mokyklų administracijos, VTAT seniūnijų inspektoriai	Mokslo metų eigoje	Pagal sudarytus atskirus priemonių planus

3. Renginy's Tarptautiniai vaikų dienos paminėti (lapkričio 20 d.) – renginių ciklas – Vaikų savaitė	VTAT, Vilniaus m. VPK VTT, Švietimo skyrius	Lapkričio 14-20 d.	Renginio nuostatai, parengiami 1 mėn. prieš renginį, derinami su planą ruošusių institucijų vadovais
4. Bendradarbiavimas dalyvaujant projekte „Saugi mokykla“	Vilniaus m. VPK VTT, Savivaldybės Švietimo skyrius, VTAT	Mokslo metų eigoje	-
5. Dalyvavimas Vilniaus m. mokyklų direktorių pasitarimuose: Nepilnamečių teisės pažeidimų ir nusikaltimų būklės, VTAT, Švietimo skyriaus specialistų informacijos pristatymas, problemos ir tendencijos	Vilniaus m. VPK VTT, Savivaldybės Švietimo skyrius, VTAT	Mokslo metų eigoje	-
6. Periodiniai PK vadovų, NRPVG specialistų-vadovų, VTAT, Švietimo skyriaus, mokyklos administracijos atstovų susitikimai, aptariant moksleivių saugumo problemas bei numatant sprendimo būdus	NRPVG specialistės-vadovės, mokyklų direktoriai, VTAT, Švietimo skyriaus atstovai	Mokslo metų pradžioje, ir pagal būtinybę	-
7. Tarpžinybinės prevencinio darbo grupės veikla: iškilusių problemišκών situacijų analizės, apibendrinimai, siūlymai	Vilniaus m. VPK VTT, Savivaldybės Švietimo skyrius, VTAT	Pagal mokslo metų pradžioje sudarytą metų grafiką	-
8. Organizuoti bendrus seminarus, mokymus VPK PK, Nepilnamečių reikalų, VTAT, Švietimo skyriaus specialistams, mokyklų atstovams	Vilniaus m. VPK VTT, Savivaldybės Švietimo skyrius, VTAT	Pagal mokslo metų pradžioje sudarytą metų grafiką	Seminarų-mokymų temos, darbotvarkės derinamos su planą ruošusių institucijų vadovais, prieš 1 mėn.
9. Mokyklų prevencinio darbo grupių veiklos efektyvumo stebėseną ir kontrolė. Metodinės informacinės pagalbos mokykloms suteikimas	Vilniaus miesto VPK VTT, Savivaldybės Švietimo skyriaus atsakingi pareigūnai	Kartą į mėnesį	Po apsilankymų, paruošiamos pažymos, su rezultatais supažindinami PK NRPVG specialistės-

			vadovės ir mokyklų administracijos atsakingi darbuotojai
10. Akcijos „Gyvenu – padedu sau ir kitiems” įgyvendinimas	Vilniaus m. VPK VTT, Savivaldybės Švietimo skyrius, VTAT	Mokslo metais I etapas – mokymo įstaigose, Finalinis renginys	-
11. Pradinių klasių moksleivių konkursas „Mes policijos bičiuliai”		Spalio mėnesį I etapas – mokymo įstaigose II etapas – PK Finalinis renginys	-
13. Vaikų piešinių akcija „Mano pasaulis be smurto”, skirtas „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus”	Vilniaus m. VPK VTT, Savivaldybės Švietimo skyrius, VTAT, J.Stauskaitės Dailės mokykla	Gegužės mėnuo	-
14. Rašinių konkursas „Keičiamės mes – keičiasi mokykla”, tema „Mokykla, į kurią norisi sugrįžti”, skirtas mokyklos nelankomumo prevencijai	Vilniaus m. VPK VTT, Savivaldybės Švietimo skyrius, VTAT	Lapkričio mėnuo	-

Planą paruošė:

Vilniaus m. VPK VP VTT
Prevencijos skyriaus specialistė
N. Cibarauskienė

Vilniaus m. savivaldybės administracijos
Švietimo skyriaus vyriausioji specialistė D. Želvienė

Vilniaus m. savivaldybės administracijos
Vaikų teisių apsaugos tarnybos
Vyriausioji specialistė D. Bložytė

SAUGIOS KAIMYNYSTĖS SUTARTIS 10-17-JL-230

Šią sutartį sudarė Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato Šeštasis policijos komisariatas, atstovaujamas viršininko Rimtauto Bleizgio.

(toliau vadinamas **Policija**),

Vietos savivaldybės padalinys, atstovaujamas Šeškinės seniūnijos seniūnui Liudvikui Lajauskui (toliau vadinama **seniūnija**),

Saugios kaimynystės bendrijos nariai, atstovaujami Šeškinės gyvenamųjų namų savininkams Eglei Mirončikienei gim. 1963-10-23 gyv. Želvos 20, Vilniuje, Onutei Miškinienei gim. 1949-08-25 gyv. Želvos 19, Vilniuje (toliau vadinami **nariu arba nariais**),

kurie toliau šioje Sutartyje vadinami **Šalimi** arba kartu **Šalimis**, siekdami vykdyti visapusišką darbą užtikrinant saugumą ir gerbūvį Šeškinės sodų namų savininkų bendrijos teritorijoje,

sudarė šią Sutartį:

1. Sutarties dokumentai

1.1. Sutarties dokumentus sudaro ši Sutartis ir Sutarties pakeitimai, jei Šalys susitars keisti Sutartį, taip pat šie Sutarties Priedai:

1 priedas - _____ Saugios kaimynystės sektoriaus aprašymas.

2 priedas - _____ Saugios kaimynystės sektoriaus narių sąrašas.

2. Sąvokos

2.1. **Saugi kaimynystė** – tai pastoviais ryšiais su teritorija susijusių asmenų, siekiančių užtikrinti ir sustiprinti saugumą toje teritorijoje, bendra veikla. Saugi kaimynystė apima įvykių teritorijoje stebėjimą, pranešimą apie stebėjimo rezultatus Saugios kaimynystės Šalims ir bendradarbiavimą su gyventojais, visuomenei palaikant.

2.2. **Saugios kaimynystės sektorius** – tai teritorija, kurioje sektoriaus nariai įgyvendina saugios kaimynystės principus.

2.3. **Saugios kaimynystės sektoriaus narys** – tai 2 priede nurodytas asmuo, turintis pastovų ryšį su Saugios kaimynystės sektoriumi, patvirtinęs savo sutikimą dalyvauti Saugioje kaimynystėje. Saugios kaimynystės sektoriaus narys yra šios Sutarties Šalis.

2.4. **Saugios kaimynystės sektoriaus seniūnas (koordinadorius) arba saugios kaimynystės bendrijos atstovas** – tai Saugios kaimynystės sektoriaus narys, išrinktas atstovauti narių daugumai, Šalims ir tretiesiems asmenims sprendžiant klausimus, susijusius su Saugia kaimynyste.

3. Sutarties tikslai

- 3.1. Neteisėtų veikų prevencija Saugios kaimynystės sektoriuje;
- 3.2. Saugios kaimynystės organizavimas Saugios kaimynystės sektoriuje;
- 3.3. Šalių bendradarbiavimas siekiant sutarties tikslų įgyvendinimo.

4. Šalių teisės ir pareigos

4.1. Vietos seniūnija:

- 4.1.1. padeda organizuoti vietos seniūnijos Saugios kaimynystės sektorių narių mokymus (organizuoja informacines dienas, apvalaus stalo diskusijas ir pan.);

KOPJUTERIS

- 4.1.2. pagal galimybes padeda spausdinti informacinius leidinius (brošiūras, bukletus ir pan.) ir juos platinti;
- 4.1.3. vietos seniūnijos leidiniuose atspindi klausimus, susijusius su saugia kaimynyste;
- 4.1.4. spręsdama einamuosius klausimus, bendradarbiauja su Sektoriaus seniūnu (koordinatoriumi);
- 4.1.5. pagal galimybes kitu būdu finansuoja Saugią kaimynystę.
- 4.2. Policija:
 - 4.2.1. per Saugios kaimynystės sektoriaus seniūną (koordinatorių) arba saugios kaimynystės bendrijos atstovą perduoda Saugios kaimynystės sektoriaus nariams reikalingą informaciją;
 - 4.2.2. palaiko grįžtamąjį ryšį dėl stebėjimų rezultatų, gautų iš Saugios kaimynystės sektoriaus narių;
 - 4.2.3. apie šią Sutartį praneša savo kontaktiniam asmeniui, taip pat instruktuoja kontaktinį asmenį apie Šalių bendradarbiavimą saugios kaimynystės klausimais;
 - 4.2.4. Šalių kvietimu dalyvauja mokymuose saugios kaimynystės klausimais (informacinės dienos, apvalaus stalo diskusijos ir pan.);
 - 4.2.5. mokymuose saugios kaimynystės klausimais moko Saugios kaimynystės sektoriaus narius teisėtarkos pažeidimų prevencijos metodų ir atitinkamai elgtis;
 - 4.2.6. praneša Šalims apie teisėtarkos pažeidimų prevencijos priemones, kurių imamasi administracinėje teritorijoje.
- 4.3. Saugios kaimynystės sektoriaus seniūnas (koordinatorius) arba saugios kaimynystės bendrijos atstovas:
 - 4.3.1. pristato Šalims Saugios kaimynystės sektoriaus narius ir joms praneša apie įvykius Saugios kaimynystės sektoriuje;
 - 4.3.2. praneša Saugios kaimynystės sektoriaus nariams apie Saugios kaimynystės veiklą ir renginius, taip pat apie iš Šalių gautą informaciją saugios kaimynystės klausimais;
 - 4.3.3. bendradarbiaudamas su Šalimis, organizuoja Saugios kaimynystės sektoriaus nariams susirinkimus ir mokymus;
 - 4.3.4. bendradarbiaudamas su Saugios kaimynystės sektoriaus nariais, organizuoja saugios kaimynystės ženklų ir stendų, kitos dalomosios medžiagos įrengimą bei platinimą Saugios kaimynystės sektoriuje;
 - 4.3.5. praneša policijai ir, prireikus, vietos seniūnijos kontaktiniam asmeniui apie stebėjimų rezultatus, turinčius reikšmės nusikalstamų veikų prieš Saugios kaimynystės sektoriaus narius, prevencijai;
 - 4.3.6. veda Saugios kaimynystės sektoriaus narių apskaitą;
 - 4.3.7. Šalių kvietimu dalyvauja mokymuose saugios kaimynystės klausimais (informacinės dienos, apvalaus stalo diskusijos ir pan.);
 - 4.3.8. kartą per metus užpildo ir pateikia koordinacinei tarybai arba projekto vadovui Saugios kaimynystės narių veiklos ataskaitą.
- 4.4. Saugios kaimynystės sektoriaus narys:
 - 4.4.1. sąžiningai elgiasi kitų Saugios kaimynystės sektoriaus narių atžvilgiu;
 - 4.4.2. rodo iniciatyvą saugumui Saugios kaimynystės sektoriuje gerinti;

KOPJAVARA

- 4.4.3. informuoja Sektoriaus seniūną (koordinatorių) ar saugios kaimynystės bendrijos atstovą ir kitus narius apie stebėjimų rezultatus, turinčius reikšmės nusikalstamų veikų prevencijai;
- 4.4.4. nedelsdamas praneša policijai apie Saugios kaimynystės sektoriuje vykdomą arba įvykdytą nusikalstamą veiką;
- 4.4.5. Sektoriaus seniūno (koordinatoriaus) ar saugios kaimynystės bendrijos atstovo kvietimu dalyvauja mokymuose saugios kaimynystės klausimais (informacinės dienos, apvalaus stalo diskusijos ir pan.);
- 4.4.6. padeda Saugios kaimynystės sektoriaus seniūnui (koordinatoriui) ar saugios kaimynystės bendrijos atstovui įrengti saugios kaimynystės ženklus ir standus, kitą dalomąją medžiagą, saugo juos ir gina;
- 4.4.7. įsipareigoja naudoti asmenų duomenis, reikalingus Saugios kaimynystės sektoriaus veiklai, tik šiai veiklai. Draudžiama perduoti Saugios kaimynystės sektoriaus narių asmens duomenis tretiesiems asmenims be asmens duomenų subjekto sutikimo.

5. Saugios kaimynystės sektoriaus nario išėjimas arba pašalinimas

- 5.1. Saugios kaimynystės sektoriaus nario išėjimas reiškia išėjusio nario Sutarties su kitomis Šalimis nutraukimą. Nario išėjimas nenutraukia tarp kitų Šalių sudarytos Sutarties.
- 5.2. Saugios kaimynystės sektoriaus narys turi teisę bet kada nutraukti Sutartį, apie savo norą raštu pranešęs Sektoriaus seniūnui (koordinatoriui) arba saugios kaimynystės bendrijos atstovui.
- 5.3. Laikoma, kad narys nutraukė Sutartį nuo tos dienos, kai įteikiamas pareiškimas.
- 5.4. Su Saugios kaimynystės sektoriaus nariu Sutartis gali būti nutraukta Saugios kaimynystės sektoriaus seniūno (koordinatoriaus) arba saugios kaimynystės bendrijos atstovo pareiškimo pagrindu. Pareiškime nurodoma priežastis, kodėl būtina nutraukti Sutartį su Saugios kaimynystės sektoriaus nariu. To priežastis gali būti, visų pirma, pastovaus ryšio su Saugios kaimynystės sektoriumi praradimas (persikėlimas ir pan.) arba nesąžiningas elgesys kitų Saugios kaimynystės sektoriaus narių atžvilgiu. Pašalinama dėl šalinamo nario pateikiant pareiškimą.

6. Naujų Sutarties narių priėmimas

- 6.1. Naujo nario priėmimas reiškia, kad asmuo sudarė sutartį Sutartyje nurodytomis sąlygomis su visomis šios Sutarties Šalimis.
- 6.2. Asmuo turi teisę sudaryti Saugios kaimynystės sektoriaus sutartį kaip šio sektoriaus narys, jei jis su Saugios kaimynystės teritorija yra susijęs pastoviais ryšiais ir nori Saugios kaimynystės sektoriuje dalyvauti Saugioje kaimynystėje.
- 6.3. Asmuo, norintis sudaryti Sutartį kaip Saugios kaimynystės sektoriaus narys, savo norą patvirtina pareiškime, kurį perduoda sektoriaus seniūnui (koordinatoriui) arba saugios kaimynystės bendrijos atstovui. Pastarasis, savo ruožtu, siunčia pareiškimą kitoms Šalims. Pareiškime asmuo patvirtina, kad nori dalyvauti Saugios kaimynystės veikloje savo teritorijoje, taip pat, kad jis yra supažindintas su šios Sutarties sąlygomis ir su jomis sutinka.

7. Sektoriaus seniūno išrinkimas ir atšaukimas

KOPIJA TIKRA

7.1. Saugios kaimynystės sektoriaus seniūnas (koordinatorius) arba saugios kaimynystės bendrijos atstovas yra išrenkamas ir atšaukiamas Saugios kaimynystės sektoriaus narių balsų dauguma.

7.2. Saugios kaimynystės sektoriaus seniūno (koordinatoriaus) arba saugios kaimynystės bendrijos atstovo atšaukimas reiškia, kad jis neteko savo atstovavimo teisės.

7.3. Apie Saugios kaimynystės sektoriaus seniūno (koordinatoriaus) arba saugios kaimynystės bendrijos atstovo atšaukimą ir naujo seniūno išrinkimą Šalys praneša sektoriaus nariams.

8. Sutarties galiojimo laikas, pakeitimai ir pabaiga

8.1. Ši sutartis pradeda galioti nuo jos sudarymo momento. Sutartis sudaryta neribotam laikui.

8.2. Šalys turi teisę keisti Sutartį tik šalių susitarimu, pranešę apie tai kitoms Sutarties šalims ne vėliau, nei prieš 1 (vieną) savaitę.

8.3. Šalys turi teisę bet kuriuo metu atsisakyti Sutarties, pranešę apie tai kitoms Sutarties šalims ne vėliau, nei prieš 1 (vieną) savaitę.

9. Šalių pranešimai

9.1. Su šia Sutartimi Šalių pranešimai turi būti daromi raštu, išskyrus atvejus, kai tokie pranešimai yra tik informacinio pobūdžio ir jų perdavimas neturi teisinių pasekmių kitai Šaliai.

9.2. Pranešimas laikomas perduotu, jei:

9.2.1. pranešimas yra perduotas elektroniniu paštu Šalies kontaktiniu adresu ir yra gautas atsakymas, pavirtinantis elektroninio laiško gavimą;

9.2.2. pranešimas yra perduotas pasirašytinai;

9.2.3. pranešimas yra išsiųstas per pašto įstaigą registruotu laišku Šalies nurodytu adresu, ir nuo išsiuntimo praėjo 5 (penkios) kalendorinės dienos.

10. Nenugalima jėga

10.1. Pagal šią Sutartį priimtų pareigų nevykdymas arba netinkamas vykdymas nelaikomas Sutarties pažeidimu, jei to priežastimi buvo aplinkybės, kurių atsiradimo Šalys sudarydamos Sutartį nenumatė ir negalėjo numatyti (Nenugalima jėga).

10.2. Nenugalima jėga – tai bet kokie nenumatyti įvykiai, kurių Sutarties Šalys negali kontroliuoti, nepriklausantys nuo Šalių valios, tarp jų – gaisras, sprogimas, stichinės nelaimės, karas, streikas ir kt. Ši norma Šalių neatleidžia nuo bandymo taikyti priemones tokioms priežastims pašalinti, Šalys privalo tęsti savo įsipareigojimų pagal Sutartį vykdymą iškart po kliūčių pašalinimo.

10.3. Šalis, kurios veikla vykdant įsipareigojimus pagal Sutartį buvo sutrikdyta dėl Nenugalimos jėgos aplinkybių, privalo nedelsdama raštu apie tai pranešti kitai Šaliai.

10.4. Jei Nenugalimos jėgos aplinkybės veikia ilgiau 30 dienų, Šalys derybomis sprendžia galimybes įvykdyti savo įsipareigojimus pagal Sutartį.

11. Kitos sąlygos

11.1. Visus su šia Sutartimi susijusius nesutarimus bus bandoma spręsti derybomis. Jei derybos neduos rezultato, bus bandoma nesutarimus spręsti Lietuvos Respublikos įstatymuose ir teisiniuose aktuose numatyta tvarka.

KOPJA TIKRA

BENDRADARBIAVIMO SUTARTIS

2003 m. rugsėjo mėn. 23 d. Nr. SUT-619/IN5-69
Vilnius

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (toliau Švietimo ir mokslo ministerija), atstovaujama ministro Algirdo Monkevičiaus, ir Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau Policijos departamentas), atstovaujamas policijos generalinio komisaro Vytauto Grigaravičiaus, toliau vadinami šalimis, įvertinę sudėtingą moksleivių teisėtvarkos pažeidimų, suaugusiųjų nusikalstamo elgesio prieš vaikus padėtį, nemažą eismo įvykiuose nukentėjusiųjų vaikų skaičių, siekdami neutralizuoti neigiamą socialinės aplinkos įtaką vaikams, ugdyti moksleivių teisinę sąmonę ir atsakomybę bei sudaryti pozityvias sąlygas vaikų doroviniam, socialiniam ir kultūriniam ugdymui, sudarė šią sutartį:

1. Švietimo ir mokslo ministerija įsipareigoja:

1.1. skatinti mokyklų vadovus glaudžiau bendradarbiauti su policijos įstaigomis, rekomenduoti švietimo įstaigų steigėjams mokyklose įrengti saugaus eismo klases, orientuoti moksleivius dalyvauti jaunųjų policijos rėmėjų būrelių veikloje;

1.2. skatinti švietimo įstaigų vadovus organizuoti moksleivių ir jų tėvų teisinį švietimą, pasitelkus šiam darbui policijos įstaigų ir kitų teisėsaugos institucijų pareigūnus;

1.3. sudaryti galimybes policijos pareigūnams skleisti teises ir saugaus eismo žinias mokymo įstaigose;

2. Policijos departamentas įsipareigoja:

2.1. analizuoti vaikų padarytų nusikalstamų veikų, nusikalstamų veikų prieš vaikus ir kitų teisės pažeidimų padėtį šalyje, ją veikiančias neigiamas priežastis bei numatyti priemones situacijai gerinti;

2.2. apibendrinti narkomanijos, smurto bei seksualinės prievartos prieš vaikus būklę ir vykdyti priemones nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų prevencijai gerinti;

2.3. suderinęs su Švietimo ir mokslo ministerija organizuoti specializuotus teminius seminarus pedagogams apie vaikų ir jaunimo nusikalstamumą, narkomanijos prevenciją, pagalbos ir reagavimo formas smurtą ir/ar seksualinę prievartą patyrusiems vaikams;

2.4. mokyklose skaityti paskaitas vaikų teisėtvarkos pažeidimų, narkomanijos bei smurto prevencijos klausimais, dalyvauti steigiant jaunųjų policijos rėmėjų ir Jaunųjų eismo patrulių būrelius, koordinuoti jų veiklą ir teikti jiems metodinę ir praktinę pagalbą;

2.5. policijos įstaigose organizuoti moksleiviams atvirų durų dienas;

3. Susitariančiosios šalys įsipareigoja:

3.1. analizuoti vaikų saugumą mokyklose, ikimokyklinėse įstaigose bei jų prieigose ir imtis priemonių jam užtikrinti;

3.2. rengti ir dalyvauti rengiant teisės aktus, reglamentuojančius vaikų nusikalstamų veikų, nusikalstamų veikų prieš vaikus ir kitų teisės pažeidimų prevenciją bei vaikų teisių apsaugą;

3.3. organizuoti moksleivių teisinių žinių, piešinių ir literatūros kūrinių teisės ir teisėtvarkos bei saugaus eismo temomis konkursus, viktorinas ir kitus renginius, padedančius geriau suvokti ir įsisavinti teises žinias;

3.4. rengti, aprobuoti ir išleisti metodinę medžiagą, skirtą vaikų teisėtvarkos pažeidimų, smurto prieš vaikus bei narkomanijos prevencijai;

3.5. organizuoti pedagoginius - psichologinius mokymus policijos įstaigų pareigūnams, dirbantiems prevencinį darbą su vaikais.

3.6. kasmet rengti pranešimą visuomenei apie vaiko teisių pažeidimų, moksleivių nusikalstamumo, nusikalstamo elgesio prieš vaikus ir narkomanijos būklę šalyje.

4. Baigiamosios nuostatos:

4.1. Ši sutartis nustato prioritetines susitariančiųjų šalių bendradarbiavimo kryptis, kurios konkretizuojamos Švietimo ir mokslo ministerijos bei Policijos departamento darbo planuose.

4.2. Įgyvendindamos šią sutartį ir tęsdamos bendradarbiavimą, šalys kas dveji metai parengia bendrą veiklos programą, kurioje nustatomi vykdymo terminai, atsakingos institucijos ir asmenys, finansavimo lėšos;

4.3. Švietimo ir mokslo ministerijos bei Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2003-2004 m. veiklos programa yra neatskiriama šios sutarties dalis (pridedama);

4.4. Šios sutarties įgyvendinimo koordinavimas ir veiklos programos priemonių vykdymo organizavimas pavedamas Švietimo ir mokslo ministerijos Socialinės politikos departamentui ir Policijos departamento Valdymo tarnybai.

4.5. Sutartis įsigalioja nuo jos pasirašymo dienos;

4.6. Sutartis gali būti nutraukta šalių susitarimu. Šalis, norėdama nutraukti sutartį, privalo raštu pranešti kitai šaliai prieš 2 mėnesius;

4.7. Sutartis sudaryta dviem egzemplioriais – po vieną kiekvienai šaliai.

4.8. Sutarties pakeitimai ir papildymai raštu įforminami papildomu susitarimu, kuris yra neatsiejama šios sutarties dalis.

5. Šalių rekvizitai:

Biudžetinė įstaiga Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, kodas 8860309, A.Volano g.2/7, 2600 Vilnius, tel.2743125, faksas 2612077, el.p.: smmin@smm.lt
A/s Nr.10002457205 AB bankas "Hansa-LTB", Basanavičiaus KAP, kodas 73000

Įregistruota Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Valstybės valdžios ir valdymo institucijų registre

Biudžetinė įstaiga Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, kodas 8878584, Saltoniškių g. 19, LT-2004 Vilnius, tel. 2719731, faksas 2719978, el.p.: info@policija.lt
A/s Nr. 10077931662 AB „Hansabankas“, kodas 73000

Įregistruota Valstybės įmonėje Registrų centras juridinių asmenų registre

Šalių parašai

Švietimo ir mokslo ministras
pareigos
A.V.

parašas

Algirdas Monkevičius
vardas ir pavardė

Policijos generalinis komisaras
pareigos
A.V.

parašas

Vytautas Grigaravičius
vardas ir pavardė

Švietimo ir mokslo ministerijos bei Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos 2003 m. rugsėjo 23 d. bendradarbiavimo sutarties Nr.SUT-619/IN-69 priedas

**ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS BEI POLICIJOS DEPARTAMENTO
PRIE VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS 2003 – 2004 M.
VEIKLOS PROGRAMA**

Švietimo ir mokslo ministerija bei Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Policijos departamentas) 2003 m. rugsėjo 23 d. pasirašė bendradarbiavimo sutartį. Šia sutartimi siekiama glaudžiau bendradarbiauti ugdam vaikų teisinę sąmonę ir atsakomybę, analizuoti ir įvertinti nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų būklę tarp vaikų ir prieš vaikus, vykdyti vaikų nusikalstamumo, smurto, narkomanijos prevenciją, tobulinti pedagogų bei policijos darbuotojų kvalifikaciją.

Veiklos prioritetai:

- nusikalstamumo ir žalingų įpročių prevencija, saugus eismas;
- vaikų teisių apsauga;
- smurto prieš vaikus ir seksualinės prievartos užkardymas;
- vaikų užimtumo didinimas plėtojant laisvalaikio veiklos formų įvairovę;
- pedagoginis, teisinis švietimas;
- tėvų įtraukimas į prevencinę veiklą;
- bendradarbiavimas su kitomis viešojo administravimo institucijomis, specializuotomis socialinės prevencijos ir kontrolės institucijomis, savivaldybių institucijomis, visuomeninėmis organizacijomis.

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Atsakingas vykdytojas/socialiniai partneriai	Įvykdymo terminas
1.	Organizuoti projektų konkursą įgyvendinant Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos nacionalinę programą	Švietimo ir mokslo ministerija, Respublikiniai moksleivių techninės kūrybos rūmai	2003 m.
2.	Organizuoti projektų konkursą įgyvendinant Narkomanijos prevencijos programą	Švietimo ir mokslo ministerija	2003 m.
3.	Organizuoti projektų konkursą įgyvendinant Vaikų vasaros poilsio programą	Švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos jaunimo turizmo centras	2003 m.
4.	Parengti Kompleksinę smurto mokyklose prevencijos ir kontrolės programą	Švietimo ir mokslo ministerija, Policijos departamentas	2003 m. II pusmetis
5.	Įkurti koordinacinę grupę veiklos programai derinti bei koordinuoti	Švietimo ir mokslo ministerija, Policijos departamentas	2003 m. III ketvirtis
6.	Organizuoti apskrityse seminarus pedagogams, vaikų teisių apsaugos tarnybų darbuotojams bei policijos pareigūnams vaikų teisių pažeidimų, narkomanijos, smurto prevencijos	Pedagogų profesinės raidos centras, švietimo centrai, savivaldybių švietimo padaliniai, Policijos departamentas, Lietuvos AIDS centras	2003-2004 m.

	klausimais		
7.	Organizuoti seminarus savivaldybėse narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos klausimais pedagogams, moksleiviams ir tėvams	Pedagogų profesinės raidos centras, švietimo centrai, savivaldybių švietimo padaliniai, Policijos departamentas, Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras	2003-2004 m.
8.	Skaityti paskaitų ciklą mokymo įstaigose vaikams ir jų tėvams apie vaikų nusikalstamumo, narkomanijos, smurto, prekybos žmonėmis, komercinės bei seksualinės prievartos prevenciją	Pedagogų profesinės raidos centras, švietimo centrai, savivaldybių švietimo padaliniai, Policijos departamento padaliniai	2003-2004 m.
9.	Organizuoti projekto „Saugi mokykla“ įgyvendinimą švietimo įstaigose	Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, Švietimo ir mokslo ministerija, Policijos departamentas	2003-2004 m.
10.	Organizuoti bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių respublikinę teisinių žinių viktoriną – konkursą „Temidė“	Policijos departamentas, Švietimo ir mokslo ministerija	2004 m.
11.	Testi projekto „Street Law“ (praktinės teisės) įgyvendinimą, organizuojant pedagogams seminarus, skirtus dirbti su naujomis mokymo priemonėmis	Švietimo ir mokslo ministerija, Policijos departamento padaliniai, Europos Tarybos informacijos biuras	2003-2004 m.
12.	Organizuoti pedagoginių ir psichologinių žinių kursus policijos įstaigų darbuotojams, dirbantiems prevencinį darbą su vaikais	Pedagoginis psichologinis centras, Švietimo ir mokslo ministerija, Policijos departamentas, Pedagogų profesinės raidos centras	Kartą per pusmetį
13.	Rekomenduoti mokyklų vadovams, kad jie informuotų teritorines policijos įstaigas apie vaikų saugumo būklę mokyklose bei jų prieigose, neformalias teisės pažeidėjų grupes, nelankančius mokyklos mokyklinio amžiaus vaikus iki 16 metų	Švietimo ir mokslo ministerija	Kartą per ketvirtį
14.	Vykdyti priemones, gerinančias moksleivių saugumą mokyklose, jų prieigose bei įvairių renginių metu	Policijos departamentas, Švietimo ir mokslo ministerija	Nuolat
15.	Vykdyti priemones, užtikrinančias viešąją tvarką vaikų poilsio ir užimtumo stovyklavietėse, masinių renginių metu bei kitose vaikų ir jaunimo laisvalaikio leidimo vietose	Policijos departamentas, Švietimo ir mokslo ministerija	Nuolat
16.	Vykdyti prevencines priemones, užkardančias narkotikų plitimą mokyklose bei jų prieigose	Švietimo ir mokslo ministerija, Policijos departamentas	Nuolat
17.	Užtikrinti prekybos centruose ir kitose prekybos vietose, esančiose	Policijos departamentas	Nuolat

	mokyklų prieigose, alkoholio ir tabako prekybos kontrolę		
18.	Inicijuoti tarpžinybinių koordinacijos komisijų steigimą apskrityse ir savivaldybėse vaikų teisių pažeidimų, narkotikų, smurto prevencijos klausimais	Švietimo ir mokslo ministerija, Policijos departamentas	2003 m. II pusmetis
19.	Organizuoti Lietuvos moksleivių konkursą „Saugokime jaunas gyvybes keliuose“	Respublikiniai moksleivių techninės kūrybos rūmai, Švietimo ir mokslo ministerija, Policijos departamentas	2004 m.
20.	Organizuoti saugaus eismo pamokas ikimokyklinio ugdymo ir kitose vaikų mokymo įstaigose	Policijos departamentas, Švietimo ir mokslo ministerija	2003-2004 m.
21.	Organizuoti Jaunųjų eismo patrulių būrių darbo apžiūros konferenciją	Respublikiniai moksleivių techninės kūrybos rūmai, Policijos departamentas, Švietimo ir mokslo ministerija	2003-2004 m.

PASTABA. Ši veiklos programa finansuojama iš Švietimo ir mokslo ministerijos bei Policijos departamento biudžeto. Lėšos programai įgyvendinti skiriamos atsižvelgiant į susitariančiųjų šalių finansines galimybes.